

51STE VERGADERING

VERGADERING VAN DONDERDAG 21 JUNI 1973

(Bijeenroepingsuur 11.00)

Ingekomen stukken	1937; 1988
Vaststelling van het aantal leden en benoeming van een lid van een vaste commissie	1938
Regeling van werkzaamheden	1938; 1954; 1967
Vragen gesteld door:	
het lid Van Gorkum over de confectie-c.a.o.	1938
de leden Aantjes, Koekoek, Tilanus, Bakker, Van Mierlo, Drees, Jongeling, Andriessen, De Gaay Fortman, Van Thijn, Van der Spek, Beuker, Abma en Tuijnman over de hulpverlening aan de Afrikaanse landen, waar hongersnood heerst	1940/41
de leden Van der Hek en Kombrink over het inzetten van militaire transportvliegtuigen voor voedselhulp naar de Sahellanden in Afrika	1940/41
het lid Waltmans over veroordelingen in België van Nederlanders wegens het niet liefelijk meedragen van een zogenaamd eenzelvigheidsbewijs	1946
het lid Waltmans over de ministeriële circulaire „Onderwijsbevoegdheid kandidaten”	1947
het lid Van Elsen over de plannen tot sluiting van het militaire schiet (oefen) terrein Reekse Heide in de gemeente Schaijk	1950
de leden Van Elsen, Van Amelsvoort en P. A. M. Cornelissen over opheffing of het „slapend maken” van de militaire vliegbasis Welschap	1952
Benoeming van een plaatsvervangend lid van een bijzondere commissie	1956
Behandeling en intrekking van het voorstel van wet van de leden Voogd en Roethof tot het wijzigen van de Omroepwet (Wijziging van enkele bepalingen omtrent de overheidscontrole op de inhoud van programma's)	1956-1964
Behandeling en aanhouding van de motie van het lid Van der Sanden c.s. betreffende het opstellen van een gedragscode voor niet-journalistieke programma-onderdelen van de omroep	1964
Behandeling en aanneming van de wetsontwerpen:	
Goedkeuring van:	
a. het op 1 juni 1967 te Londen tot stand gekomen Verdrag inzake de uitoefening van de visserij op de Noordatlantische Oceaan, met Bijlagen en Aangangsel (<i>Trb.</i> 1968, 54);	
b. de opzegging van:	
de op 6 mei 1882 te 's-Gravenhage gesloten Overeenkomst tot regeling van de politie der visserij in de Noordzee, buiten de territoriale wateren (<i>Stb.</i> 1884, 40, <i>Trb.</i> 1963, 135);	
de Verklaring van 's-Gravenhage van 1 februari 1889 tot wijziging van paragraaf 5 van artikel 8 van deze Overeenkomst (<i>Stb.</i> 1889, 199);	
het op 3 juni 1955 te 's-Gravenhage ondertekende Accoord nopens de toepassing van de Overeenkomst van 6 mei 1882 door de Bondsrepubliek Duitsland (laatstelijk <i>Trb.</i> 1958, 88);	
Uitvoering van het op 1 juni 1967 te Londen tot stand gekomen Verdrag inzake de uitoefening van de visserij op de Noordatlantische Oceaan, met Bijlagen en Aangangsel (<i>Trb.</i> 1968, 54)	1964-1967

Verlening van een machtiging als bedoeld in artikel 4 van de Mijwewet continentaal plat (<i>Stb.</i> 1965, 428)	1968-1970
Goedkeuring van de op 9 juni 1969 te Bonn tot stand gekomen Overeenkomst betreffende samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie, met bijlage	1970-1973; 1975-1979
Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Rijkswegenfonds voor het dienstjaar 1971	1973-1975
Aanneming van het wetsontwerp nr. 11 867	1973
Aanneming voor kennisgeving van een regeringsbescheid	1979
Behandeling van het wetsontwerp Regelen tot het tegengaan van misbruiken bij colportage (Colportagewet)	1979-1988

Voorzitter: het lid Vondeling

Tegenwoordig zijn 126 leden, te weten:

Aantjes, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, Bakker, Barendregt, Beekmans, De Beer, De Bekker, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Boois, De Brauw, Bremen, Du Chatinier, Coppes, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dees, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Dragstra, Drees, Van Dijk, Van Elsen, Epema-Brugman, Fiévez, Gardeniërs-Berendsen, Geertsema, Geurtsen, Giebels, Van Gorkum, Goudsmit, Van der Gun, Haas-Berger, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hermes, Hermsen, Heijmans, Honig van den Bossche, Van Houweligen, Hutschemaekers, Imkamp, Jansen, Janssen, Jongeling, Jurgens, Kappeyne van de Coppello, Keja, S. Keuning, Klaassens-Postema, Kleisterlee, Knot, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Koning, De Koning (A.R.P.), De Koning (B.P.), Konings, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, Kruisinga, De Kwaadsteniet, Laban, Lambert, Langedijk-De Jong, De Leeuw, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhorst, Van Lier, Masman, Van der Mei, Meis, Van Mierlo, Nagel, Notenboom, Van Ooijen, Patijn, Ploeg, Poppe, Rietkerk, Roethof, Roolvink, Van Rossum, De Ruiters, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, Scherpenhuizen, W. Scholten, Schouten, Smit-Kroes, Van der Spek, Spinks, Terlou, Tilanus, Tolman, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-Van Meggelen, Vellenga, Verbrugh, Vermaat, Vondeling, Vonhoff, Voogd, De Vries, Waalkens, Waltmans, Weijters, Wieldraaijer, Wieringa, Wilbers, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil,

en de heren Van Kemenade, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Westerterp, Minister van Verkeer en Waterstaat, Lubbers, Minister van Economische Zaken, Brouwer, Minister van Landbouw en Visserij, Boersma, Minister van Sociale Zaken, Van Doorn, Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Pronk, Minister zonder Portefeuille, Brinkhorst, Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, Stemerdink, Staatssecretaris van Defensie, Van Hulten, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, en Hazekamp, Staatssecretaris van Economische Zaken.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering van de leden:

De Boer, wegens ziekte;

Boertien, wegens bezigheden elders;

Salomons, wegens begeleiding van de Israëliëse delegatie;

De Gaay Fortman, wegens familie-omstandigheden;

Verbrugh, alleen voor het eerste gedeelte van de vergadering; Franssen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Voorzitter e.a.

De **Voorzitter**: In verband met het aanvaarden op 9 maart 1970 van het wetsontwerp Goedkeuring van de Langlopende Handelsovereenkomst, op 3 oktober 1968 te Brussel ondertekend, tussen de Benelux Economische Unie en de Socialistische Republiek Roemenië (10 370, R 713), stel ik aan de Kamer voor de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken over deze overeenkomst (10 217, R 705), waarop door het toenmalige lid Nederhorst c.s. uitdrukkelijke goedkeuring was gevraagd, voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

Ik deel aan de Kamer mee, dat ik het aantal leden van de vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten nader heb vastgesteld op acht en dat ik, krachtens de mij door de Kamer verleende machtiging, heb benoemd tot lid van deze commissie het lid De Gaay Fortman.

Ik stel aan de Kamer voor, aan de orde te stellen en te behandelen na de wetsontwerpen over de omroepuitzendingen buiten nationaal gebied (11 373 en 11 374) het wetsontwerp Maatregelen met betrekking tot de financiering van de pensioenvoorzieningen van de steenkolenmijnindustrie (12 203) (indien althans tijdig eindverslag zal zijn uitgebracht).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Voorts stel ik aan de Kamer voor, aan de orde te stellen en te behandelen in een op maandag 25 juni 1973 te 20.00 uur te houden avondvergadering:

de Brief van de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Landbouw en Visserij en van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen over studiefinanciering en onderwijsbijdrage (12 430).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik vestig de aandacht van de Kamer erop, dat het verslag van de Staten van de Nederlandse Antillen over de Internationale Cacao-overeenkomst 1972 (12 324, R 898) nog niet is uitgebracht. Telefonische inlichtingen worden ingewonnen. Het is dus mogelijk, dat de behandeling van deze overeenkomst tot een nader te bepalen tijdstip alsnog zal moeten worden uitgesteld.

Aan de orde is de behandeling van het verzoek van het lid Imkamp om verlof tot het interpellieren van de Regering over de afbraak van woningen in de Bachmanstraat te 's-Gravenhage.

De **Voorzitter**: Heeft het lid Imkamp in verband met de beantwoording van vragen van het lid Du Chatinier er alsnog behoefte aan, zijn aanvraag toe te lichten?

De heer **Imkamp** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Uit het antwoord van de Staatssecretaris op de vragen van de heer Du Chatinier blijkt, dat de gemeente nu in de gelegenheid zal worden gesteld, het slopen van woonhuizen, het onttrekken van woonhuizen aan de woonbestemming en het bestemmen tot bedrijfspanden in de toekomst aan een vergunningstelsel te onderwerpen. De vorige minister, de heer Udink, pekerde niet over een dergelijk systeem. Ik vind dus dat uit de beantwoording blijkt, dat er nu een nieuwe, frisse wind waait.

De **Voorzitter**: U hebt bij de regeling van werkzaamheden niet de gelegenheid gekregen, om daarover te spreken. Ik moet

Imkamp e. a.

u vragen, of u uw aanvraag handhaaft of daarin eventueel nog een wijziging wilt aanbrengen. Ik verzoek u, u daartoe strikt te bepalen.

De heer **Imkamp** (D'66): Ik ben het daarmee eens, mijnheer de Voorzitter, maar ik moet natuurlijk wel toelichten, waarom ik wat doe.

Mijn ongerustheid blijft. Ik vind ook dat de wijze, waarop de gemeente heeft geopereerd, nog enige vraagtekens met zich brengt, met name in dit concrete geval. Gezien echter de slijtageslag, waaraan vele van mijn collega's in de afgelopen maanden zijn onderworpen – ik ben daaraan door een grillig spel van het lot ontsnapt – vind ik het niet juist, mijn verzoek in deze omstandigheden staande te houden om nu en op deze wijze mijn ongerustheid nog vóór de vakantie aanhangig te maken. Ik zal dus van dit verzoek afzien.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat het lid Imkamp zijn verzoek om verlof tot het interpellieren van de Regering heeft ingetrokken.

Aan de orde is het stellen van een vraag, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door het lid Van Gorkum aan de Minister van Sociale Zaken over de confectie-c.a.o. ¹⁾

Minister **Boersma**: mijnheer de Voorzitter! Ik zou willen beginnen met vast te stellen, wat de vragensteller precies bedoelt, omdat in zijn tekst het begrip „niet-verbindend” voorkomt en ik aanneem, dat hij hiermee niet „onverbindend” bedoelt, maar dat hij slechts vraagt, of ik niet tot verbindendverklaring wil overgaan indien een aanvraag daartoe mij zou bereiken.

Dit is het punt – ik geef toe: een formeel argument; het is echter niet onbelangrijk – namelijk dat er nog geen c.a.o. voor de confectie-industrie is geregistreerd en dat, wanneer deze zou zijn tot stand gekomen en ter registratie zou zijn aangeboden, de procedure vervolgens is, dat een verzoek moet worden ingediend namens een representatief aantal organisaties om tot verbindendverklaring over te gaan. De fase daarna is, dat de Stichting van de Arbeid om advies wordt gevraagd en dat pas daarna de Minister van Sociale Zaken aan bod komt om zijn definitieve oordeel te vellen.

Wat het probleem in algemene zin betreft, is bekend, dat op grond van de ratificatie de Regering verplicht is, de verwezenlijking van het beginsel van equal pay te bevorderen. Dit kabinet is dit ook zeer bepaald van plan, evenzeer als voorgaande kabinetten hieraan hebben gewerkt.

In dit verband wijs ik wellicht ten overvloede op de adviesaanvraag bij de SER, waarvan ik hoop, dat zij binnen afzienbare tijd tot resultaten zal leiden. Dit is mede een belangrijke zaak omdat hierin de vraag aan de orde komt, hoe deze zaak wettelijk kan worden geregeld.

Mijnheer de Voorzitter! Wat het principe betreft, zijn wij het eens met degenen die – het zijn er nu rond 5000 – handtekeningen hebben verzonden om het beginsel waarom het gaat te onderstrepen en dit beleid te ondersteunen, naar ik aanneem.

Het streven van de Regering was erop gericht, blijft erop gericht en zal erop gericht blijven om op zo kort mogelijke termijn het beginsel van gelijke beloning volledig in een wettelijke regeling te realiseren.

Ik wil niet vooruitlopen op hetgeen ik eventueel zal gaan doen wanneer de door mij geschetste situatie zich voordoet, maar ik wil er nu al geen enkel misverstand over laten bestaan, dat daarbij zeer verschillende gezichtspunten een rol

¹⁾ De vraag van het lid Van Gorkum luidt:

Is de Minister bereid de confectie-c.a.o. niet-verbindend te verklaren, indien daarin bepalingen voorkomen die ongelijke beloning voor gelijkwaardige arbeid toestaan?

Minister Boersma e. a.

zullen moeten spelen. Ik wil evenmin verhelen, dat een van de punten die hierbij aan de orde zullen moeten komen betrekking heeft op de economische situatie in de confectie-industrie. Daarnaast zal het gaan om de vraag, of in de definitieve c.a.o. sprake zal zijn van een duidelijk plan om het beginsel waarover wij spreken op de kortst mogelijke termijn te realiseren.

Wanneer sprake is van een studie – hierover gaan geruchten – moet ik naar mijn mening nader geïnformeerd zijn over hetgeen de bedoeling, de opzet van de studie is, welke de motieven zijn om een studie te laten verrichten en op welke termijn zij tot tastbaar resultaat zal kunnen leiden. Ik noem de economische situatie in de confectie-industrie met name, mijnheer de Voorzitter, omdat wij hierbij te maken hebben met een bedrijfstak die een afnemende werkgelegenheid biedt, mede onder invloed van concurrentie in het buitenland.

Ik zal hierbij het begrijpelijke verlangen om deze c.a.o. niet-verbindend te verklaren ook moeten afwegen tegen de nadelen die zouden kunnen ontstaan, wanneer de verbindendverklaring achterwege zou blijven, namelijk om deze reden, dat ik dan zal moeten nagaan, hoe groot het gevaar is dat daar waar de c.a.o. niet geldt lonen zouden worden betaald – voor mannen en voor vrouwen – die beneden de afspraken, neergelegd in de c.a.o., liggen.

Kortom, ik geef hierbij een aantal elementen die mede een rol zullen moeten spelen om uiteindelijk tot een definitieve standpuntbepaling te komen. Voor wat het antwoord op dit moment betreft, zal de heer Van Gorkum derhalve begrijpen, dat ik, zoals hij misschien had gehoopt, geen positief antwoord kan geven op de door hem thans gestelde vraag.

De Voorzitter: Wenst het lid Van Gorkum nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer Van Gorkum (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Hoewel de c.a.o. nog niet bij de Minister is aangeboden, is de concept-c.a.o. niettemin inmiddels zodanig gevorderd, dat bekend is wat daarin staat. Ik zou van de Minister toch wel graag enkele meer concrete toezeggingen willen vragen dan hij nu gedaan heeft.

Is de Minister bereid partijen bij zich te ontbieden alvorens tot verbindendverklaring over te gaan?

Is de Minister niet van mening dat verdere studie van het vraagstuk van gelijke beloning voor mannen en vrouwen, zoals aangekondigd in de concept-c.a.o., niet meer als een rechtvaardiging voor verder uitstel kan worden gebruikt en dat inmiddels voldoende op deze zaak is gestudeerd?

Is de Minister niet van mening, dat het beginsel van equal pay aan elke c.a.o. ten grondslag moet liggen en dat elke afwijking daarvan in beginsel voor onverbindendverklaring in aanmerking komt? Is de Minister bereid partijen die hij ontvangt alvorens tot verbindendverklaring over te gaan, te wijzen op de clausule in de textiel-c.a.o., waar de gelijke beloning voor mannen en vrouwen tenminste op termijn geregeld is – mannen -7, mannen -4, mannen = vrouwen?

Is het de Minister bekend dat in de tricotage-industrie, die onder de textiel-c.a.o. valt en waar het om gelijkwaardige werkzaamheden gaat als in de confectie, wel een regeling is getroffen en daarmee het beginsel van ongelijkheid zou worden geïntroduceerd, wanneer de confectie-c.a.o. zou worden goedgekeurd?

Is de Minister niet van mening dat juist de werkgevers in de confectie belang hebben bij het verbindend verklaren van de c.a.o., gelet op het grote aantal niet-georganiseerde loonconfectioneers en dat derhalve ook enige druk kan worden uitgeoefend?

Is de Minister niet van mening dat de economische situatie, of de werkgelegenheid in de textiel c.q. in de confectie, nooit een argument mag zijn om discriminatie tussen mannen en vrouwen een geoorloofd middel te noemen?

Van Gorkum e. a.

Is de Minister niet van mening dat wij, als wij discriminatie toestaan ter wille van economische argumenten, weinig overhouden om tegenover apartheid, verschil in beloning tussen Bantoes en blanken, enig recht van spreken te houden?

Is de Minister ten slotte bereid bij de SER op de grootst mogelijke spoed aan te dringen en eventueel zonder SER-advies met voorstellen te komen ter effectuering van conventie 100?

Minister Boersma: Mijnheer de Voorzitter! Mijn omgang met onder andere de organisaties, die belangenbehartigers zijn van de werknemers, is van dien aard, dat ik hun vertegenwoordigers nooit ontbied. Ik ben graag bereid – ik heb het eigenlijk al met zoveel woorden gezegd – mij nader te doen informeren. Daarom ben ik ook geïnteresseerd in de redenen en motieven die hebben geleid tot het doen instellen van een studie, hetgeen naar ik aanneem het geval is. Dezelfde vakbonden waren overigens enige tijd geleden niet zo bijzonder enthousiast voor het doen instellen van een studie op een ander terrein. Ik ga er dus maar in abstracto van uit, dat er bepaalde belangrijke redenen zijn waarom men dat thans hier wel wil doen. Dit is tegelijkertijd een antwoord op de tweede vraag.

Ik kom toe aan de volgende vraag, over het beginsel van equal pay. Dat beginsel moet nu eenmaal worden gerealiseerd. Wij hebben inderdaad daaromtrent verplichtingen op ons genomen. Het is in beginsel zeer wel denkbaar dat het niet voldoende aan die bepaling van gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid een grond oplevert voor niet-verbindendverklaring. Ik heb ook kennis genomen van de wijze, waarop men in de textiel-industrie tot een oplossing heeft kunnen komen. Het zal duidelijk zijn dat ik mij ook graag wil laten informeren over de vraag, waarom dezelfde mogelijkheid niet reeds thans bestond voor de bedrijfstak waarover wij nu spreken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet in hoeverre er ongelijkheid zal ontstaan met betrekking tot de verhouding tricotage-confectie. Ik zou dan veel meer inzicht moeten hebben in de werkelijke uurloontabellen en alles wat er verder nog in een c.a.o. staat. Ik heb reeds gezegd dat ik nog geen kennis heb kunnen nemen van de inhoud van de c.a.o. voor de confectie-industrie.

De vraag, of de werkgevers belang hebben bij een verbindendverklaring, gelet op het grote aantal ongeorganiseerde confectionairs in hun midden, zou ik niet zo direct in die zin willen beantwoorden als de heer Van Gorkum deed. Ik heb er zoëven op gewezen dat een van de aspecten die ik mee zal moeten laten wegen, betrekking heeft op de vraag, wat er gebeurt als de niet-georganiseerde werkgevers zich niet aan de c.a.o. behoeven te houden. Gelet op de situatie in de confectie-industrie acht ik het zeer wel denkbaar dat dit een mogelijkheid verschaft tot het geven van lonen en salarissen beneden de c.a.o.

De vraag, of een economische situatie een geoorloofd argument is om te discrimineren, zou ik, als de heer Van Gorkum het zo stelt en er dan ook nog even en passant in zijn wereldwijde visie de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika bij de haren bijsleept, niet graag bevestigend beantwoorden. Ik heb dan ook gesproken over de werkgelegenheidssituatie in de confectie-industrie. Als ik spreek over de werkgelegenheid, denk ik aan de tegenhanger ervan, de werkloosheid. Ik meen dat die categorieën tot de kern van het sociale beleid behoren. Ik wil ook niet op voorhand zeggen dat dit onder alle omstandigheden of zelfs in deze omstandigheden bij voorbaat doorslaggevend moet worden geacht, maar ik wil dat toch laten meewegen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zeg graag toe dat ik bij de SER zal nagaan of in de loop van deze zomermaanden eindelijk het gevraagde advies kan worden uitgebracht, want ik heb daar zeer sterke behoefte aan. Ik kan dit natuurlijk niet voor ieder SER-advies doen, want er zijn er nogal wat, er zijn er vele onderweg en er zijn er ook heel wat waarvan ik had gehoopt dat zij er al lang waren.

Voorzitter e.a.

De **Voorzitter**: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer **Hermsen** (K.V.P.): Is de Minister bereid zijn beslissing over de c.a.o. voor de confectie-industrie en de motieven waarop die beslissing berust te zijner tijd schriftelijk aan de Kamer mede te delen?

Minister **Boersma**: Ja.

De heer **Keja** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister mededelen hoe groot het percentage werknemers in de confectie-industrie is, dat zonder c.a.o. komt te zitten bij niet-verbindendverklaring van de c.a.o.?

Minister **Boersma**: Voor zover ik de vraag begrepen heb, mijnheer de Voorzitter, kan ik haar niet beantwoorden.

De heer **Van Aardenne** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Acht de Minister het in principe juist om, zonder dat er een wettelijke basis voor is – ook al vinden wij het misschien allemaal nodig dat die wettelijke basis er zo snel mogelijk komt – in te grijpen in de contractvrijheid van partijen in het bedrijfsleven?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb al doen uitkomen dat ik dringende behoefte heb aan die wettelijke regeling. Daarom hoop ik dat de SER zeer snel met zijn werkzaamheden zal vorderen.

Mevrouw **Barendregt** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid voor het bij de c.a.o. beloofde onderzoek naar de loonstructuur in de confectie-industrie mensen van bijvoorbeeld de loontechnische dienst ter beschikking te stellen om, vóór de volgende c.a.o.-onderhandelingen beginnen, in ieder geval de resultaten van dat minimale onderzoek op tafel te hebben?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! De loontechnische dienst is ook een dienend apparaat. De vraag is, of iedereen altijd onder alle omstandigheden gebruik wil maken van de mogelijkheden van de loontechnische dienst. Wanneer partijen deze hulpwerkzaamheden zouden wensen, ben ik graag bereid na te gaan hoe ik dat het beste kan bevorderen.

Mevrouw **Epema-Brugman** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid om, als het door de economische situatie tot bedrijfssluitingen zou komen, de subsidie die nu door de vrouwen aan deze bedrijven wordt verleend, over te nemen – uiteraard tijdelijk – totdat de situatie – met medezeggenschap van de overheid – gestabiliseerd is?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan onmogelijk toezegen dat ik daartoe bereid ben.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid een deeladvies aan te vragen over de beroepsmogelijkheid van vrouwen die ongelijk beloond worden, omdat hierover in de commissie van de SER geen onenigheid bestaat?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Ik vrees dat het weer tot vertraging zou leiden wanneer ik nu weer om een deeladvies ging vragen. Bovendien vrees ik dat dit zou moeten leiden tot tweeërlei wetten. Gelet op de samenhangende aspecten en op de vordering van de werkzaamheden, heb ik er echt geen behoefte aan, thans nog een deeladvies te vragen.

De heer **Roolvink** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Heeft de Minister in het kader van het huidige loonbeleid enige an-

Roolvink e. a.

dere bemoeiing met een c.a.o. dan de beslissing over een eventuele verbindendverklaring?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij niet herinneren, althans voor de ambtsperiode die achter mij ligt, dat ik wat betreft de collectieve arbeidsovereenkomsten en de onderhandelingen daaromtrent in engere zin verdere bemoeienis heb gehad dan mij te buigen over de vraag, of er een al dan niet verbindendverklaring zou moeten zijn.

De heer **Waalkens** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Bestaat er in het kabinet overeenstemming, of weer overeenstemming over deze aangelegenheid, gezien de uitlatingen van de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne?

Minister **Boersma**: Mijnheer de Voorzitter! Er prijken welkijks vele punten op de agenda, maar er prijken gelukkig ook zeer vele punten niet op de agenda van het kabinet. Het is natuurlijk altijd denkbaar dat, wanneer er een beslissing in de zaak is gevallen of misschien wel daarvóór, leden van het kabinet er behoefte aan hebben de zaak, bij voorbeeld bij de rondvraag, aan de orde te stellen.

Ik wens van deze gelegenheid gebruik te maken om uitdrukkelijk te verklaren dat ook mijn collega Vorrink van oordeel is, dat dit een zaak te mijner competentie is.

Aan de orde is het stellen van een **vraag**, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door de leden Aantjes, Koekoek, Tilanus, Bakker, Van Mierlo, Drees, Jongeling, Andriessen, De Gaay Fortman, Van Thijn, Van der Spek, Beuker, Abma en Tuijnman aan de Minister zonder Portefeuille over de hulpverlening aan de Afrikaanse landen, waar hongersnood heerst. ¹⁾

Hierbij is tevens aan de orde de beantwoording van de schriftelijke vragen van de leden Van der Hek en Kombrink, gesteld op 6 juni 1973, over het inzetten van militaire transportvliegtuigen voor voedselhulp naar de Sahellanden in Afrika. ¹⁾

De **Voorzitter**: Op verzoek van het lid Aantjes deel ik aan de Kamer mee, dat de volgorde tot stand is gekomen naar alfabetische volgorde van de namen van de fracties.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Alvorens een concreet antwoord te geven op de concrete vraag, of de Regering mogelijkheden ziet, bij voorbeeld in internationaal samenwerkingsverband, snel doeltreffende hulp te bieden aan de desbetreffende Afrikaanse landen in het Sahelgebied, stel ik er prijs op de Kamer mede te delen, dat in de afgelopen periode, ingaande december verleden jaar, toen het duidelijk werd, dat de situatie in Mali, Mauritanië, Niger, Opper-Volta, Senegal en Tchaad sterk dreigde te verslechteren, een aanzienlijke voedselhulp is gegeven, ten eerste in EEG-verband – een flink deel van de voedselhulp wordt via de EEG naar de ontwikkelingslanden getransporteerd – en ten tweede, nadat het nieuwe kabinet was aangetreden, ook bilateraal.

In het kader van die bilaterale hulpverlening hebben wij begin mei een hoeveelheid van 500 ton voedselhulp – graanbiscuits – ter beschikking gesteld van de desbetreffende landen, waarvan 20 pct. op zeer korte termijn per luchttransport naar het Sahelgebied is gebracht. Drie weken later, toen ons nieuwe verzoeken om voedselhulp bereikten, is een additionele hoeveelheid van 500 ton ter beschikking gesteld.

Inmiddels was het duidelijk geworden, dat het grote knelpunt niet meer alleen was de totale omvang van de beschikbare voedselvoorraad voor hulpverlening aan de betrokken gebieden, maar dat het knelpunt zich ging verleggen naar de transportmogelijkheden van de desbetreffende voedselhulp, allereerst vanuit Europa en de andere donorlanden naar het desbetreffende gebied, maar vervolgens ook binnen het be-

¹⁾ Voor noten zie blz. 1941.

Minister Pronk

trokken gebied naar de ergste noodgebieden. Bovendien dreigde er een knelpunt te ontstaan op het terrein van de medische voorzieningen voor diegenen, die, geïsoleerd zijnde, in eerste instantie wel voedselhulp hadden ontvangen, maar ten gevolge van de hongersituatie ook op medisch terrein in een moeilijke situatie terecht waren gekomen.

Wij hebben daarom beslist niet alleen voedselhulp te geven – daarmee zou het paard achter de wagen zijn gespannen – maar bovendien aan de FAO, die inmiddels initiatieven had genomen om de hulpverlening te coördineren, een bedrag van f 250 000 ter beschikking te stellen ter besteding door de FAO naar eigen goeddunken op basis van haar inzichten in de feitelijke problematiek. Wij kregen daarbij de verzekering, dat zeer waarschijnlijk het betrokken bedrag, dat cash is overgemaakt, zou worden bestemd voor transportdoelinden.

Het is duidelijk, dat de situatie door de gegeven voedselhulp niet aanzienlijk is verbeterd, juist ook omdat het knelpunt in de transportmogelijkheden nog steeds bestaat. Inmiddels is het in het betrokken gebied gaan regenen, waardoor het transport nog wordt bemoeilijkt. Bovendien is de oproep van de FAO om in het speciale Trust Fund ten behoeve van de betrokken gebieden een bedrag van 15 mln. dollar te storten door de gezamenlijke rijke donorlanden nog niet ten volle beantwoord.

Wij stellen ons voor, de mogelijkheden tot verdere hulp uitvoerig te onderzoeken. Hiermee kom ik op het verzoek van de fractievoorzitters, dat ik ten eerste heb gewaardeerd, juist ook omdat het verzoek namens alle fracties in de Kamer is geformuleerd. Wat dit betreft is inmiddels, in navolging van de aankondiging, gedaan in de regeringsverklaring, dat getracht zou worden door middel van suppletioire begrotingen ook ten behoeve van de ontwikkelingshulp extra middelen ter beschikking te stellen, door het kabinet besloten aan de Kamer een suppletioir bedrag ten behoeve van ontwikkelingssamenwerking te vragen, dat met name kan voorzien in de behoeften ten gevolge van de nieuwe noden – een in de regeringsverklaring ge-

bruikte terminologie – op vooral humanitair gebied. Een verzoek ter zake zal de Kamer op korte termijn bereiken. Ik zou willen zeggen, dat ik het verzoek van de fractievoorzitters uit deze Kamer beschouw, tenzij het tegendeel zou blijken, als een bij voorbaat zeer positief staan tegenover dit verzoek.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nu ingaan op de vragen, die in dit verband zijn gesteld door de leden Van der Hek en Kombrink en die expliciet betrekking hebben op het transport van de voedselhulp. Ik kan zeggen, dat op het moment, waarop wij beslisten om twee keer 500 ton voedselhulp ter beschikking te stellen, door ons is overwogen om militaire transportvliegtuigen voor het vervoer van deze voedselhulp naar de Sahellanden in te zetten. Gezien echter de betrekkelijk geringe vrachtcapaciteit van de beschikbare vliegtuigen hebben wij toen daarvan afgezien. Wij hebben vervolgens nagegaan, of tijdig een militair transportvliegtuig ter beschikking zou kunnen worden gesteld voor de transporten van voedsel binnen het gebied, bij voorbeeld vanuit de havens (omdat een gedeelte van de voedselhulp per schip is verstuurd) naar de kleinere vliegvelden in het binnenland. Op het moment, waarop wij de beslissing moesten nemen, leek dit niet tijdig mogelijk te zijn, omdat een aantal problemen, met name problemen die samenhangen met de garantie van een doelmatig gebruik van het vliegtuig ter plaatse, en met de rechtspositie van de bemanningen, overeenkomstig ervaringen elders opgedaan – ik mag de Kamer in herinnering brengen, dat ervaringen ter zake zijn opgedaan in de Soedan, nog niet zo lang geleden – niet op korte termijn konden worden opgelost. Wij hebben, om geen „neen” te behoeven zeggen om die reden aan de FAO het bedrag in cash ter beschikking gesteld. De FAO kon dan via haar eigen hulpverleningsorganisatie (het trustfonds) het bedrag zo efficiënt mogelijk gebruiken om haar eigen transportcapaciteit uit te breiden.

Dit neemt niet weg, mijnheer de Voorzitter, dat zich nu tekenen voordoen, die erop wijzen, dat ons niet alleen maar meer verzoeken zullen bereiken om additionele, financiële middelen – ik wees al op het verzoek van de heer Boerma om een aanzienlijke bijdrage te storten in het FAO-trustfonds – maar ook verzoeken, gericht op het ter beschikking stellen van vliegtuigen, met name vliegtuigen ten behoeve van het transport binnen het betrokken gebied. De problemen, die zich daarbij voordoen, zijn niet zonder meer met een algemene regeling vooraf te ondervangen, omdat die problemen nogal verschillen per gebied, waarin men een dergelijk vliegtuig zou willen inzetten. Ik denk aan de problemen, die onder andere samenhangen met de rechtspositie van de bemanningen. Deze vereisen aandacht. Men kan nu eenmaal niet alleen vliegtuigen leveren; men zal tegelijkertijd bemanningen ter beschikking moeten stellen.

De verzoeken, die ons ter zake bereiken, hebben ons aanleiding gegeven, na te gaan of een regeling met betrekking tot opvang van de moeilijkheden, die daarmee in het verleden wel eens gepaard zijn gegaan – een regeling in meer algemene zin, bij voorbeeld in het kader van de Verenigde Naties, of in het verband van een in te stellen internationale rampenbrigade – kan worden voorbereid. Of dit mogelijk is, zal samen met het Ministerie van Defensie worden onderzocht. Daarover is ter zake reeds overleg gevoerd, waarmee wij doorgaan. Wanneer dit niet binnen afzienbare tijd in een regeling zou resulteren – wellicht is dat ook niet mogelijk, gezien de problemen die zich hierbij in het verleden hebben voorgedaan – zullen wij niet aarzelen om een gedeelte van de ter beschikking van de betrokken landen komende gelden niet in de vorm van geboden voedselhulp, maar cash ten behoeve van een verbetering van de transportmogelijkheden ter plaatse te geven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat ik hiermee de vragen van de fractievoorzitters en van de leden Van der Hek en Kombrink in eerste termijn heb beantwoord.

De Voorzitter: Ik constateer dat de Staatssecretaris van Defensie niet het woord verlangt. Ik neem aan, dat de Regering

Noten van blz. 1940.

1) De vraag van de leden Aantjes, Koekoek, Tilanus, Bakker, Van Mierlo, Drees, Jongeling, Andriessen, De Gaay Fortman, Van Thijn, Van der Spek, Beuker, Abma en Tuijnman luidt:

Ziet de Regering mogelijkheden eventueel in internationaal samenwerkingsverband snel doeltreffende hulp te bieden aan de Afrikaanse landen, die door de hongersnood getroffen zijn en zo ja, is de Regering bereid daaraan een bijdrage te leveren, met name, doch niet uitsluitend, op het gebied van voorzieningen in transportmogelijkheden?

2) De vragen van de leden Van der Hek en Kombrink luiden:

1. Hebben de Ministers overwogen militaire transportvliegtuigen ter beschikking te stellen voor het vervoer van de Nederlandse en EEG-voedselhulp naar de Sahellanden in Afrika?

2. Indien de Ministers de vorige vraag bevestigend beantwoorden, zouden zij dan willen meedelen tot welke beslissingen zij daarbij zijn gekomen, alsmede op welke gronden bedoelde beslissingen zijn gebaseerd?

3. Indien de Ministers de eerste vraag ontkennend beantwoorden, zouden zij dan alsnog in overweging willen nemen op zeer korte termijn militaire transportvliegtuigen ter beschikking te willen stellen voor het in de eerste vraag aangegeven doel en zouden zij van hun beslissing mededeling willen doen aan de Kamer?

4. Zou het naar de mening van de Ministers geen aanbeveling verdienen, voor het inzetten in urgente noodsituaties van militaire transportvliegtuigen een zodanige regeling te treffen, dat op snelle en doeltreffende wijze kan worden gereageerd op verzoeken om dergelijke vervoerssteun?

Minister **Pronk e. a.**

dus ook geantwoord heeft op de schriftelijke vragen van de leden Van der Hek en Kombrink.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Dit is inderdaad het geval. De schriftelijke vragen heb ik mede namens de Staatssecretaris van Defensie beantwoord.

De **Voorzitter**: Wensen de leden die de vragen hebben gesteld, nog vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer **Van der Hek (P.v.d.A.)**: Ik wil eigenlijk geen aanvullende vragen stellen, maar nadere vragen.

De **Voorzitter**: U kunt nadere aanvullende vragen stellen.

De heer **Van der Hek (P.v.d.A.)**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn vragen zullen niet in alle opzichten aanvullend zijn, maar in ieder geval wél nader.

Ik wil wel een aanvullende vraag stellen over de mededeling dat er supplementair iets op de begroting zal worden opgevoerd. Om welke begroting het hier gaat, laten wij maar in het midden, maar het gaat hier dus om een bedrag onder andere ten behoeve van het eventueel verlenen van voedselhulp in dit soort van situaties. Gaat het hier om een bedrag dat binnen het plafond voor de hulpverlening valt, of daar bovenuit gaat?

Mijnheer de Voorzitter! De eerste vragen van Kombrink en mij gingen vooral over het transportprobleem. Ik wil dit kort toelichten. Wij weten dat het knelpunt in de eerste plaats bij de voedselvoorziening ligt, maar in de tweede plaats zeker bij het transport van het voedsel. Wij hebben daarmee ervaringen opgedaan in India tijdens de grote droogte, in Nigeria bij het conflict rond Biafra, in Bangla Desh en meest recent in de Soedan. In al die gevallen bleek na verloop van tijd het knelpunt het transport van het voedsel te zijn.

Het wil er bij mij dus niet in, dat de Regering geen ervaring zou hebben met dit probleem. Ik vind het dan ook onbegrijpelijk dat nu het argument wordt . . .

De **Voorzitter**: Ik moet de geachte afgevaardigde nu onderbreken. Hij treedt namelijk in debat met de Regering en dan had hij een andere vorm van discussie met de Regering moeten kiezen. Het gaat nu uitsluitend om het stellen van aanvullende, nadere vragen die hij kort mag toelichten.

De heer **Van der Hek (P.v.d.A.)**: Ik zal van de toelichting op de vragen overgaan, mijnheer de Voorzitter!

Is het inderdaad juist dat de rechtspositie van militaire bemanningen een absolute hinderpaal is voor het ter beschikking stellen van militaire transportvliegtuigen voor het vervoer van het voedsel? Is het juist dat dit een typisch Nederlands probleem moet worden genoemd, omdat andere landen dit probleem klaarblijkelijk niet in die mate hebben? Is het niet mogelijk, aangezien dit probleem herhaaldelijk terugkeert, om toch te komen tot een regeling waarbij de immuniteit van de bemanningen – daar gaat het immers om – definitief wordt vastgelegd? Hoe lossen andere landen dit probleem op?

De **Voorzitter**: Ik merk op dat het Reglement van Orde niet voorziet in het stellen van vragen door méér dan één lid. Er is dus ook niet bepaald of de nadere vragen éérst allemaal moeten worden gesteld en daarna worden beantwoord, of dat de vragen per oorspronkelijke vragensteller worden gesteld en beantwoord. Ik constateer dat de Kamer ermee akkoord gaat om nu de laatste werkwijze te volgen.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ga er graag mee akkoord.

De eerste vraag is of de door mij aangekondigde suppletioire begrotingswijziging betrekking zou hebben op een uitbreiding

Minister **Pronk**

van de ontwikkelingshulp boven het plafond of op verschuivingen binnen het plafond. Zoals de heer Van der Hek kan weten op grond van de tekst van de regeringsverklaring zullen er suppletioire begrotingsvoorstellen naar de Kamer worden gestuurd om o.a. ten behoeve van de ontwikkelings samenwerking meer uit te trekken dan oorspronkelijk in het kader van de begroting voor 1973 was uitgetrokken. Dit betekent dat ik op de vraag van de heer Van der Hek kan antwoorden, dat deze suppletioire begrotingswijziging, die de Kamer binnen afzienbare tijd, op zeer korte termijn zelfs, zou bereiken betrekking zal hebben op additionele bedragen voor de ontwikkelingshulp boven het vastgestelde plafond voor 1973.

Dat neemt niet weg dat zou kunnen worden overwogen, op langere termijn, bij voorbeeld aan het einde van dit jaar, indien de nood situatie aanzienlijk zou versterken, of het wenselijk ware – zoals in het verleden ook het geval is geweest, toen het niet mogelijk was om suppletioire begrotingswijzigingen in te dienen ter verhoging van het ontwikkelingsplafond – een verschuiving aan te brengen binnen het plafond, maar dat is op dit moment, mede gezien het bedrag dat de Regering de Kamer wil voorleggen, niet aan de orde.

De tweede vraag van de heer Van der Hek heeft betrekking op de wellicht aanwezige absolute hinderpaal, zoals de heer Van der Hek het heeft geformuleerd, die zou zijn gelegen in opvattingen hier te lande omtrent de rechtspositie van militairen die uitgezonden zouden kunnen worden in het kader van dergelijke hulpverleningsprojecten.

Ik wil hem erop wijzen dat het probleem rondom het inzetten van militair materieel en personeel, bij voorbeeld bemande vliegtuigen, in het kader van dit soort projecten niet alleen betrekking heeft op opvattingen hier te lande over de rechtspositie van de betrokkenen. Ik heb in eerste instantie niet gezegd – dat was mij niet gevraagd, maar ik wil het nu wel noemen – dat er zich ook problemen voordoen betreffende de psychologische weerstand die er in ontwikkelingslanden wel eens is, wanneer in het kader van ontwikkelingsbijstand militairen worden ingezet. De voorbeelden die de heer Van der Hek heeft genoemd hebben ten dele ook betrekking – ik denk met name aan India – op dat soort vraagstukken. Ook dat is voor ons een belangrijke overweging, in eerste instantie de voorkeur te geven aan alternatieve mogelijkheden, zoals het inzetten van burgertransportmaterieel en van burgerbemanningen. Het lijkt mij wenselijk dat daaraan de voorkeur wordt gegeven, gezien ervaringen die ter zake in ontwikkelingslanden zijn opgedaan. Wanneer dat niet mogelijk zou zijn, wordt onzerzijds de alternatieve mogelijkheid van het inzetten van militair transportmaterieel en militaire bemanningen overwogen.

Daarbij wil ik stellen dat ik dit als een second best mogelijkheid beschouw; first best beschouw ik de inzetting van burgertransport- en burgermaterieel. Wanneer dit technisch of financieel niet mogelijk is, dan moeten militair transportmaterieel en militaire bemanning worden ingezet.

Of dat laatste ook inderdaad kan is o.a. afhankelijk van het probleem van de rechtspositie, de immuniteit, de jurisdictie van de betrokken bemanningen. Die problemen vormen echter geen absolute hinderpaal. Het zijn problemen die in beginsel oplosbaar zijn, wanneer daarvoor regelingen worden getroffen. Het treffen van die regelingen, juist gelet op de ervaringen in het verleden, kost enige tijd. Wij hebben in eerste instantie aangekondigd dat wij nu naarstig zullen gaan werken aan die regelingen. Aangezien dat tijd kost, willen wij vooral aandacht geven aan de mogelijkheid, cash bedragen ter beschikking te stellen, hetzij bilateraal, hetzij multilateraal, om te voorkomen dat de oplossing van dergelijke problemen het inzetten van transportmaterieel zou vertragen.

Ik wil daaraan wel toevoegen dat ik in het algemeen er meer een voorstander van ben, ook waar het humanitaire hulp betreft, ongebonden cash bijdragen te geven via multilaterale organisaties die een groter inzicht hebben in de desbetreffende problematiek en die de hulp ook beter kunnen coördineren, dan dat ik er een voorstander van ben, gebonden hulp te ver-

Minister Pronk e. a.

lenen in het kader van door Nederland zelf ter beschikking gesteld materieel. Ook om die reden, en dit is een derde overweging, beschouw ik het inzetten van militair materieel en personeel als een second best mogelijkheid.

Concluderend, mijnheer de Voorzitter, betekent eerstens het nog niet opgelost hebben van de genoemde problemen en tweedens onze voorkeur betreffende de aard van het materieel, geenszins dat onzerzijds geen middelen ter beschikking worden gesteld ter oplossing van juist het knelpunt dat wordt gevormd door het transport.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Welke is de mening van de Minister over de visie die in het Algerijnse Weekblad „Révolution Africaine” ten aanzien van dit hongerprobleem is ontwikkeld? Daarmee samenhangend wil ik de Minister vragen, of hij bereid is, uit te spreken dat de hulp die wordt gegeven door Nederland zodanig zal worden gegeven dat elk aspect van reclame voor Europa eraan ontbreekt en met name dat waar sprake is van hulp in internationaal verband elke reclame voor het Europa van de Negen erin ontbreekt.

Ter toelichting deel ik mede, dat de stelling van „Révolution Africaine” is dat in dit gebied de landbouw vooral is gericht op produktie voor export naar Europa. Daardoor moet men er ook al jarenlang, structureel, voedsel importeren. Op zijn minst is vanuit kringen in Europa, met name vanuit Parijs in de loop van de jaren weinig gedaan om het probleem te verhelpen, met de bedoeling om als Europa een mooi figuur als redder te slaan en bij de komende onderhandelingen over de verlenging van de Jaoende-overeenkomst een sterkere positie in te nemen.

Uiteraard doet dit standpunt van mij geen afbreuk aan het besef van de noodzaak om in de huidige nood situatie op grote schaal en snel hulp te bieden.

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! De eerste vraag is voor mij enigszins moeilijk te beantwoorden. Ik moet bekennen dat ik het bedoelde artikel in het Algerijnse weekblad niet heb gelezen. Wellicht mag ik echter veronderstellen, dat de toelichting die de heer Van der Spek op zijn vragen heeft gegeven betrekking heeft op de inhoud van dat artikel. Als dat zo is, kan ik het volgende antwoord geven.

Inderdaad dient tot iedere prijs voorkomen te worden dat humanitaire hulp, onder andere humanitaire voedselhulp, wordt gebruikt voor reclamedoelinden. Dat is onjuist, zoals het onjuist is wanneer ontwikkelingshulp in het algemeen – dit geldt ook voor humanitaire hulp – gebruikt wordt ter verhoging van het prestige van donorlanden en donorinstanties. Dat is onzerzijds ook een argument geweest om de additionele voedselhulp multilateraal, via de FAO, te transfereren naar de ontwikkelingslanden. Onzes inziens is de multilaterale hulpverlening de enige echte garantie dat niet bepaalde bijgedachten, zo die er zouden zijn, doorklinken. Ik heb in het algemeen een voorkeur voor multilaterale hulpverlening, juist om een donor-centristische houding in het kader van de ontwikkelings-samenwerking, die zich in het verleden ook wel eens heeft voorgedaan op het terrein van de humanitaire hulp, te voorkomen.

Wat de tweede vraag betreft: Het is natuurlijk juist dat een oplossing van de problemen die zich momenteel voordoen in het Sahelgebied op geen enkele wijze kan geschieden door middel van humanitaire hulp, wanneer men niet tegelijkertijd op een structurele manier de oorzaken van deze vraagstukken aanpakt.

Die problemen zullen moeten worden aangepakt a. door middel van hulpverlening ter verhoging en verbetering van de agrarische produktie in de betrokken landen en b. door middel van een handelspolitiek – de heer Van der Spek heeft daarop geduid – die de betrokken ontwikkelingslanden in de gelegenheid stelt een zodanige graad van economische ontwikkeling te bereiken dat het minder waarschijnlijk is dat dit soort noodsi-

Minister Pronk e. a.

tuaties zich voordoen. Noodsituaties in ontwikkelingslanden, die onder andere voortvloeien uit klimatologische omstandigheden, worden verscherpt door de structureel zwakke economische positie van die ontwikkelingslanden en men zal dus die zwakke positie moeten versterken door middel van hulpverlening en door middel van een andere investerings- en handelspolitiek.

Dit neemt natuurlijk niet weg – de heer Van der Spek heeft volkomen gelijk – dat het aanpakken van die problemen op lange termijn hulpverlening op korte termijn overbodig zou maken. In dat perspectief hebben wij deze hulpverlening op touw gezet en zullen wij ook in de komende maanden proberen deze hulpverlening – een noodverband – uit te breiden.

De heer **Kombrink** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Heeft de Minister de indruk dat in de acute nood situatie, gezien de omvang van het voedsel- en transportprobleem, de bijdrage van f 250 000 aan de FAO, voldoende is of denkt hij dat dit bedrag nog zal moeten worden verhoogd?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eerste instantie al aangeduid dat deze bijdrage niet voldoende is. Daarom ook zullen wij suppletore begrotingswijzigingen indienen, die ons in staat kunnen stellen om additionele bedragen, groter dan het in eerste instantie ter beschikking gestelde bedrag, ten behoeve van de oplossing van deze problematiek ter beschikking te stellen.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer **Jansen** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Nu wij voornamelijk hebben gesproken over de directe leniging van de nood situatie zou ik de Minister willen vragen of de Regering in overleg met de FAO en de Europese Commissie – wij hebben bij voorbeeld de heren Boerma en Lardinois kunnen beluisteren over een aanduiding van de structurele problemen – wil nagaan hoe zij stimulerend kan optreden wat betreft de aanpak van een paar van die structurele problemen, zoals het probleem van de herbeplanting en van de samenlevingsopbouw en daarvoor de hoeveelheid know-how, die in ons land aanwezig is, op een zinnige wijze in te zetten.

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben op de hoogte van de uitlatingen van de heren Boerma en Lardinois. Deze vraag van de geachte afgevaardigde hangt samen met de zoëven door de heer Van der Spek gestelde vraag. Mede om de in de vraag van de heer Jansen naar voren gebrachte reden geven wij in het kader van de voedselhulp voor humanitaire nood situaties de voorkeur aan het transfereren van voedselhulp via organen, die zich met name bezighouden met de structurele oorzaken van het vraagstuk. Wat betreft de FAO betekent dit dat wij de voedselhulp in het bijzonder willen transfereren via het World Food Program, welke instantie zich altijd heeft beziggehouden met het geven van voedselhulp in structurele situaties, juist om de produktie ter plaatse te kunnen vergroten en om een bijdrage te kunnen leveren aan de samenlevingsopbouw in de betrokken streken. Het kanaliseren van voedselhulp in nood situaties via een dergelijk orgaan is onzes inziens de beste garantie om de noodhulp niet los te koppelen van die structurele aanpak. De vraag van de heer Jansen kan dus bevestigend worden beantwoord.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wordt ten aanzien van de grote moeilijkheden in het Sahelgebied beseft dat het niet alleen om voedsel en transport gaat, maar ook om een voedsel- en medicijnbereiding waarvoor een grote hoeveelheid water nodig is, waaraan in deze landen een structureel tekort bestaat, en wordt daarom ook aan bekostiging van aanvullende waterboringen gedacht?

Minister **Pronk e. a.**

Minister **Pronk**: Inderdaad gaat het niet alleen om het leveren van voedsel. Het gaat tevens om een vergroting van de voedselproductie ter plaatse. Ik heb reeds aangeduid dat zich nog een derde vraagstuk gaat voordoen, namelijk op het terrein van de gezondheidsvoorzieningen. Er dreigt een tekort aan medicijnen. Ook de FAO denkt aan een besteding van de haar via het trustfonds ter beschikking gestelde bedragen en nog ter beschikking te stellen bedragen (ik heb reeds gezegd dat de oproep van de heer Boerma tot op heden nog niet adequaat is beantwoord) ter vergroting van de productie in de betrokken gebieden. Dit betekent in deze gebieden mede een verbetering van de drainagemogelijkheden op een soortgelijke manier als in Bihar, Pakistan, Bangla Desh, India, enz.

De heer **Van Elsen (K.V.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! De laatste woorden geven wel aan dat er ook militaire hulp is, die gaarne wordt aanvaard en zelfs wordt gehonoreerd met decoraties, zoals dit in Tunesië heeft plaatsgevonden.

De **Voorzitter**: Ik wil de geachte afgevaardigde verzoeken, een vraag te stellen.

De heer **Van Elsen (K.V.P.)**: Ik wil vragen, of het mogelijk is en of het is onderzocht, dat militaire moeilijkheden eventueel via vrijwilligheid zijn op te lossen. Ik ben daar wel van overtuigd.

Minister **Pronk**: Ik heb de vraag niet begrepen. Dit spijt mij erg. Misschien kan de heer Van Elsen haar herhalen.

De heer **Van Elsen (K.V.P.)**: Dit spijt mij niet, want nu kan ik haar nogmaals stellen. Het gaat erom, dat de Minister heeft aangeduid, dat er moeilijkheden zijn met de rechtspositie van de militairen. Ik ben ervan overtuigd, dat deze moeilijkheden er niet zijn en dat deze mede opgelost kunnen worden door het verzoeken van vrijwilligheid.

Minister **Pronk**: Mijn antwoord hierop is, dat ik er niet van overtuigd ben, dat deze problemen er niet zijn. Er zijn aanwijzingen, dat deze problemen bestaan. De mogelijkheid om in het kader van regelingen ter zake ook te denken aan vrijwilligheid is in overleg met het Departement van Defensie in studie en wordt mede in overweging genomen. Op de vraag of wij hiertoe zullen besluiten, kan ik niet bij voorbaat een antwoord geven.

De heer **Cornelissen (K.V.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! Gelet op het feit dat tijdens het Biafraanse conflict onder ongetwijfeld veel moeilijker omstandigheden het wel mogelijk was, een adequaat transport van de hulpgoederen te organiseren, wil ik de Regering vragen of zij bereid is, in aanmerking genomen de zeer grote acute nood in het betrokken gebied, in overleg met andere landen en betrokken organisaties met kracht te streven naar een grootscheepse adequate hulpverlening op zeer korte termijn en hiervoor ook ruime Nederlandse financiële en materiële steun beschikbaar te stellen, die belangrijk uitgaat boven de tot nu toe verleende zeer bescheiden steun.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij dat ik deze vraag vanmorgen al eerder gehoord heb en dat ik hierop reeds antwoord heb gegeven. Ik wil het antwoord graag herhalen, omdat ik met de heer Cornelissen van mening ben, dat het hier een groot probleem betreft dat in dezelfde discussie best twee maal aan de orde kan worden gesteld.

Ik heb reeds geantwoord dat wij in multilateraal overleg, dus met andere landen en donororganisaties, overleggen over de mogelijkheid op grotere schaal hulp te bieden. De grootscheepse actie, waar de heer Cornelissen over spreekt, is reeds ontketend door de FAO in het kader van het bestaande World-foodprogram en het speciaal hiervoor gecreëerde trustfonds. Ik

Minister **Pronk e. a.**

kan de vraag van de heer Cornelissen toch niet verstaan als een suggestie om naast de activiteiten van de FAO en het trustfonds nog andere activiteiten en fondsen te creëren. Ook zou de efficiency van de bundeling van de bilaterale hulp slechts verslechteren.

De activiteiten van een trustfonds van de FAO, waaraan wij bewust hebben bijgedragen en waaromtrent ik reeds heb aangekondigd, dat additionele middelen ter beschikking worden gesteld, dat daarvoor ook ruimte wordt gezocht in het kader van de overheidsfinanciën voor dit jaar en dat daarom dan ook suppletore begrotingswijzigingen zullen worden ingediend, betekenen, dat hulp op een grootscheepse wijze aan het betrokken gebied zal moeten worden verleend dan tot heden het geval was.

Nederland zal daartoe bijdragen. Ik heb reeds gezegd, maar ik wil het graag herhalen, dat ik het feit, dat, voor zover ik het kan beoordelen, alle fractievoorzitters van deze Kamer de desbetreffende vragen hebben gesteld, gaarne interpreteer – uit de discussie heb ik ook niet het tegendeel begrepen, mijnheer de Voorzitter – als het zich reeds bij voorbaat zeer positief opstellen ten opzichte van voorstellen van de Regering ter zake, die door mij genoemde grootscheepse hulp te kunnen verlenen.

De heer **Waalkens (V.V.D.)**: Mijnheer de Voorzitter! Ligt het niet voor de hand, dat bij eventueel volgende vergelijkbare noodsituaties, waarbij het transportprobleem zo essentieel is en waarvoor de Kamer zulk een grote belangstelling aan de dag legt, van de zijde van de Minister, belast met de ontwikkelings-samenwerking, in een veel vroeger stadium aan de Kamer wordt meegedeeld, dat hij in overleg is getreden met de Minister van Defensie over het beschikbaar stellen van transportmaterieel, zodat wij niet moeten wachten op schriftelijke en in dit geval mondelinge vragen van alle fractievoorzitters, voordat er mededelingen over worden verstrekt?

Ik meen, dat wij juist van deze Minister. . .

De **Voorzitter**: U hebt reeds een vraag gesteld, mijnheer Waalkens.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Mededelingen ter zake zijn van de zijde van mijn departement gedaan, zij het niet in een brief aan de Kamer, omdat het in het verleden niet de gewoonte was, speciale beslissingen, die liggen op het terrein van de humanitaire hulp, ad hoc aan de Kamer per brief mee te delen. Dat zou voortaan echter best kunnen gebeuren. Iedere keer, dat additioneel een bedrag voor voedselhulp in een bepaalde situatie ter beschikking wordt gesteld, is het wel degelijk mogelijk, daarvan ook aan de Kamer mededeling te doen, zoals het ook mogelijk kan zijn, van ieder project, dat wordt goedgekeurd, afzonderlijk aan de Kamer mededeling te doen. Als de Kamer dat zou wensen, kan het uiteraard gebeuren, mijnheer de Voorzitter.

Wij hebben het dienstig geacht, gegeven het feit, dat het ging om een aantal normale beslissingen – 500 ton, nog eens 500 ton met een additioneel bedrag van f 250 000 – en ook gezien de omvang van de desbetreffende bedragen, te volstaan met een algemene mededeling via de voorlichtingsdienst van ons ministerie. Met het oog daarop hebben wij ook een speciale persconferentie georganiseerd.

Als de Kamer er echter prijs op zou stellen, daaromtrent afzonderlijk speciale informatie te ontvangen, ben ik tot het versterken daarvan uiteraard gaarne bereid.

De Kamer zal op de hoogte worden gesteld – dat is in confesso – van de uitkomsten van het overleg, dat over de regeling – daarover heb ik reeds in eerste instantie gesproken – zal worden gepleegd tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Defensie. De problemen die in deze regeling moeten worden opgelost heb ik reeds aangeduid. Aan de Kamer zal hieromtrent worden bericht, wanneer de regeling tot stand zal zijn gekomen.

Minister Pronk e. a.

Het is uiteraard ook mogelijk om iedere keer dat die regeling wordt toegepast, daarvan mededeling te doen. Als de Kamer er prijs op zou stellen, kan haar deze mededeling uiteraard worden gedaan.

De heer Tuijnman (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Door landen als Frankrijk en België worden er reeds militaire vliegtuigen voor ter beschikking gesteld. In België gaat het met name om Herculesvliegtuigen.

Is de Minister bereid, in het bijzonder de Belgische regering te vragen, hoe zij de problemen voor het militaire personeel heeft kunnen oplossen?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard zullen wij in het kader van het ontwerpen van een dergelijke regeling, indien wij daartoe zullen besluiten, informatie inwinnen bij die landen, die er reeds in een eerder stadium toe zijn overgegaan. Dat neemt niet weg, dat ook het andere punt dat ik aan de orde heb gesteld bij de beslissing zal moeten worden betrokken, namelijk de vraag of men de voorkeur moet geven aan de inzet van militair transportmaterieel en militaire bemanning dan wel aan de inzet van burgerpersoneel en burgermaterieel, bij voorbeeld in het kader van een internationale rampenbrigade ter zake. Daarover zal in eerste instantie een beslissing moeten worden genomen. Het is een prealabele overweging en wij kunnen daarover uiteraard niet bij de betrokken landen te rade gaan, omdat zij die beslissing reeds op subjectieve (en niet op technische) gronden hebben genomen.

Het is dus een beslissing in twee fasen. Eerstens: Doen wij of doen wij het niet? Tweedens: Als wij het wel willen doen, op welke manier is het dan mogelijk? Prealabele is de vraag, of men inderdaad de voorkeur geeft aan de inzet van militair personeel en militair transportmaterieel. Mijnerzijds bestaan daarover nog steeds enkele aarzelingen.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Welk bedrag denkt de Minister aan de Kamer voor te stellen bij suppletioire begroting?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Het is niet aan mij om daarop nu een antwoord te geven. Op zeer korte termijn zullen u de suppletioire begrotingswijzigingen bereiken en daaraan voorafgaand, op nog kortere termijn, komt er een brief van de Minister-President.

De heer Coppes (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Als er militairen zullen moeten worden ingezet, vrijwillig of niet vrijwillig, zal de Regering er dan voor zorgen dat die militairen zonder uniform zullen gaan en ook alle andere associaties met het militaire apparaat thuis zullen laten?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! De problemen, die daarmee samenhangen – ik heb dat reeds aangeduid – vormen een onderdeel van mijn aarzelingen en zullen dus mede in het kader van een te treffen regeling, zo wij die regeling treffen, in aanmerking worden genomen.

De heer Van der Mei (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Moet uit de opmerkingen van de Minister met betrekking tot het indienen van een suppletioire begroting worden afgeleid, dat dit uitsluitend zal geschieden met het oog op de huidige voedselsituatie in de betrokken ontwikkelingslanden?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Neen, aangekondigd is dat een suppletioire begrotingswijziging met betrekking tot de ontwikkelingssamenwerking betrekking zal hebben op de mogelijkheid om te voorzien in een aantal nieuwe noden. Daaronder kunnen worden verstaan noden, die meer manifest zijn geworden sedert het vaststellen van het begrotingsplafond, op het moment dat de begroting van Buitenlandse Zaken en de andere begrotingen, waarop het ontwikkelingshulpplafond be-

Minister Pronk e. a.

trekking heeft, zijn vastgesteld. Daarna zijn enkele nieuwe noden manifest geworden, waaronder de problematiek die vandaag aan de orde is. Mocht het inderdaad niet mogelijk zijn uit de suppletioir ter beschikking te stellen bedragen dergelijke nieuwe noden tegemoet te treden, dan – zo heb ik reeds gezegd – zullen wij op wat langere termijn kunnen overwegen of het wellicht mogelijk is, door middel van begrotingsverschuivingen hier enig soelaas te bieden, maar daarover is momenteel nog geen enkele mededeling te doen. Wij wachten ook de verzoeken van de FAO tot hulpverlening in deze noodsituatie af.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! In het antwoord van de Minister op de vraag van de heer Cornelissen vind ik aanleiding hem te vragen, of ik in dat antwoord toch zeker geen suggestie mag beluisteren, dat hij andere dan de door hem bedoelde organisaties, ook al beschikken zij over een vertakt en ervaren distributienet, bij voorbaat zou afwijzen.

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard wordt er niets bij voorbaat uitgesloten. Juist wanneer het erom gaat efficiënt, doeltreffend en op korte termijn te reageren, zal men ad hoc moeten beslissen, via welk kanaal men opereert. Ik ben op dit moment van mening, gezien de inspanningen in het kader van de FAO – en van het trustfonds van de FAO – dat zij hiertoe de meest adequate organisatie is, althans op dit moment. In een andere noodsituatie en in een andere tijdsfase zou het wellicht een andere organisatie kunnen zijn.

Hierbij moet bovendien in aanmerking worden genomen, dat ik in beginsel voorkeur heb voor het internationaal bundelen en coördineren van de inspanningen en dus geen voorstander ben van het kiezen van een bilateraal kanaal.

Dit is een voorkeur, maar zelfs deze voorkeur zou – afhankelijk van de specifieke omstandigheden op een bepaald moment en in een bepaald gebied – ook weer kunnen worden ondergraven door overwegingen inzake efficiency, die op dat moment een rol spelen.

De heer Beekmans (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Is in het kader van de medische hulpverlening gedacht of gesproken over hulpverlening en de personele sector?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! In het kader van het trustfonds van de FAO is ook over de mogelijkheid gedacht om de ter beschikking te stellen bedragen mede te gebruiken ten behoeve van medische voorzieningen in het Sahelgebied. Het ter beschikking stellen van medicijnen is hiervoor niet voldoende. Het zou kunnen meebrengen het ter beschikking stellen van medische deskundigen, van artsen. Of het trustfonds hiertoe zal beslissen, is mij op dit moment niet bekend. Het komt mij echter voor, dat dit niet bij voorbaat door de betreffende internationale hulpinstelling zou kunnen worden uitgesloten.

Mevrouw Van Heel-Kasteel (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid, nu aan de Kamer de toezegging te doen, dat hij indien zou blijken dat militaire vrijwilligers aanwezig en beschikbaar zijn en dat hun aanwezigheid in de betrokken landen, of zelfs in een van deze landen, welkom zou zijn, inderdaad gebruik zal maken van deze vrijwilligers?

Minister Pronk: Mijnheer de Voorzitter! Staande deze vergadering kan men ter zake geen enkele toezegging van mij verwachten, behalve deze, dat op constructieve wijze zal worden geprobeerd, een regeling te treffen waarbij ook wordt gedacht aan de mogelijkheid van het inzetten van vrijwilligers. Wanneer aan alle voorwaarden ter oplossing van de problemen, die zich in het verleden hierbij hebben voorgedaan, zal zijn voldaan, dan zal – zo kan men verwachten – ook deze mogelijkheid reëel zijn, maar een toezegging bij voorbaat, die

Minister **Pronk e. a.**

zozeer geclausuleerd zou zijn door alle voorwaarden waaraan op dit moment nog niet kan worden voldaan, kan men niet van mij verwachten.

Ik herinner in dit verband aan mijn opmerking van zoëven, dat de keuze van het kanaal op zich zelf niet het belangrijkste is. Het gaat erom, of ter plaatse hulp kan worden geboden.

Legt men zozeer de nadruk op de mogelijkheid van het kiezen van het militaire kanaal, dan stel ik daartegenover, dat wij – nu deze mogelijkheid zich naar onze mening nog niet zozeer heeft voorgedaan – alle mogelijke initiatieven ontplooiën om het alternatief van het inzetten van burgerkanalen via internationale organisaties te versterken, opdat zich op geen enkele manier een verstoring of een vertraging in de hulpverlening zal voordoen. Het gaat niet om het kanaal op zich zelf, maar om het effect van de hulpverlening, via welk kanaal dan ook.

De heer **De Bekker (K.V.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister niet met mij bevreesd, dat het overleg, waarover hij nu al zo langdurig spreekt – waarvoor hij de hele wereld wil rondreizen – zo veel tijd zal vergen, dat de hongerende mens in Afrika niet op het einde hiervan zal kunnen wachten?

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Hiervoor ben ik niet bevreesd, mede in het licht van mijn zojuist gemaakte opmerkingen over de alternatieve mogelijkheden. Bovendien is het op geen enkele wijze noodzakelijk om voor het overleg – waarover ik zo lang spreek, omdat er zoveel vragen over worden gesteld – tussen de heer Vredeling en mij ter zake de wereld rond te reizen, zoals de heer De Bekker suggereert. Dit overleg zal in Den Haag plaatsvinden.

De heer **Vermaat (A.R.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister mededelen of inmiddels al onderzocht is of de kenmerkend manifest geworden financieringsbehoeften gefinancierd zouden kunnen worden uit verschuivingen? Zo ja, wat zijn de resultaten daarvan? Zo nee, waarom niet?

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben tot op heden twee dingen gedaan. Wij hebben uit de pot die beschikbaar was voor humanitaire hulp c.q. voedselhulp de desbetreffende bedragen ter beschikking gesteld. Het plafond van die begrotingspost is inmiddels bereikt.

In tweede instantie hebben wij geprobeerd een bedrag ter beschikking te stellen uit additionele middelen (waarvan de Kamer, zoals ik heb aangekondigd, op zeer korte termijn bericht zal bereiken).

In derde instantie – dat is een normale fasering, omdat zich de mogelijkheid voordeed om tot additionele middelen te komen, – zal daarna nagegaan kunnen worden of er middels begrotingsverschuivingen binnen het dan wellicht verhoogde plafond mogelijkheden kunnen worden gevonden. Op dit moment is de mogelijkheid tot financiering uit hoofde van het suppletoir beschikbaar gestelde bedrag (wanneer de Kamer daarmee akkoord gaat) aan de orde. Dat betekent echter niet dat op langere termijn die andere mogelijkheid niet zal worden overwogen. Tot nu toe is dat niet overwogen, omdat de beide eerstgenoemde mogelijkheden in eerste instantie aan de orde kwamen.

De heer **De Brauw (DS'70)**: Mijnheer de Voorzitter! Gezien het feit dat ik onthutst ben over de rechtspositionele garanties, die klaarblijkelijk voorrang genieten bij de Minister boven het lenigen van acute nood, zou ik alsnog de Staatssecretaris van Defensie willen vragen of hij niet bereid zou zijn om toch nog enig risico te aanvaarden in dezen.

Minister **Pronk**: Mijnheer de Voorzitter! De vraag is gesteld aan de Staatssecretaris van Defensie, maar er is een suggestie gedaan, die betrekking heeft op een opmerking die ik heb gemaakt. Die suggestie wil ik duidelijk weerspreken. Op geen en-

Minister **Pronk e. a.**

kele manier is uit de antwoorden die ik hier heb gegeven, af te leiden dat opvattingen over de rechtspositie van militairen ter zake de voorrang verdienen ons inziens boven het lenigen van directe nood. Er is hier al een aantal malen gezegd, dat alternatieve mogelijkheden – het inzetten van burgermaterieel en het ter beschikking stellen van cash-bedragen aan internationale organisaties – die op een directe manier kunnen worden besteed ten behoeve van de leniging van deze nood, door ons zijn gekozen. Dat betekent dat de overwegingen die wij hebben over de kanalisering, tot op heden op geen enkele wijze het lenigen van acute nood hebben verstoord. Die suggestie kan niet worden afgeleid uit mijn uitspraken en ik wil haar dan ook met kracht weerspreken.

Staatssecretaris **Stemerink**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat het antwoord van de heer Pronk duidelijk is geweest. Er is een serie alternatieve mogelijkheden hoe hulp verleend kan worden. Eén van die alternatieven is de militaire lijn. Als mocht blijken dat de militaire lijn een bepaald moment de aangewezen lijn is, moeten afspraken over rechtspositie terzijde kunnen worden geschoven om de hulp voorrang te verlenen.

Aan de orde is het stellen van vragen, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door het lid Waltmans aan de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, de heer Brinkhorst, over veroordelingen in België van Nederlanders wegens het niet lijfelijk meedragen van een zogenaamd eenzelveidswijs. ¹⁾

Staatssecretaris **Brinkhorst**: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de eerste vraag deel ik mede, dat inderdaad een aantal Nederlanders door de rechtbank te Dendermonde is veroordeeld. In dit verband merk ik op dat in het kader van het intra-Benelux personenverkeer de artikelen 55 en 56 van het Benelux Economische Unieverdrag van toepassing zijn. Op grond daarvan is in 1960 ter uitvoering van het unieverdrag een aparte overeenkomst gesloten, die op 1 oktober 1963 in werking is getreden. Krachtens deze overeenkomst is in de verhoudingen binnen de Benelux de regeling voor de toelating van vreemdelingen als volgt: Men kan vrij binnenkomen, maar men moet een identiteitsbewijs hebben. Het begrip „identiteitsbewijs” is nader omschreven in de beschikking van dezelfde datum als die waarop de overeenkomst in werking is getreden. Er zijn drie documenten die aan de omschrijving voldoen: in de eerste plaats een geldig nationaal paspoort, in de tweede plaats een paspoort dat hoogstens vijf jaar is verlopen en in de derde plaats een geldige identiteitskaart.

In antwoord op de tweede vraag van de heer Waltmans kan ik mededelen dat niet bekend is, dat de Belgische regering slechts een geldig nationaal paspoort aanvaardbaar vindt. Volgens onze informatie aanvaardt de Belgische regering ook een vijf jaar verlopen paspoort en een geldige identiteitskaart. Ik wijs erop, dat de door mij zoëven genoemde regeling in brede kring bekend is, zeker ook in de grensgebieden. Het ANWB-handboek 1973 geeft uitvoerig en precies deze infor-

¹⁾ De vragen van het lid Waltmans luiden:

1. Is het de bewindsman bekend dat in de afgelopen weken door de rechtbank te Dendermonde tientallen Nederlanders bij verstek werden veroordeeld wegens het niet lijfelijk meedragen van een zogenaamd eenzelveidswijs?

2. Is het ook bekend, dat de Belgische autoriteiten alleen een geldig, niet verlopen paspoort als zodanig erkennen?

3. Wil de Minister met spoed zich met zijn Belgische collega verstaan om nog vóór de nakende vakantieperiode aan dit niet in Europese sfeer verlopende vervolgingsbeleid een einde te maken, zulks ten dienste van de duizenden dagtoeristen, die een oversteek over deze Benelux-grens wagen en in het bijzonder ten dienste van Zeeuwen, Brabanders en Limburgers, die in het grensgebied geboren en getogen zijn?

Staatssecretaris Brinkhorst e. a.

matie. Het Departement van Buitenlandse Zaken heeft op 22 mei 1973 in een radio-uitzending nog eens op deze regeling gewezen. Overigens eist de Belgische overheid dezelfde regels voor haar eigen onderdanen. De Belgen moeten een identiteitskaart bij zich hebben en dat veroorzaakt eigenlijk het gehele probleem. Tot zover de formele kant van de zaak.

Ondanks alle Europese samenwerking en ondanks de Benelux bestaat er een verschil in mentaliteit. In Nederland zou, zeker gezien de ervaringen die wij in het verleden hiermede hebben gehad, het verplicht bij zich hebben van een identiteitskaart als niet overeenkomend met het rechtsgevoel worden ervaren. Ik vind dit ook terecht. Wij moeten er echter rekening mee houden dat dit gevoel in België anders is. Dat verschil in benadering leidt ertoe, dat wij er in het kader van de Benelux tot nu toe niet in zijn geslaagd de Belgen ertoe te bewegen, zich enigszins ruimhartiger op te stellen, zich wat meer op onze denklijn in te stellen en – om de woorden van de heer Waltmans te citeren – een wat meer in de Europese lijn liggende ontwikkeling van vrijheid te accepteren.

Ik voeg hieraan wel direct toe dat de Belgen nu niet direct een soort heksenjacht op Nederlanders hebben geopend. Het is bepaald niet juist dat op enigerlei wijze speciaal op Nederlanders wordt gelet om hen voor de rechtbank te slepen. Die indruk zou ik bepaald willen wegnemen.

De derde vraag komt ongeveer hier op neer: Wat heeft de bewindsman nu concreet gedaan? In eerste instantie heb ik informaties laten inwinnen bij de rechtbank in Dendermonde. Ik heb ook navraag laten doen om welke Nederlanders het speciaal gaat. Van de zijde van de rechtbank is medegedeeld dat men daar geen speciale statistieken bijhoudt. Wij hebben in elk geval geen reden om aan te nemen dat er anderen dan mensen, behorend tot de doorsnede van de Nederlandse bevolking, bij betrokken zijn geraakt. Het accent ligt misschien iets meer – uiteraard, zou men zeggen – op bewoners uit de grensgebieden, omdat het verkeer aldaar nu eenmaal intensiever is.

In de tweede plaats heb ik gisteren aan de Nederlandse ambassade in België opdracht gegeven, bij de Belgische autoriteiten stappen te ondernemen om een mildere behandeling te bepleiten bij de vervolging, wanneer dergelijke gevallen zich voordoen. Men kan binnen het kader van de bestaande regels zeer wel proberen er rekening mee te houden dat bepaalde mensen volledig te goeder trouw vergeten hebben hun paspoort, ook al is het dan ongeldig of verlopen, mee te nemen.

Voorts zal het probleem als zodanig aan de orde worden gesteld in de bijzondere commissie personenverkeer Benelux, die binnenkort bijeenkomt. De Nederlandse Regering zal laten onderzoeken of het begrip identiteitsbewijs, zoals dat is omschreven, misschien in een wat andere regeling zou kunnen uitmonden in die zin, dat ook andere soorten kaarten zouden worden geaccepteerd.

Ik wil er meteen aan toevoegen dat dit, juist vanwege het feit dat de Belgen op dit punt een andere opvatting hebben dan wij, een heel moeilijk punt zal zijn. Ik hecht er persoonlijk echter erg aan. Ik zie de vraag van de heer Waltmans als een aanmoediging om in die richting werkzaam te zijn. Ik zeg hem graag toe dat ik op dit punt zeer actief zal blijven. Ik vind dat wij in het kader van onze Benelux-samenwerking moeten streven naar een zo vrij mogelijke samenleving, ook in die zin dat de individuele vrijheid van degenen die de grens overgaan zo min mogelijk aan banden wordt gelegd.

De Voorzitter: Wenst het lid Waltmans nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer Waltmans (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris zich voorstellen dat ik „met opluchting en tevredenheid” gestemd ben na het antwoord, dat hij op mijn vragen gegeven heeft?

Waltmans e. a.

Als toelichting wil ik daarbij vermelden, dat het optreden van de rijkswacht in België niet alleen in dit kader, maar ook anderszins bij de grensbewoners als bevreemdend overkomt; schietende rijkswachters, bijna in het centrum van Maastricht, die daar auto's achtervolgen die in België niet gestopt hebben; gisteren hebben wij dat weer in de krant kunnen lezen.

Het punt waarom het eigenlijk draait, is niet, of het formalistisch allemaal in orde is en of de Belgen een andere opvatting hebben. Ik betwist ten zeerste de uitspraak van de Staatssecretaris, dat men in België een andere opvatting heeft van vrijheid dan in Nederland. Ik heb eerder de indruk, dat de opvatting van vrijheid van de Belgen nog iets verder gaat, maar dat de Belgische regering en het Belgische opsporings- en vervolgingsapparaat, de Belgische bureaucratie, de Belgische rijkswacht een wat andere opvatting hebben dan in een rechtsstaat optimaal gebruikelijk zou zijn. Dat wens ik te onderstrepen.

Ik wens ook te onderstrepen, dat op deze manier een sfeer groeit die niet bijdraagt tot een betere verstandhouding. Ik hoop dat, mede door het initiatief van de Staatssecretaris, men alsnog zover komt.

Staatssecretaris Brinkhorst: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er eigenlijk niet veel aan toe te voegen. Een punt wil ik toch wel heel duidelijk maken. De heer Waltmans zegt dat men een onderscheid moet maken tussen de Belgische regering en bureaucratie en de Belgische bevolking, welke laatste op dezelfde golfteugel zal denken als de Nederlandse. Op dat punt kan ik moeilijk ingaan. Men zegt wel eens: ieder volk krijgt de regering die het verdient. Ik vind dat dit in eerste instantie ter beoordeling van de Belgen en niet zozeer van de Nederlanders, en zeker niet van de Nederlandse Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, is.

Ik heb hem gezegd – hij heeft daarvan met opluchting en tevredenheid kennis genomen – dat mijn mening is dat wij daarin heel actief moeten zijn. Wij zullen proberen naar vermogen het beste te doen. Uiteindelijk moeten echter de Belgen zelf de beslissing nemen, uiteraard zoveel mogelijk rekening houdend met onze verlangens en, naar ik hoop, luisterend naar onze opmerkingen, over de vraag of zij bereid zijn het identiteitsbewijs voor Nederlanders in een wat ruimer kader te accepteren.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer Wilbers (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil vragen of de Staatssecretaris iets kan mededelen over het vervolgingsbeleid in België in het algemeen ten aanzien van Nederlanders, speciaal in de grensstreek, waarbij ik niet per se een relatie zie met het feit, dat men al dan niet in België zijn vakantie nakend kan doorbrengen.

Staatssecretaris Brinkhorst: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de vraag van de heer Wilbers kan ik opmerken, dat ons geen gegevens bekend zijn, waaruit zou blijken, dat de Belgische Regering Nederlanders op enigerlei andere wijze zou behandelen in het kader van het algemeen vervolgingsbeleid dan Belgen. Daar wil ik heel duidelijk over zijn. Ik meen bepaald, dat er in geen enkel opzicht sprake is van een discriminerend vervolgingsbeleid.

Aan de orde is het stellen van vragen, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde, door het lid Waltmans aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen over de ministeriële circulaire „Onderwijsbevoegdheid kandidaten”.¹⁾

¹⁾ Voor noot zie blz. 1948.

Minister Van Kemenade

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de vragen van de heer Waltmans, betrekking hebbend op het eenmalig en ad hoc toekennen van een tweede-graads onderwijsbevoegdheid aan mensen die in de periode 1968 tot en met 1972 ten minste twee jaar ononderbroken les hebben gegeven en een kandidaatsgetuigschrift hebben van een Nederlandse universiteit of hogeschool, wil ik allereerst het volgende opmerken ter verduidelijking van de achtergrond ervan. De zaak heeft een vrij lange voorgeschiedenis. Destijds, nog voor het ingaan van de Mammoetwet, zijn circulaire verschenen en zijn ook in de toen functionerende VWO-post opmerkingen over die bevoegdheid gemaakt. Daarin is de verwachting gewekt, dat bezitters van een kandidaatsgetuigschrift van een Nederlandse universiteit of hogeschool een tweede-graads bevoegdheid zouden kunnen krijgen. In de afgelopen jaren is onderzocht, of het mogelijk zou zijn dat te doen en gebleken is, dat daaraan nogal ernstige bezwaren kleven, die het onwenselijk maken het te doen. Bovendien ligt het met de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs bepaald niet voor de hand dergelijke regelingen op dit moment nog te treffen.

Omdat aan de andere kant bij de mensen die in het onderwijs werkzaam waren met een dergelijk getuigschrift verwachtingen waren gewekt met vroegere departementale circulaire, is bij beschikking DGO 1233 om die verwachtingen te honoreren een bijzondere regeling getroffen, die bepaalt, dat de mensen die in de periode 1968 tot en met 1972 ten minste twee jaar ononderbroken in het Nederlands voortgezet onderwijs werkzaam zijn geweest, bij wijze van uitzondering de „tweedegraads” bevoegdheid hebben gekregen. Die regeling is in het georganiseerd overleg besproken en is daar unaniem aanvaard. Het is dus juist, dat de regeling beperkt blijft tot houders van dat kandidaatsgetuigschrift. Ik vind dat ook juist, omdat regelingen met betrekking tot het bepalen van bevoegdheden, ook deze uitzonderingsbepaling, zich uiteraard primair richten op getuigschriften van Nederlandse instellingen. Het is dus juist, dat in die beschikking wordt gesproken over een getuigschrift van Nederlandse instellingen.

De tweede vraag van de heer Waltmans kan ik bevestigend beantwoorden. In het algemeen waren dat bij voorbeeld in de grensstreken personen met kandidaatsgetuigschriften en andere onbevoegden, die in ieder geval als gemeenschappelijk kenmerk hadden, dat de getuigschriften die zij bezaten diploma's waren die geen bevoegdheid in de Nederlandse situatie gaven. Tot die groep behoorden ongetwijfeld ook docenten in het bezit van diploma's van Belgische of Duitse hogescholen of universiteiten en ongetwijfeld behoorden er ook toe een grote groep docenten, die in het bezit van geen enkel diploma waren, noch van een Duitse, noch van een Belgische, noch van een Nederlandse universiteit of hogeschool.

Noot van blz. 1947.

1) De vragen van het lid Waltmans luiden:

1. Acht de Minister het juist, dat een ministeriële beschikking DGO 1233 met daarbij behorende toelichtende circulaire DGV 4708 getiteld: „Onderwijsbevoegdheid kandidaten” deze geconditioneerde tweede-graads bevoegdheid beperkt tot diegenen, die een kandidaatsgetuigschrift hebben verworven aan een Nederlandse universiteit of hogeschool?

2. Is de vaststelling juist, dat in de jaren van ernstig lerarentekort de scholen werden geholpen doordat personen met een kandidaatsgetuigschrift van een Duitse of Belgische universiteit of hogeschool een aantal lessen wilden geven?

3. Hoeveel van deze personen waren naar schatting in het bezit van het „Vorexamen” van de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule in Aken?

4. Is de bewindsman bereid te overwegen nog met ingang van het nieuwe schooljaar de bezitters van dit Vordiplom de bevoegdheid tweede-graads toe te kennen?

Minister Van Kemenade e. a.

De heer Waltmans heeft vervolgens gevraagd hoeveel personen naar schatting in het bezit waren van het „Vorexamen” van de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule in Aken. Naar schatting was het aantal personen met het bedoelde getuigschrift op geen enkel tijdstip meer dan dertig.

Ten slotte (en daarom gaat het uiteraard) heeft de heer Waltmans gevraagd, of ik wil overwegen of ik alsnog deze categorie personen, die in het bezit zijn van dit Vordiplom, een tweede-graads bevoegdheid wil toekennen. Ik heb dit overwogen. Ik meen, dat het onjuist zou zijn, dit te doen, en wel op grond van een aantal argumenten. Op de eerste plaats moet duidelijk worden gesteld, dat de beschikking DG 1233, waarover wij nu spreken, heel duidelijk is gericht op de categorie, ten aanzien waarvan verwachtingen zijn gewekt. Het betreft, blijkens circulaire, zeer duidelijk de categorie personen met kandidaatsgetuigschriften van Nederlandse universiteiten en hogescholen.

Op de tweede plaats – dit argument is al eerder in deze Kamer aan de orde geweest, met name bij de beantwoording van schriftelijke vragen van leden van deze Kamer – is uit onderzoekingen van het Nuffic gebleken, dat dit diploma niet als een diploma mag worden beschouwd gelijkwaardig aan het kandidaatsgetuigschrift van de Nederlandse technische hogescholen. Op die grond is er geen reden, alsnog die uitzonderingsbepaling voor deze groep toe te kennen. Bovendien mag ik erop wijzen, dat het desbetreffende getuigschrift ook in Duitsland geen enkele onderwijsbevoegdheid geeft. Wanneer wij een tweede-graads bevoegdheid zouden willen toekennen, nog los van de hiervoor gebruikte argumenten, zou dit inhouden, dat wij een equivalentie-overeenkomst zouden moeten sluiten met Duitsland op dat punt; dit zou ertoe leiden, dat Duitsland de bevoegdheid zou moeten toekennen aan het Diplom Vorprüfung; bovendien zou het ertoe leiden, dat Duitsland onze kandidaatsgetuigschriften als bevoegd zou moeten verklaren. Wij hebben daaraan op dit ogenblik geen behoefte. De beschikking DGO 1233 was een uitzonderingsbeschikking. Wij hebben op dit moment geen behoefte aan het toekennen van bevoegdheid aan onze kandidaatsgetuigschriften, vooral ook in het licht van de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs en de herordening van deze bevoegdheden.

Mijnheer de Voorzitter! In eerste instantie wil ik hiermee volstaan.

De Voorzitter: Wenst het lid Waltmans nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer Waltmans (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Is het de Minister duidelijk, dat door een te korte redactie van vraag 4 een vervolg in de gedachtengang achterwege is gebleven? Be-doeld is onder vraag 4, zoals blijkt uit vraag 1, waarin sprake is van een geconditioneerde tweede-graads bevoegdheid, de bezitters van dit „Vordiplom” de geconditioneerde bevoegdheid, tweede-graads, toe te kennen in dezelfde geest, waarin het geldt voor de Nederlanders. Er staat namelijk: Betrokkene moet, nadat hij aan een Nederlandse universiteit of hogeschool een kandidaatsexamen met succes heeft afgelegd, in de periode van 1968-1973 enz. Ik heb mij afgevraagd, of men in 1973 de beperking tot Nederlandse universiteiten en hogescholen nog kan handhaven. Mijn vraag was dan ook, of de Minister nog eens wil bekijken, of hij in dit uitzonderingsgeval een regeling wil treffen voor de bezitters van dit „Vordiplom” en of hij in een verder perspectief dan toekomst aan de vragen, die hij zelf heeft gesteld, nl. of kandidaatsexamens überhaupt bevoegdheden moeten geven in verband met de toekomstverwachting van de integratie en hoe het dan zit met de equivalentie van diploma's in de Europese sfeer.

Minister Van Kemenade e. a.

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb inderdaad begrepen dat de strekking van vraag 4 was, deze groep van ongeveer 30 mensen dezelfde geconditioneerde tweedegraads bevoegdheid te geven. Desalniettemin ben ik op grond van de genoemde argumenten van mening dat dit niet juist zou zijn. In de eerste plaats zijn er ten aanzien van hen in de voorgaande circulaire geen verwachtingen gewekt. Op grond daarvan is de beschikking DGO 1233 geschreven. In de tweede plaats hebben wij te maken met het reeds eerder genoemde gegeven dat het onderzoek en de adviezen van het NUFFIC hebben uitgewezen dat het betreffende Akense getuigschrift niet mag worden gelijkgesteld aan het niveau van getuigschriften van technische hogescholen in Nederland. Bovendien hebben wij te maken met de equivalentiebepaling, welke zowel in Nederland als in Duitsland nogal wat repercuties zou hebben.

Het algemene, ook door de heer Waltmans genoemde probleem is, of, en in hoeverre de tweedegraads bevoegdheid, of welke bevoegdheid dan ook, moet worden verbonden aan een kandidaatsdiploma. Gezien in het licht van de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs meen ik, dat ik thans deze problematiek alleen moet aanduiden en verder niet op deze ingewikkelde problematiek moet ingaan.

Twee weken geleden, toen ik in Bern kort de Europese conferentie van Ministers van Onderwijs bezocht ben ik in de gelegenheid geweest van gedachten te wisselen met mijn Belgische collega. Ik vind dat er nader intensief contact moet zijn over de problematiek van de equivalentie van diploma's in Europees verband. Dit vraagt veel aandacht.

Tot nu toe heeft dit erg veel tijd in beslag genomen, maar niet tot duidelijke resultaten geleid. Ik vind overigens niet dat Nederland wat dit betreft achter loopt.

Ik sta op het standpunt dat in het kader van het Europese beleid op het gebied van het onderwijs de problematiek van de equivalentie – het gaat hierbij overigens niet alleen om deze kandidaatsgetuigschriften – de nodige aandacht verdient. Dit strekt veel verder dan de door de heer Waltmans gestelde vragen over het betreffende Akense getuigschrift, waarover wij thans spreken. Ik kan daarop thans dus niet verder ingaan.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

Mevrouw Smit-Kroes (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid, uitgaande van de veronderstelde verwachtingspatronen, de schriftelijke vragen van de heer De Beer en mij, aangaande zijn bereidverklaring om HTS-getuigschriften een tweedegraads onderwijsbevoegdheid te geven, thans te beantwoorden?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Daartoe zou ik graag bereid zijn. De zojuist door u genoemde problematiek wordt op het moment echter behandeld in ambtelijk overleg. Ik wil de daaruit komende informatie nog gaarne overwegen, om adequaat op deze vragen te kunnen antwoorden.

De heer Konings (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister aangeven of er verschil bestaat tussen de eisen zoals die gesteld worden ten aanzien van de exacte vakken bij het Vordiplom en die, welke worden gesteld bij de overeenkomstige Nederlandse LO-akte?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Het curriculum en de inhoud van het programma voor het Vordiplom van de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule zijn vergeleken met het kandidaatsdiploma van onze technische hogescholen. Daaruit is zeer duidelijk gebleken – het NUFFIC heeft daarover ook expliciet geadviseerd – dat er ten aanzien van de aard, de omvang en de inhoud van het programma evi-

Minister Van Kemenade e. a.

dente verschillen bestaan. Op grond hiervan mag het Vordiplom niet als equivalent daarvan worden beschouwd.

De heer Knot (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Acht de Minister het niet onjuist dat, toen in 1972 aan de pl.m. 45 bezitters van dit Vordiplom de tweedegraads bevoegdheid ontgenomen werd, er geen enkel overleg is geweest, noch met de TH in Aken, noch met betrokkenen, noch met de leiding van de scholen waar zij les gaven? Acht de Minister dit niet zó onjuist dat hij dit alsnog wil goedmaken door aan de gedupeerden een gesprek toe te staan, waarin zij hun situatie kunnen uitleggen?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Het bevreemt mij dat er blijkbaar geen overleg met betrokkenen is gevoerd. Ik droeg er geen kennis van en kan er dus ook niet over oordelen, maar ik neem aan dat hetgeen de heer Knot heeft gezegd, juist is. Natuurlijk ben ik bereid, betrokkenen in staat te stellen, aan mij hun situatie uit te leggen. Ik wil hier echter wel aan toevoegen dat hieraan op geen enkele manier de verwachting mag worden ontleend dat ik alsnog de geconditioneerde maatregel, vermeld in beschikking DGO 1233, op hen zal toepassen. Ik ben uiteraard graag bereid de betrokkenen in de gelegenheid te stellen hun situatie uit te leggen, maar daaraan mag door de betrokkenen geen verwachting ten grondslag worden gelegd. Ik zou dat verkeerd en een onjuiste situatie vinden.

De heer Laban (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister mededelen of er voldoende tweedegraads bevoegde leraren, dus mensen die een MO A diploma bezitten of een kandidaatsgetuigschrift van een Nederlandse technische hogeschool of universiteit, behorende tot die kleine groep, beschikbaar zijn voor de vwo- en havo-scholen in Limburg, waaraan de bezitters van het Vordiplom in overwegende mate werkzaam waren of misschien nog zijn?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mededelen dat er voldoende bezitters van dergelijke getuigschriften, ook in de grensstreken door de heer Laban aangeduid, aanwezig zijn om te voorzien in de behoeften die er momenteel zijn in verband met leraren met deze bevoegdheid.

De heer Hutschemaekers (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is er geen aanleiding de Belgische kandidaatsdiplomabezitters enige voorrang te geven en anders te bezien, omdat wij een Benelux-overeenkomst hebben waarin wij streven aan onze diploma's dezelfde effectus civilis te geven?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil niet zeggen of er een reden is aan de Belgische kandidaatsdiplomabezitters voorrang te geven. Mutatis mutandis geldt, dat ten aanzien van mensen die in België een dergelijk getuigschrift hebben gehaald in de voorgaande circulaire geen verwachtingen zijn gewekt, zodat er geen reden is, zoals dat geldt voor mensen met een Akens getuigschrift, bijzondere bepalingen toe te passen. Bovendien geldt ook hiervoor weer dat wij een equivalentiebepaling zouden moeten maken, die ertoe zou leiden dat wij zouden komen tot een bevoegdheidstoekenning op deze indirecte wijze van onze kandidaatsgetuigschriften van de technische hogescholen. Wij hebben daaraan, met uitzondering van de tijdelijke beperkte geconditioneerde maatregel geen behoefte in het kader van de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs.

Ik meen echter dat de problematiek van de vergelijking van het kandidaatsgetuigschrift in België een onderzoek vraagt, welke in de gehele context van de equivalentie van Belgische en Nederlandse diploma's zou moeten worden bekeken.

De heer Wilbers (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister naar aanleiding van genoemde circulaire misschien al mededelen, aan welk soort onderwijsinstellingen personen met

Wilbers e. a.

een kandidaatsexamen een eerstegraads opleiding kunnen gaan volgen, met voorbijgaan dan van het normale direct te volgen doctoraal examen?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen te moeten verwijzen naar hoofdstuk I, titel VI van de overgangswet w.v.o. en de aanduidingen die daarin zijn gevonden. Ik heb op dit moment deze overgangswet niet bij mij, maar ik denk dat het vrij gemakkelijk zal zijn voor de heer Wilbers en mij om dat op korte termijn na te slaan.

De heer Van Gorkum (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Is van de zijde van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen een zelfstandig onderzoek verricht en is er een direct contact geweest met het buitenlands bureau van de Akense hogeschool?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Hiermee wordt eigenlijk weer ingegaan op vragen die in 1972 door de heren Knot en Roels zijn gesteld. Schriftelijk is toen geantwoord dat een onderzoek is ingesteld naar de vergelijkbaarheid van de betrokken diploma's. Bovendien is in het kader van het onderzoek advies gevraagd aan het NUFFIC, dat ten behoeve van het ministerie in het algemeen adviezen geeft en onderzoeken verricht ten aanzien van de gelijkwaardigheid en equivalentie van diploma's. Dat is een normale procedure. Die adviezen en onderzoeken hebben geleid tot de antwoorden die in 1972 zijn gegeven en tot onze conclusie, dat met betrekking tot het onderhavige diploma niet mocht worden gesproken van gelijkwaardigheid.

De heer Jansen (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister, gelet op het besluit waarover in vraag 1 wordt gesproken en enkele van de antwoorden die zijn gegeven, niet van mening dat het noodzakelijk is dat er specifieke regelingen komen voor de Europese grensgebieden?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil, waar zojuist gevraagd is of ik bereid ben, alsnog kennis te nemen van de situatie van de betrokkenen, deze vraag enigszins verbreden en zeggen dat ik gaarne bereid ben, kennis te nemen van de situatie van het onderwijs in de grensgebieden. Men weet dat daarover wordt gestudeerd, zowel in Aken als in Hasselt en Nijmegen. Nog onlangs is in Nijmegen een workshop georganiseerd waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers uit Kleef, Nijmegen, Hasselt, Aken en Maastricht. Ik vind, dat de problematiek van het grensoverschrijdend onderwijs, zeker op het niveau van, als ik het zo mag noemen, het hoger onderwijs, afzonderlijk aandacht verdient, omdat in toenemende mate blijkt dat er behoefte is aan coördinatie van het grensoverschrijdende onderwijs, evenals aan een afstemming van de onderwijstypen. De behoefte daaraan is ook in Zuid-Limburg vrij sterk naar voren gekomen. Er bestaat een overlegsituatie tussen Maastricht, Hasselt en Aken. Ik meen, dat het van belang is, deze zaak nader te volgen en te bezien.

De heer Vonhoff (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister in ieder geval bereid, toe te zeggen dat hij geen uitbreidingen zal geven aan tweedegraads bevoegdheden voordat de kwestie met de h.t.s.-en is geregeld?

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bereid, dat toe te zeggen.

De heer Van Ooijen (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de beantwoording van de vragen van de heer Konings zou ik de Minister willen vragen hoe het te verklaren valt dat het I.o.-diploma en het „Vorexamen” volgens de mededeling van de Minister niet equivalent zijn, terwijl toch aan het „Vorexamen” de derdegraads bevoegdheid is verbonden.

Minister Van Kemenade e. a.

Minister Van Kemenade: Mijnheer de Voorzitter! Dat is een misverstand. Ik heb niet gezegd, dat het I.o.-diploma en het voorexamen niet equivalent zijn. Om het precies te formuleren: De Diplomvorprüfung of het voorexamen van de Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule in Aken is niet equivalent aan het kandidaats-getuigschrift van de technische hogescholen in Nederland. Dat is een andere situatie. Dat is destijds onderzocht. Daarover zijn adviezen uitgebracht door het Nuffic.

Aan de orde is het stellen van **vragen, overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde**, door het lid Van Elsen aan de Staatssecretaris van Defensie de heer Stemerding over de plannen tot sluiting van het militaire schiet (oefen) terrein Reekse Heide in de gemeente Schaijk.¹⁾

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Elsen heeft enkele vragen gesteld over uitspraken van mij ten aanzien van het oefenterrein Reekse Heide. Ik kan vraag 1, met name wat betreft de nadruk op de korte termijn, ontkennend beantwoorden.

Vraag 2a, betreffende het bezien van een eventuele sluiting, kan ik bevestigend beantwoorden. In dit kader wil ik opmerken, dat naar aanleiding van ons ter ore gekomen klachten met betrekking tot het terrein Reekse Heide in de gemeente Schaijk op 12 juni jl. een onderzoek is gelast naar het vinden van een oplossing ter voorkoming van verdere klachten. Bij het zoeken naar een oplossing ter zake zal worden nagegaan in hoeverre het noodzakelijk en mogelijk is het betrokken terrein voor verdere oefeningen in mindere mate dan wel in het geheel niet meer te bezigen. Er doet zich uiteraard hierbij een groot probleem voor. In september 1966 voltrok zich de concentratie van genie-opleidingen in Vught en Schaijk; deze concentratie had tot doel te komen tot een vereenvoudiging en een grotere doelmatigheid van genie-opleidingen, terwijl daarmee tevens een vermindering werd verkregen van de exploitatiekosten. De geachte afgevaardigde zal begrijpen dat dat laatste mij aanspreekt.

Mijnheer de Voorzitter! Op het terrein bij Schaijk vinden dagelijks oefeningen plaats door betrokken genie-opleidings-eenheden, alsmede parate legerkorpseenheden. Hierbij worden

¹⁾ De vragen van het lid Van Elsen luiden:

1. Is het waar, dat de Staatssecretaris van Defensie heeft aangekondigd het militaire schiet (oefen) terrein Reekse Heide in de gemeente Schaijk (FS 3) op korte termijn te zullen sluiten?

2a. Indien het antwoord op vraag 1 ontkennend luidt, is de Staatssecretaris dan van plan een eventuele sluiting te doen bezien?

b. Indien het antwoord op vraag 1 echter bevestigend luidt, kan de Staatssecretaris dan nader toelichten wat hij verstaat onder „op korte termijn”?

3. Wil de Staatssecretaris een overzicht geven van de militaire activiteiten, die thans op het genoemde terrein geschieden?

4. Acht de Staatssecretaris deze activiteiten van wezenlijk militair belang voor de Nederlandse strijdkrachten?

5. Kan de Staatssecretaris aangeven, hoe hij na sluiting de activiteiten wil voortzetten? Kan mogelijk een oplossing worden gevonden in het ingepolderde deel van de Lauwerszee, zonder dat de thans bestaande plannen voor de Lauwerszee daardoor worden beïnvloed?

6. Wat zijn de sociale gevolgen van de sluiting en heeft de Staatssecretaris daarover overleg gepleegd met zijn collega, Staatssecretaris Mommersteeg?

7. Wil de Staatssecretaris de verzekering geven dat de sluiting van FS 3 niet zal geschieden alvorens een oplossing is gevonden voor de sociale- en oefenproblemen?

Staatssecretaris **Stemerdink e. a.**

springstoffen gebruikt, terwijl tevens oefeningen worden gehouden in het leggen en doen springen van mijnen, welke oefeningen van wezenlijk belang zijn voor de uitoefening van de verdedigingstaak der eenheden van de Koninklijke Landmacht.

Mede in verband met de indertijd gedane aanzienlijke uitgaven bij de concentratie van de genie-opleiding, zowel op het gebied van de infrastructuur als van het personeel, dient een wijziging daarin met alle daaraan verbonden consequenties uiteraard zeer nauwkeurig te worden bestudeerd.

Mijnheer de Voorzitter! Hoewel ik dan ook uit een oogpunt van overlast voor de omwonenden sympathiek sta tegenover een oplossing die dit euvel voor de toekomst zal verhelpen, kan ik momenteel ten aanzien van de te nemen maatregelen nog niets meedelen. Wel heb ik aangedrongen op het betrachten van zoveel mogelijk spoed zodat ik, naar ik hoop en verwacht, aan het eind van de maand juli over nadere gegevens ter zake zal beschikken. Uiteraard zullen bij elke oplossing alle relevante factoren, waaronder eventuele sociale gevolgen, nauwlettend worden gezien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de geachte afgevaardigde de heer Van Elsen dan ook willen suggereren te wachten op de notitie over dit probleem waarin alle door hem gestelde vragen zullen worden gezien, waarna dit probleem in de vaste Commissie voor Defensie kan worden besproken.

De Voorzitter: Wenst het lid Van Elsen nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer Van Elsen (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben dankbaar voor de beantwoording van mijn vragen, die voor een groot deel aan mijn verlangen tegemoet komt. Ik ben zeker blij met de toezegging dat er niets zal gebeuren voordat het in de vaste Commissie voor Defensie zal zijn besproken. Ik zou nog de volgende aanvullende vraag willen stellen. Is de Staatssecretaris bereid ten aanzien van de studie zeer duidelijk opdracht te geven dat men daarbij ook betreft het in beton brengen van deze activiteiten waarbij de geluidshinder tot nul kan worden gereduceerd? Hierover bestaan reeds studies.

Kan de Staatssecretaris zich vervolgens voorstellen dat het bekend maken van dit soort plannen de indruk vestigt dat hij niet altijd voldoende rekening houdt met de belangen van de krijgsmacht?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Het probleem van het in beton brengen van de geluidshinder zal natuurlijk worden meegenomen in die studie. Wat betreft de tweede vraag van de heer Van Elsen, of ik mij kan voorstellen dat opmerkingen over dit soort problemen tot de conclusie zouden kunnen leiden, dat ik de belangen van de krijgsmacht niet in de eerste plaats op het oog heb, zou ik het volgende willen antwoorden. Dit is mogelijk als bepaalde mededelingen verkeerd in de krant komen; verder is dit mogelijk als men voor eigen rekening verkeerde conclusies trekt uit juiste mededelingen in de kranten.

De Voorzitter: Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Deelt de Staatssecretaris het standpunt – dit is een meer algemene vraag – dat de ligging van het vliegveld Welschap uit een oogpunt van planologie hoogst ongelukkig is?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Ik vind dit een voortreffelijke aanvullende vraag, die echter alleen past bij de hierna volgende serie vragen.

Staatssecretaris **Stemerdink e. a.**

De Voorzitter: Het Reglement van Orde is de laatste jaren niet gewijzigd.

De heer Van Amelsvoort (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb mij vergist in de orde.

De heer Jansen (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Wil de Staatssecretaris toezeggen dat, wanneer beslissingen worden genomen over het verplaatsen van oefenterreinen naar bijvoorbeeld de Lauwerszee, dit gezamenlijke beslissingen zullen zijn van de Ministers van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, van CRM en van Defensie, gezien – ik denk nu bij voorbeeld aan de Lauwerszee – de functie van de Lauwerszee als recreatiegebied ter ontlasting van overige recreatiegebieden in het Waddengebied en ook gezien het feit dat de militairen vrij afgelegen wonen en dus enigszins sociaal geïsoleerd zullen zijn en ook gezien andere overwegingen?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Dit zeg ik toe.

De heer Giebels (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris niet van mening dat in afwachting van de studie, waarmee hij op korte termijn wil komen, de verbetering en de verbreding van zandwegen op het terrein van de Reekse Heide, waarvoor in het kader van het tweede extra werkgelegenheidsprogramma gelden zijn toegezegd, beter kunnen worden opgeschort?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal informeren of het nog mogelijk is, de uitvoering van de werkzaamheden op te schorten totdat de resultaten van de studie bekend zijn.

De heer Hartmeijer (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is het de Staatssecretaris bekend dat het plan bestaat om in het centrum van het explosieterrein een explosiekooi te bouwen ter vermindering van de geluidshinder?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Dit is mij bekend. Ik heb reeds in antwoord op een vraag van de heer Van Elsen gezegd dat in de studie over de vraag, hoe geluidsoverlast kan worden voorkomen, de explosiekooi mede zal worden betrokken.

Mevrouw Klaassens-Postema (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris aan de Kamer mededelen, wanneer hij in staat is, zijn algemene visie over de problematiek van de militaire oefenterreinen aan de Kamer kenbaar te maken? Ik vraag dit vooral ook in verband met de onrust, die vooral in bij voorbeeld Ter Apel, Oirschot, enz. reeds lang aanwezig is.

Staatssecretaris Stemerdink: De gehele problematiek van de militaire oefenterreinen komt ter sprake in de defensienota. Het is niet uitgesloten dat, als er bepaalde knelpunten zijn – ik denk aan Ter Apel – reeds in een eerder stadium een beslissing op deelreinen aan de Kamer kan worden medegedeeld. Dit wordt nog bekeken.

De heer De Bekker (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris niet van mening, dat de manier waarop iets in de krant komt mede afhankelijk kan zijn van de wijze, waarop dit wordt gezegd?

Staatssecretaris Stemerdink: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben dit geheel met u eens. Ik weet alleen niet, of u daaraan speciale conclusies met betrekking tot het probleem Schaik verbindt.

Kombrink e. a.

De heer **Kombrink** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris bereid, in de studie over deze zaak ook te voldoen aan het verzoek, neergelegd in een motie van de gemeente Schaik van 26 februari, om uit te zien naar een ander terrein, zodat het eventueel aanleggen van een explosiekooi niet betekent, dat het terrein blijvend als explosiegebied zal worden bestemd?

Staatssecretaris **Stemerink**: Ik heb reeds medegedeeld dat alle facetten in beschouwing zullen worden genomen. Met name zal de vraag, of het mogelijk is, het terrein voor de nu bestemde doeleinden niet meer te gebruiken, worden bekeken. Men zal het resultaat van al deze overwegingen vinden in de nota, die, naar ik hoop, eind juli gereed zal zijn.

Aan de orde is de beantwoording van de d.d. 13 juni 1973 door de leden Van Elsen, Van Amelsvoort en P. A. M. Cornelissen overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde schriftelijk gestelde vragen aan de Staatssecretaris van Defensie over een opheffing of het „slapend maken” van de militaire vliegbasis Welschap.¹⁾

Staatssecretaris **Stemerink**: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de vragen 1 en 2 van de geachte afgevaardigden Van Elsen, Van Amelsvoort en Cornelissen deel ik mede dat ik in geen enkele vergadering van de Luchtmachtraad enige beslissing heb genomen met betrekking tot, noch een standpunt heb ingenomen ten aanzien van, het sluiten of het handhaven van de vliegbasis Eindhoven. Ik heb mij slechts laten voorlichten over de multilaterale overeenkomsten en de verplichtingen die zijn verbonden aan het vliegveld Welschap als militaire basis.

Wat de vragen 3 en 4 betreft, is door de Minister van Defensie in de vergaderingen van het Defence Planning Committee op 7 juni jl. voorgesteld een studie te beginnen met betrekking tot de specialisering van landen op defensietaken. Dit voorstel is aanvaard en de eerste aanbevelingen worden tijdens de eerstvolgende ministeriële vergadering van het DPC in december a.s. verwacht. In dat kader kan op grond van verwachtingen worden meegedeeld, dat een nieuw vliegveldbeleggingsplan zal moeten worden opgezet. Dit is de internationale tak van het probleem.

Daarnaast ligt de nationale tak van het probleem van de burgerluchtvaart en de uitbreiding daarvan op Welschap. Ook de ontwikkeling daarvan kan ertoe noodzaken, een nieuw vliegveldbeleggingsplan in overweging te nemen.

Speciaal in antwoord op de vierde vraag deel ik mede, dat men, gezien mijn opstelling in het verleden, van mij zal verwachten, dat ik de problematiek rond met name de vliegbasis Welschap van het grootste belang acht, wanneer het gaat om een nieuw vliegveldbeleggingsplan. De inbreng, die ik in het verleden op dit gebied heb geleverd, zal ik ook weer inbrengen bij de studies ter zake.

¹⁾ De vragen van de leden Van Elsen, Van Amelsvoort en P. A. M. Cornelissen luiden:

1. Is het waar, dat de Staatssecretaris in de Luchtmachtraad ten stelligste heeft ontkend, dat er plannen zouden bestaan om de vliegbasis Eindhoven op korte termijn zijn militaire functie te ontnemen?

2. Indien vraag 1 ontkennend wordt beantwoord, wil de Staatssecretaris medelen wat hij dan wel betreffende Welschap in de Luchtmachtraad heeft meegedeeld?

3. Is de Staatssecretaris niet van mening, dat de besprekingen die plaatsvinden of op handen zijn aangaande luchtmachttaken, met zich mee zullen brengen dat er een ander vliegbasisgebruiksplan moet komen?

4. Wil de Staatssecretaris toezeggen, bij de opstelling van dit plan speciale aandacht te besteden aan een opheffing of „slapend maken” van de militaire vliegbasis Welschap op korte termijn?

Voorzitter e. a.

De **Voorzitter**: Wensen de vragenstellers nog ingevolge artikel 107 van het Reglement van Orde vragen over hetzelfde onderwerp ter nadere opheldering te stellen en deze, zo nodig, op zeer beknopte wijze toe te lichten?

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Gelet op de onrust, die is ontstaan door de uitlatingen van de Staatssecretaris zoals die in de pers zijn verschenen, wil ik de volgende vier aanvullende vragen stellen.

De eerste vraag luidt: Staat Staatssecretaris Stemerink onverkort achter de ook namens kamerlid Stemerink op 25 september 1972 aan de gemeenteraad van Eindhoven verzonden brief over de kwestie-Welschap? De tweede vraag luidt: Deelt de Staatssecretaris de opvatting, dat gelet op de planologisch gezien bijzonder ongelukkige ligging van Welschap opheffing als operationele en als slapende basis op korte termijn dringend gewenst is? De derde vraag luidt: Kan de Staatssecretaris aangeven, wat hij in dit verband onder „korte termijn” verstaat? Mijn vierde aanvullende vraag luidt: Deelt de Staatssecretaris de opvatting, dat de bestaande plannen tot baanverlegging van Welschap in een geheel nieuw licht komen te staan, als inderdaad deze militaire vliegbasis op korte termijn wordt opgeheven?

Staatssecretaris **Stemerink**: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne wil ik ingaan op de aanvullende vragen. Ik heb reeds gezegd, dat het vliegveldbeleggingsplan, rekening houdende met nationale en internationale factoren, opnieuw zal moeten worden bezien, dat daarover een discussie zal moeten plaatsvinden in de defensietop en dat mijn inbreng daarbij bekend mag worden verondersteld. Hierbij denk ik aan het standpunt, neergelegd in de brief van de progressieve drie en aan het standpunt, dat in een later stadium is neergelegd in de brief, verzonden door de voorzitter van de fractie van de K.V.P. Dat is mijn inbreng in de discussie.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Het antwoord op mijn eerste vraag is dus „ja”?

Staatssecretaris **Stemerink**: Exact juist, mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde heeft het goed vertaald.

Het is de vraag, of het dringend gewenst is een opheffing, operationeel en slapend, uit te voeren. De inbreng van de brief was zodanig – het was ook de intentie van interventies mijnerzijds – dat ik mij in ieder geval heb uitgesproken over de operationele kant van de zaak.

De vraag, of wij nog een stap verder moeten gaan en wij deze basis niet slapend moeten laten, maar – laat ik het zo zeggen – of wij de startbanen moeten laten verwijderen en het vliegveld volledig moeten opheffen in de volledige betekenis van het woord, zal nog een onderwerp van studie moeten uitmaken. Op dat punt laat ik mij op het ogenblik niet uit, mijnheer de Voorzitter!

Ik meende, dat de heer Cornelissen in tweede instantie met aanvullende vragen terugkwam op een vraag, die hij reeds in eerste instantie stelde. Hierbij denk ik met name aan vraag nr. 1, waarin het begrip „korte termijn” is geïntroduceerd.

Het is natuurlijk bekend, dat de gehele problematiek rond de militaire vliegvelden in Nederland en annex daarmee de problemen van vliegvelden in de burger-sector een gecompliceerde materie betreft. Op dit moment kan ik geen inhoud geven aan het door de heer Cornelissen gehanteerde begrip „korte termijn”. Maar men mag in ieder geval verwachten, dat de defensienote hoofdlijnen van beleid zal aangeven ten aanzien van deze materie. De constatering van de heer Cornelissen is juist, dat als de militaire basis 1° niet meer operationeel en 2° in de toekomst eventueel ook niet „slapend” zal zijn, dat natuurlijk consequenties heeft voor de gehele problematiek van het burgerluchtverkeer in het gebied van de regio Eindhoven en dat dat ook gevolgen zal hebben voor de con-

Staatssecretaris Stemerding e. a.

tacten die met de Stichting Welschap bestaan en de afspraken die op dat gebied zijn gemaakt.

De heer **Van Elsen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik maak mij toch nog enige zorgen over de planning. Wil de Staatssecretaris degenen, via wie hij invloed kan uitoefenen in het Defence Planning Committee, erop wijzen dat dit punt bij de planning tot december speciale aandacht moet hebben?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Als de Nederlandse delegatie deelneemt aan de beraadslagingen over een te herziene defensiestructuur in de centraal-Europese sector, gaan wij daarbij natuurlijk uit van bepaalde doelstellingen van deze Regering. Die doelstellingen zijn nog niet nauwkeurig geformuleerd, maar mocht de luchtmacht in dit kader een vooraanstaande rol blijven spelen bij de herverdeling van taken, dan mag men een instructie op die basis verwachten. Dan heeft dat gevolgen voor de herbezinning op het vliegveldbeleggingsplan.

De heer **Van Amelsvoort** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris ook van mening, dat het vliegveld Welschap uit planologisch oogpunt hoogst ongelukkig is gelegen?

Is de Staatssecretaris voornemens, bijzondere aandacht te besteden aan de positie van degenen die op het vliegveld te werk zijn gesteld?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord op de vraag of het vliegveld planologisch gezien ongelukkig is gelegen, wil ik graag aan de deskundigen op dit gebied, met name de planologen, overlaten. Ik kan deze vraag niet zonder meer bevestigend beantwoorden. Het is natuurlijk vanzelfsprekend dat wij aandacht zullen besteden aan de positie van degenen die werkzaam zijn op het vliegveld Welschap.

De **Voorzitter:** Wensen nog andere leden een nadere vraag te stellen? Ik merk op, dat dit slechts één vraag mag zijn en dat deze niet mag worden toegelicht.

De heer **Ploeg** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris mij ook mededelen, of wij in NAVO-verband enige toezegging hebben gedaan, wat het internationaal gebruik van deze vliegbasis en het onderhoud daarvan betreft?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben in NAVO-verband toezeggingen gedaan met betrekking tot het gebruik en het onderhoud. Dat houdt niet in, dat toezeggingen niet kunnen worden herzien en dat daarvoor in de plaats niet eventueel andere toezeggingen kunnen treden. Dat is een open kwestie.

De heer **Giehls** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris bereid, in zijn studie over het hetzij slapend maken, hetzij definitief opheffen van de vliegbasis Welschap ook te betrekken de alternatieve bestemmingsmogelijkheden, die dit gebied dan zou kunnen krijgen? Is hij bereid daarover ook contact op te nemen met zijn ambtgenoot van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Als zaken worden bestudeerd, is het niet ongebruikelijk alle facetten mee te nemen. Ook dit facet zal worden meegenomen en het overleg zal plaatsvinden.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wil de Staatssecretaris de zojuist door hem genoemde multinationale verplichtingen ten aanzien van het gebruik van de vliegbasis Eindhoven, die Nederland is aangegaan, en misschien ook de „multinational” verplichtingen, en détail mededelen?

Staatssecretaris Stemerding e. a.

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben niet in staat, dit in details te doen, want dat houdt ook in: met punten en komma's. Ik ben wel bereid de heer Van der Spek ter zake zeer nauwkeurig te informeren, voor zover dit uiteraard mogelijk is in het kader van de geheimhouding, maar dat spreekt vanzelf. Daaraan is hij wel gewend.

De heer **De Beer** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Heeft de voorlichting, die de Staatssecretaris heeft gekregen, ertoe geleid dat hem bepaalde feiten ter ore zijn gekomen, die mogelijkwijze zijn tot nog toe ingenomen standpunt zouden kunnen doen veranderen?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Een mens is veranderlijk, en ook een staatssecretaris. Op dit moment zijn mij nog geen feiten bekend. Wij zijn aan het inventariseren. Meningeën zullen naast elkaar worden gelegd. Op basis van dat pakket zal een beslissing worden genomen.

De heer **Aarts** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris met mij van mening dat, gelet ook op de bestaande geluidsoverlast in de regio Gilze en Rijen, de mogelijke opheffing of slapendmaking van het militaire vliegveld Welschap in ieder geval niet tot gevolg mag hebben, dat de squadrons van Welschap naar het vliegveld van Gilze en Rijen worden overgebracht?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! Deze problematiek is nog niet uitputtend bekeken. Ze hangt ook samen met de taak die wij in Nederland in de toekomst ten aanzien van de luchtmacht zullen vervullen – de vraag, of wij ons aantal squadrons zullen handhaven. Als het niet zo is, heeft dat gevolgen voor de spreiding ervan. In dit stadium kan ik geen positief antwoord op deze vraag geven.

De heer **De Bekker** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! In de bewuste brief van 25 september lees ik:

„De vraag of de agglomeratie Eindhoven behoefte heeft aan een burger luchthaven dient los van het bestaan van een militaire basis te worden beoordeeld.”

Hoe is hiermede te rijmen het antwoord van de Staatssecretaris, dat het slapend maken of het volledig opheffen mede zal moeten worden bezien aan de hand van de consequenties voor het gebruikmaken van het vliegveld voor burgervliegverkeer?

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! De heer De Bekker spreekt over „de bewuste brief”. Kan de geachte afgevaardigde dit toelichten?

De heer **De Bekker** (K.V.P.): Die van 25 september.

Staatssecretaris Stemerding: Dat begrijp ik, maar wie heeft hem geschreven?

De heer **De Bekker** (K.V.P.): De brief van de P.v.d.A. aan de gemeenteraad van Eindhoven.

De **Voorzitter:** Als de vraag onvoldoende duidelijk is, zal dat wel blijken. Ik kan geen nadere toelichting toestaan.

Staatssecretaris Stemerding: Mijnheer de Voorzitter! De belangen van de militaire luchtvaart en de onderhavige problematiek staan, wat mijn portefeuille betreft, voorop. Annex hieraan is het probleem van de burgerluchtvaart, en in combinatie hiermee de Stichting Vliegveld Welschap, met name de baanverdraaiing.

Als wij besluiten, de basis slapend te maken c.q. volledig op te heffen, is dat een nieuw element in de discussie tussen Defensie, Verkeer en Waterstaat en de stichting. Wij zullen op korte termijn, in het kader van de bespreking van de defensie-

Staatssecretaris **Stemerink e. a.**

nota, als wij onze hoofdlijnen van beleid te dien aanzien hebben bepaald, met de stichting en met alle andere betrokkenen contact opnemen om opnieuw de standpunten te wegen.

De heer **Keja (V.V.D.)**: Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris zeggen – dit in verband met het antwoord dat hij aan de heer Ploeg gaf – wanneer de termijn afloopt van de internationaal aangegane afspraken met betrekking tot dit vliegveld?

Staatssecretaris **Stemerink**: Mijnheer de Voorzitter! In het algemeen worden in NAVO-verband elk jaar deze afspraken vernieuwd. In december wordt vastgesteld, welke verplichtingen voor het daarop volgende jaar worden aangegaan. Voor het overige is sprake van intenties. In december kan dus een verandering in het verplichtingenpakket worden nagestreefd.

*De vergadering wordt te 13.20 uur geschorst
en te 14.17 uur hervat.*

De **Voorzitter**: Het verslag van de Staten van de Nederlandse Antillen over wetsontwerp 12 324 (Rijkswet 898) is nog niet ontvangen, zodat ik voorstel, dit ontwerp thans van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Vanmiddag is bij de Kamer een wetsontwerp ingediend, dat nu wordt gedrukt en zo spoedig mogelijk zal worden rondgedeeld. Het betreft een voorstel tot verhoging van de benzine-accijns met ingang van 1 augustus a.s., waarbij de Regering aandringt op behandeling vóór het reces.

Het Presidium heeft dit wetsontwerp met het oog op deze spoed terstond in handen gesteld van de vaste Commissie voor Financiën.

Mijn laatste inlichtingen over de Voorjaarsnota zijn, dat verwacht kan worden dat deze in de loop van maandag de Kamer zal bereiken.

Ik stel voor, het wetsontwerp met betrekking tot de verhoging van de benzine-accijns te behandelen, indien tijdig verslag zal zijn uitgebracht, te zamen met de Voorjaarsnota de volgende week.

Mij is gebleken dat degenen, die zich hebben laten inschrijven om bij de wetsontwerpen inzake de zendschepen het woord te voeren, in eerste termijn te zamen ruim 6 uur zouden willen spreken. Ik meen, gezien de bijzonder drukke werkzaamheden van de Kamer de volgende week, dat dan aan spreektijdbeperking niet valt te ontkomen.

Ik stel daarom voor, bij de wetsontwerpen 11 373 en 11 374 de volgende spreektijden voor de eerste termijn der Kamer vast te stellen:

voor de fractie van de P.v.d.A. 40 minuten; voor de fracties van de K.V.P., de V.V.D. en de A.R.P. elk 30 minuten; voor de fracties van de P.P.R., de C.P.N., de C.H.U., D'66 en DS'70 elk 20 minuten; voor de overige fracties elk 10 minuten.

De eerste termijn van de zijde der Kamer zou dan teruggebracht worden tot ten hoogste 4 uur en 40 minuten.

Mij is verder gebleken dat, indien de Kamer bij de behandeling van de brief over de collegegelden niet zou overgaan tot spreektijdbeperking, de eerste termijn van de zijde van de Kamer meer dan 3 uur zou gaan duren.

Dit geeft mij aanleiding de Kamer voor te stellen de totale spreektijd voor de eerste termijn van de zijde van de Kamer tot ten hoogste twee uur te beperken, wat de volgende spreektijden zou betekenen:

voor de fractie van de P.v.d.A. 18 minuten; voor de fracties van de K.V.P. en de V.V.D. elk 14 minuten; voor de fractie van de A.R.P. 10 minuten; voor de fracties van de P.P.R.,

Voorzitter e. a.

de C.H.U., de C.P.N., D'66 en DS'70 elk 8 minuten, voor de fracties van de S.G.P. en de B.P. elk 6 minuten en voor de fracties van het G.P.V., de P.S.P. en de R.K.P.N. elk 4 minuten.

Ik merk hierbij op dat het mij allerminst uitgesloten lijkt, dat ook met betrekking tot de behandeling van de Voorjaarsnota een zekere verdeling van de spreektijd zou moeten plaatsvinden. Ik laat dit nu nog even daar, omdat ik niet weet hoeveel belangstellenden er zijn en hoeveel tijd het ongeveer zal nemen. Het lijkt mij, ondanks het feit dat er op maandagavond zal worden vergaderd en ondanks het feit dat wij op dinsdag, woensdag en donderdag ook des avonds zullen vergaderen, waarbij het eventueel mogelijk zou zijn ook op woensdag om 11 uur te beginnen in plaats van om 1 uur, toch niet uitgesloten dat de Kamer zich een zekere beperking zal dienen op te leggen.

De heer **Geurtsen (V.V.D.)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb op zich zelf tegen het opleggen van een wijze zelfbeperking uiteraard geen bezwaar. Ik maak wel uitdrukkelijk bezwaar tegen uw voorstel om als een soort dwangmaatregel de Kamer te verplichten – maar de Kamer verplicht zich dat zelf, realiseer ik mij – een beperking van spreektijd in acht te nemen. U hebt het aantal uren genoemd dat de Kamer zich in eerste termijn voorstelt te vullen. Het probleem schuilt natuurlijk niet in het aantal uren, maar in het aantal onderwerpen dat op de agenda staat. Mijns inziens moet het Presidium worden gevraagd, zich te bezinnen op de urgentie van de onderwerpen die op de agenda voor volgende week voorkomen in plaats van over te gaan tot spreektijdbeperking. Ik geef het Presidium graag in overweging, minder urgente onderwerpen van de agenda te doen afvoeren.

De heer **Drees (DS'70)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij graag in algemene zin aan bij het betoog van de heer Geurtsen. De brief over de collegegelden heeft zoveel wonderlijke aspecten, dat een spreektijdbeperking hierbij niet redelijk toepasbaar is.

Wat de andere kwestie betreft, het wetsontwerp over de verhoging van de benzine-accijns, meen ik dat de Kamer, als dat nodig zou zijn in verband met een of andere geweldige tegenvaller, excessieve spoed zou moeten betrachten om tot een discussie over een dergelijk dekkingsontwerp te komen. Dat is hierbij echter in het geheel niet het geval. De bedoeling is om allerlei bestaande begrotingen voor 1973 door elkaar te gooien. Dit punt hebben wij in de Kamer reeds eerder besproken. Men zal zich nog de moties over het optreden van het rompkabinet-Biesheuvel en de moties in de periode daarna herinneren. Door deze Kamer is in de huidige samenstelling na 29 november een aantal beslissingen hierover genomen, evenals over het pensioenbijdrageverhaal. Ook over andere zaken zijn allerlei uitspraken gedaan en er is geen enkele objectieve noodzaak waarom een kabinet, dat zijn optreden halverwege het jaar begint, op dat moment allerlei zaken door elkaar moet gooien.

De **Voorzitter**: Ik heb gesproken over een voorjaarsnota, die de Kamer zal bereiken en ik heb goede gronden om aan te nemen dat de Kamer aan de voorjaarsnota een bespreking wil wijden. De Kamer heeft hiertoe ook in beginsel besloten. De heer Tilanus heeft met grote nadruk hierop aangedrongen.

De heer **Drees (DS'70)**: Het verraste mij, dat de heer Tilanus dit heeft gedaan. Ik spreek nu echter over een dekkingsontwerp. Het blijkt nu niet te gaan om een registratie van tegenvallers en de opvang daarvan, maar het gaat om een beleidsombuiging op een breed front van een volledig in gang zijnde begroting. Het betreft hier ten minste drie begrotingshoofdstukken, misschien wel meer. Dat is een geheel andere zaak dan waarmede wij ooit te maken hebben gekregen bij een voorjaarsnota. Nu de Kamer in de huidige samenstelling de

Drees e. a.

verschillende begrotingshoofdstukken heeft aanvaard, vind ik dit geen objectieve reden voor een dergelijke spoed en daarom verklaar ik mij tegen de behandeling van het dekkingsontwerp betreffende de benzineaccijns. Het is immers geen gewone dekking voor een tegenvaller, het is gewoon een nieuw beleid en dat kan op de gewone manier in september aan de orde komen.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Wij begrijpen uw probleem wel, mijnheer de Voorzitter, . . .

De **Voorzitter**: Het is het probleem van de Kamer.

De heer **Bakker** (C.P.N.): . . . , maar wij zijn het niet eens met de oplossing die u suggereert. Wij hebben hier te maken met een aantal niet bepaald geringe zaken. De Veronicawetten spelen al heel lang en zijn onderwerp van zeer uitvoerige discussie. De opzet is, dat wij daarover volgende week het laatste debat houden. In die omstandigheden moeten de fracties zich kunnen uitspreken. Per slot van rekening is een parlement een plaats waar gesproken wordt en niet allereerst een plaats waar spreektijden beperkt worden. Een spreektijdbeperking, zoals u die hebt voorgesteld voor de behandeling van deze Veronica-wetten, is mijns inziens ondenkbaar.

Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de brief over de collegegelden. Verleden jaar hebben wij in de periode vóór het reces over dat onderwerp gesproken en toen hadden wij grote bezwaren tegen de haast, maar wij hebben wel de gelegenheid gehad om ons uit te spreken. Daar is toen ook nogal wat tijd in gaan zitten. Ik wil niet zeggen dat dit slecht bestede tijd is geweest. Het is immers een uitermate belangrijke zaak.

Nu wij over dit belangrijke beleidsvraagstuk van de Regering een brief hebben ontvangen met meer onduidelijkheden dan letters, vind ik dat de Kamer niet in de positie verkeert om de spreektijd tot een gering aantal minuten per fractie te beperken. Dat moeten de fracties zelf kunnen bepalen. De Kamer zal dan ook aan het Presidium moeten vragen haar een ander schema van werkzaamheden voor te leggen, waarbij waarschijnlijk, noodgedwongen, een van de onderwerpen zal moeten vervallen.

U zult wel aanvoelen dat wij er niet kapot van zullen zijn wanneer òf de Veronicawetjes òf het benzinewetje zal worden geschrapt.

Gezien de functie van het parlement kunnen wij alleen maar ergens een streep door halen. Ik zou het Presidium willen vragen in die geest een voorstel te doen.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het verwondert mij helemaal niet dat u met dergelijke voorstellen komt, omdat u in moeilijkheden raakt met de tijd. Toen de avond van gisteren werd weggegeven, voordat besloten was de maandagavond erbij te doen, konden wij het al wel aanvoelen. Ik geloof niet dat de problemen zo groot zijn. Twee onderwerpen kunnen zo uitgesteld worden, namelijk de kwestie van de vrije zenders en de verhoging van de accijns op de benzine. Dat heeft geen enkele haast. Als iets dertien jaar heeft geduurd, komt het niet op een week aan.

Om u uit de moeilijkheden te helpen wilde ik voorstellen de Veronicawetjes en het wetsontwerp tot verhoging van de accijns uit te stellen tot nader order.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Het is duidelijk dat wij een aantal belangrijke en ingrijpende wetsontwerpen hebben te behandelen. Wij moeten dan de goede gewoonte volgen om datgene, waarvan de Regering vraagt het met voorrang en spoed te behandelen, namelijk de accijnswet, ook inderdaad op de agenda te zetten.

Wanneer ik dan uw verder tijdschema hoor en ik hoor voorts de wens van verschillende leden van deze Kamer om bij een aantal onderwerpen – wel met enige zelfbeperking, maar niet met al te grote beperking – verschillende facetten aan de

Tilanus e. a.

orde te kunnen stellen, dan meen ik dat wij er niet aan kunnen ontkomen enigszins te gaan schrappen in de voorgestelde te behandelen onderwerpen.

Daarom zou ik nu willen voorstellen – ik heb hiertoe deze week al een kleine aanzet gegeven – datgene wat het minst urgent is – het ligt al jaren en het is niet zo erg als het misschien nog eens twee maanden ligt – namelijk de Veronica-wetten, van de agenda af te voeren.

De **Voorzitter**: De heer Tilanus maakt hiervan een formeel voorstel?

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Ja, mijnheer de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Het voorstel van het Presidium is natuurlijk niet geboren uit een zucht om de leden te beknotten. De Kamer had, op grond van ingewonnen informatie, besloten de wetsontwerpen betreffende de zendschepen en de brief van de Staatssecretaris van Onderwijs op de agenda te plaatsen.

Ik ben – naar ik meen op goede gronden – van de veronderstelling uitgegaan dat de Kamer er, wanneer de Voorjaarsnota op tijd zou komen, prijs op zou stellen ook die te behandelen. Wij hebben daarover het voorwaardelijke besluit genomen dat als uiterlijk op dinsdag de Voorjaarsnota zou zijn ingediend, zij op woensdag en donderdag op de agenda zou komen.

De Raming van de Kamer moet natuurlijk ook nog behandeld worden en die behandeling wil ook nog wel eens enige tijd vergen.

Het lijkt mij het beste dat het Presidium zich nog eens op de hoogte stelt van de gevoelens in de fracties. Ik zie namelijk niet hoe wij, zonder spreektijdbeperking, alle onderwerpen op een juiste wijze zouden kunnen behandelen. Als de Kamer per se geen spreektijdbeperking wenst, zit er niets anders op dan de agenda te verlichten. Ik wil mij er dan graag van op de hoogte stellen waaraan de grootste voorrang moet worden gegeven.

Inmiddels zijn er twee voorstellen gedaan. Het lid Koekoek stelt voor de wetsontwerpen betreffende de zendschepen nu van de agenda af te voeren. Het lid Tilanus heeft dat voorstel gesteund. Voorts is er een voorstel met betrekking tot de accijns-wetten.

Mijn indruk is, dat wanneer de Voorjaarsnota en de accijns-wetten tegelijk worden behandeld, vier vijfde deel van de tijd zal worden besteed aan de Voorjaarsnota en één vijfde deel aan de accijns-wetten.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Dat weet ik nog niet.

De **Voorzitter**: Het is mijn indruk, omdat gezien de ervaringen in het verleden, de materie van de benzineaccijns-wetten technisch bekeken niet zo moeilijk is.

De vaste Commissie voor Financiën zal zich vanmiddag gaan beraden over de voorbereiding van de voorstellen. In dat licht bezien wil ik de leden Koekoek en Tilanus vragen, hun voorstellen met betrekking tot de Veronicawetten en de accijns-wetten even terug te nemen, opdat ik, na gehoord te hebben de opvattingen van de leden in de vaste Commissie voor Financiën, na zo enigszins mogelijk de fracties te hebben geraadpleegd en na vervolgens in het Presidium de kwestie te hebben besproken, later in de middag nog een voorstel kan doen.

De heer **Tilanus** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik erop wijzen, dat het voorstel van de heer Koekoek en dat van mij niet hetzelfde zijn. Hij heeft voorgesteld een pakket van punten van de agenda te schrappen, terwijl ik alleen heb gedoeld op de Veronicawetten.

Voorzitter

Vervolgens wil ik zeggen, dat ik graag aan uw verzoek gevolg wil geven en graag uw bevindingen en uw voorstel naar aanleiding daarvan wil afwachten.

De Voorzitter: Graag.

Ik heb overigens nog een mogelijkheid over het hoofd gezien. De reden waarom wij pas op maandagavond de vergadering kunnen beginnen is, dat er maandag overdag een openbare commissievergadering is. In beginsel is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de openbare commissievergadering komt te vervallen en dat wij maandagmiddag om 2 uur beginnen. Ik maak er geen voorstel van, maar ik doe deze suggestie, opdat de leden zich erover kunnen beraden, zodat ik in de loop van de middag de gevoelens daarover kan peilen.

De heer Van Mierlo (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Verdient het, omdat het ook een kwestie is van politieke prioriteiten, geen aanbeveling, dat straks onder uw leiding de fractievoorzitters bijeenkomen om een en ander te bespreken?

De heer Bakker (C.P.N.): Om het kort te maken!

De Voorzitter: In beginsel peilt het Presidium de gevoelens van de fractievoorzitters, maar als uw suggestie een doelmatiger werkwijze tot gevolg heeft, mag zij natuurlijk niet worden veronachtzaamd.

De heer Koekoek (B.P.): Al trekt de heer Tilanus zijn voorstel met betrekking tot de Veronicawetten in, ik wil het mijne om de behandeling van én de Veronicawetten én de accijns wetten tot nader order uit te stellen, toch handhaven. Ik wil graag, dat de Kamer beslist over mijn voorstel om de behandeling van genoemde wetsontwerpen tot nader order uit te stellen. Dan kan het Presidium altijd nog zien, wanneer zij wel moeten worden behandeld.

De Voorzitter: Misschien is het u even ontgaan, dat ik nader heb voorgesteld over uw voorstel en dat van het lid Tilanus over enkele uren te beslissen, nadat ik eventueel een nieuw voorstel aan de Kamer heb gedaan. Kunt u ermee akkoord gaan, dat uw voorstel tot dan wordt aangehouden?

De heer Koekoek (B.P.): Daarmee ga ik akkoord, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Ik stel aan de Kamer voor, aan de orde te stellen en te behandelen bij de aanvang van de vergadering van donderdag 28 juni 1973 het Verslag van de Commissie voor de Verzoekschriften over het adres van G. Kwakkelstein te 's-Gravenhage (12 268, nr. 2).

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Het lid Schouten heeft mij verzocht te worden ontheven uit zijn functie van plaatsvervangend lid van de bijzondere commissie voor stuk 11 602 (rapport kabeltelevisie).

Hiertegen bestaat, naar mij voorkomt, geen bezwaar.

Ik benoem tot plaatsvervangend lid van genoemde bijzondere commissie in plaats van het lid Schouten het lid J. N. Scholten (als plaatsvervanger van het lid Schakel).

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het voorstel van wet van de leden Voogd en Roethof tot het wijzigen van de Omroepwet (Wijziging van enkele bepalingen omtrent de overheidscontrole op de inhoud van programma's) (11 120).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Voorzitter e. a.

Hierbij is tevens aan de orde de beraadslaging over de motie van het lid Van der Sanden c.s. betreffende het opstellen van een gedragscode voor niet-journalistieke programmaonderdelen van de omroep (11 120, nr. 15).

De heer Voogd (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het is uitermate verleidelijk, uitvoerig in te gaan op de betogen van de sprekers van gisteren, zeker ook omdat de inhoud daarvan daarop recht heeft. Ik zal die verleiding echter weerstaan. Gisteren heb ik, naar mijn gevoel, al wat te veel zendtijd in beslag genomen. De Voorzitter heeft mij die zendtijd gisteren weliswaar niet ontnomen, maar hij heeft mij wel berispt. Ik zal mij dan ook tot mijn spijt wat moeten beperken in die zin, dat ik een aantal elementen zal behandelen van de discussie, dat in de amendementen is teruggekomen.

Ik zou tot allen, die gisteren het woord hierover hebben gevoerd, willen zeggen: Het gaat ons er niet om, de kans te vergroten, dat mensen worden aangetast; het gaat er ons niet om, de staat of enig persoon te ontmantelen. Deze term is gisteren gebruikt. Ik ontken, dat in Nederland op het ogenblik een ontmanteling van de democratie aan de gang is. Ik ontken dit met name in een periode, weliswaar met pijn, met incidenten, met uitglijders, met risico, maar ook in een periode waarin mensen gelukkig eindelijk in beweging komen voor hun rechten en hun vrijheden. Daarbij gaat het niet alleen om de rechten en vrijheden van henzelf, maar ook – en dat doen demonstranten, zeg ik tegen de heer Drees – voor de rechten en de vrijheden van anderen. Wij groeien naar onze overtuiging naar een samenleven van mensen, die niet meer willen worden bevoogd, gecensureerd en geknecht. In die groei naar een dergelijke samenleving wordt ongetwijfeld pijn geleden. Wie niet bereid is, die pijn te lijden, kiest in wezen voor een samenleving, die niet in zich zelve gelooft. Wij geloven daarin wel. Dat is de fundamentele achtergrond van ons wetsvoorstel.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractiegenoot Roethof zal een aantal opmerkingen van juridische aard maken. Ik wil opmerkingen maken over een aantal elementen uit de discussie van gisteren, die ook in het ingediende amendement een rol spelen. Ik heb geconstateerd, dat het onhanteerbare begrip „goede zeden” toch weer in de discussie is ingeslopen. Daarvan was in het algemeen weinig te merken in het voorlopig verslag en in de eerste ronde van de zijde van de Kamer. De bijdrage van de meeste fracties heeft niet doen vermoeden, dat dit begrip weer zou terugkeren. Als het terugkeert, is het toch weer de Minister van CRM, die een taak krijgt opgezeteld, die hij ten aanzien van de pers niet heeft en ook niet behoort te hebben. Niemand bepleit dat laatste ook. Bij herhaling is in de afgelopen weken gezegd, dat die taak bij de rechter en bij hem alleen thuishoort.

Mijnheer de Voorzitter! Ik citeer wat het „Eindhovens Dagblad” enkele dagen geleden onder de titel „Bevoogdende vinger” heeft geschreven.

In dat artikel staat:

„De overheid, vertoornnd berispingen uitdelende aan publieke media. Het is een beeld dat dateert uit de tijd dat de burger zelf nog niet volwassen en in elk geval nog niet mondig genoeg werd geacht om over publieke voorstellingen en beweringen zijn oordeel te vellen en kenbaar te maken. Die tijd is voorbij en daarom wordt het tijd een eind te maken aan de bepaling in de wet die de overheid blijkbaar nog steeds tot het maken van een dergelijk gebaar verleidt. Of de VPRO-show rond Barend Servet nu mooi was of lelijk, bevrijdend of aanstootgevend, bespottelijk of bespottend, eerlijk of oneerbaar, onkies of ronduit smerig, de mening van een minister is in dezen eigenlijk nauwelijks interessant.”

Anders gezegd en uitermate hoffelijk bedoeld: De mening van de heer mr. H. W. van Doorn te Baarn is voor mij uitermate interessant als de mening van een door mij zeer geacht burger van dit land. De mening van Minister Van Doorn van

Voogd

CRM is over dit soort zaken echter niet interessanter dan de mening van welke andere burger in Nederland ook.

Gisteren heb ik erop gewezen dat er een volstrekt nieuw begrip in de discussie is ingeslopen, namelijk de veiligheid van personen of groepen personen. Noch in het voorlopig verslag - ik herhaal dit - noch in het eindverslag, noch in de eerste termijn van de zijde van de Kamer is daarvan ook maar iets doorgeklonken. Men kan zich afvragen, zoals mijn collega Kosto gisteren ook heeft gedaan, wat er nu eigenlijk tussen 6 en 14 juni is gebeurd, waardoor bij voorbeeld ook de V.V.D. mede ervoor verantwoordelijk is dat dit element, waarover zij voor die tijd met geen wóord heeft gerept, in de discussie is betrokken.

Mijnheer de Voorzitter! Het „Haarlems Dagblad” van 16 juni gaf het volgende commentaar:

„en dat alles blijkbaar uit wraak op een VPRO-programma dat fractieleider Wiegel op de korrel nam. In de rechtsstaat behoort de burger beschermd te worden door de wet en dus door de rechter die de wet hanteert. Ook een parlementaire oppositie moet de Grondwet als een heilig goed beschouwen, zelfs al wordt een oppositieleider op de hak genomen. Een goede democratie, een goede democraat moet de uiterste consequentie van de democratie aanvaarden.”

Ik ben eigenlijk nog niet bereid, aan te nemen dat de V.V.D. zó klein zou zijn om een uitzending over haar fractieleider aanleiding te doen zijn tot het plotseling laten varen van een principiële stellingname die zij heeft ingenomen tegen het ingrijpen van de Minister. De heer Wiegel is waarachtig in staat, ook zonder de Minister van CRM zeer wel zijn eigen boontjes te doppen. Ik bedoel dit als een gemeend compliment. Hij is daartoe zeer wel in staat.

Dan rijst inderdaad de vraag wat de V.V.D. dan eigenlijk heeft beziel om bij wijze van spreken „übernacht” goede liberale principes te laten vallen. Op 6 juni heeft de heer Van Dijk namelijk nog in de Kamer gezegd:

„In het voorlopig verslag, uitgebracht in 1971, hebben wij reeds onze instemming met en onze waardering voor het initiatief-wetsontwerp tot uitdrukking gebracht. Mijn fractie zou dit nu willen herhalen. Wij menen dat het een verbetering is dat niet het administratieve gezag repressieve maatregelen neemt, en wanneer dit nodig zou zijn, (...). Het is beter deze bevoegdheid bij de onafhankelijke rechter onder te brengen. Bij de behandeling van de Omroepwet in 1967 hebben wij hiervoor ook gepleit. Dit was een van de redenen waarom wij niet vóór de omroepwet hebben gestemd.”

Het is een volstrekt raadsel. In het voorlopig verslag is van de zijde van de V.V.D. gesteld:

„Behoudens een enkele kritische opmerking ten aanzien van de procedure wilde men van deze zijde ook zijn waardering voor het voorstel uitspreken. De kritiek was dat het betreurd moet worden dat de eerste formulering (...) zou hebben kunnen leiden tot het herinvoeren van preventieve censuur.”

Voorts staat in het voorlopig verslag:

„Door dezelfde leden werd verder opgemerkt dat de instemming en de waardering van de V.V.D. voor de initiatiefnemers niet verrassend zal zijn.”

Dat was inderdaad op dat moment niet verrassend. Het is uitermate verrassend voor ons dat op dit moment de V.V.D. van mening is veranderd. Het is nog verbijsterender als men nagaat het voorlopig verslag bij het initiatiefvoorstel van de heer Visser en mij tot afschaffing van de filmkeuring voor volwassenen. De V.V.D. heeft toen in het voorlopig verslag ingebracht:

„Een onderling verband tussen wijziging van de Bioscoopwet, van artikel 221 van de Gemeentewet en van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht erkennen zij (de indieners) in hun verwijzing op blz. 6 van de memorie naar de motie-Wiegel, waarin op een gelijktijdige beschouwing van deze drie mogelijke wetswijzigingen werd gewezen. Zij zouden consequent zijn geweest (aldus de V.V.D. tegen de indieners van toen) als zij in hun ontwerp een artikel tot afschaffing of wijziging van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht, de pornografiebepalingen, zouden hebben opgenomen. Waarom - dit vraagt ons de V.V.D. - hebben zij niet deze bepaling in hun wetsontwerp opgenomen: Artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht is niet van toepassing op vertoning van films? Het huidige artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht - aldus nog steeds de V.V.D. - is niet alleen voor velerlei uitleg vatbaar, daardoor nauwelijks hanteerbaar, het is naar het oordeel van deze leden ook verouderd.”

Elders in dit voorlopig verslag staat:

„De hier aan het woord zijnde leden willen er geen twijfel over laten bestaan dat zij de hanteerbaarheid van de normen, neergelegd in artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht, ernstig betwijfelen.”

Men zal zich kunnen voorstellen dat wij verbijsterd zijn over de houding die de V.V.D. op het ogenblik aanneemt. Het is geen toeval dat het „Algemeen Dagblad” vanmorgen in een hoofdartikel schrijft:

„Het kan zijn dat de V.V.D. haar standpunt wijzigde na de volstrekt smakeloze anti-Wiegelcampagne van de V.P.R.O. Daartegenover staat dat de volgelingen van Thorbecke en Oud in een principiële zaak hun liberale beginselen geweld hebben gedaan ter wille van een vluchtig politiek succesje.”

Ik mag als conclusie van deze passage herhalen, wat een vroegere fractievoorzitter van mij, die ik op dit moment letterlijk recht in de ogen kijk, op een congres eens over de V.V.D. heeft gezegd: De mantel van Thorbecke past hun niet meer.

De heer **Vonhoff** (V.V.D.): Het politieke verleden van de beide indieners mede in acht genomen, acht ik hen toch niet de beste rechters om na te gaan, wie de mantel van Thorbecke in dit huis past. Ik meen dat dit de V.V.D.-fractie echt wel is.

De heer **Kombrink** (P.v.d.A.): Misschien wel op basis van de politieke toekomst.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Ik neem aan, dat de heer Vonhoff doelt. . .

De heer **Vonhoff** (V.V.D.): Ik begrijp uit de interruptie van de heer Kombrink, dat hij verwacht dat de heren Roethof en Voogd te eniger tijd zullen terugkomen naar hun jeugdliefde, het echte liberale kamp. Wel, dat zal ik dan met vertrouwen en met plezier begroeten.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Maar met weinig hoop.

De heer Vonhoff doelt op het feit dat de heer Roethof en ik lid zijn geweest van de Vrijzinnig Democratische jongerenorganisaties. In de liberale principes die ons toen bezielde, in Thorbeckiaanse zin, heb ik mij voortreffelijk wel bevonden. Dat vind ik nog steeds bij uitstek in de P.v.d.A.; ik zou dat niet vinden in de V.V.D. en ik vrees dat de houding van de laatste weken mij daarin sterk hebben bevestigd.

Er is een derde bezwaar, waarop collega Roethof stellig dieper zal ingaan. Men kan zich afvragen wat een minister van CRM, bij voorbeeld Minister Engels, had moeten doen, als

Voogd e. a.

de elementen die nu in de discussie zijn gebracht en ook in een amendement naar voren zijn gekomen in de Omroepwet hadden gestaan. Hij had weerstand moeten bieden aan een geweldige druk of hij had zendtijd moeten ontnemen, want een andere mogelijkheid zou hem niet zijn overgebleven. Ik vind, nogmaals vanuit mijn optiek gezien – ik laat de juridische situatie buiten beschouwing – dat men een minister van cultuur niet in een dergelijke ondragelijke positie behoort te brengen. De enig werkelijke oplossing voor deze vraag is, dat een minister van cultuur moet kunnen zeggen: Beste klagende burgers, u moet u niet tot mij wenden; u moet u wenden tot de rechter, want tot een oordeel over uw inhoudelijke klacht ben ik, minister van cultuur, niet bevoegd. Dat zou een zuivere situatie scheppen. Dat hebben wij al betoogd. Anders brengt men in deze wet opnieuw een element dat daarin niet thuis hoort. Ik meende dat wij het daarover 14 dagen geleden in deze Kamer bijna allen eens waren.

Ik wil mijn interventie afsluiten met een laatste bezwaar tegen de betogen van velen van gisteren. Opnieuw is de discriminatie van de omroep ten aanzien van de pers gehandhaafd. Het verdriet mij eigenlijk, dat dit nu juist van de heer Van der Sanden moet komen. Hij heeft een uitstekend rapport over de vrijheid van de pers, uitgebracht in de Raad van Europa, op zijn naam staan. Dat rapport heb ik in Straatsburg – hij zal het zich herinneren – gaarne toegejuicht. Hij die zelf uit het vak komt, zou zelfs elke schijn moeten vermijden dat hij ten aanzien van oud-collega's van een ander medium, toch een communicatiemedium, extra kritisch zou zijn in vergelijking met de pers. Het spijt mij dat ik moet zeggen, dat hij toch iets van die schijn op zich laadt, als hij niet alleen schriftelijke vragen stelt over de omroep, maar ook in deze Kamer komt met voorstellen – gisteren zelfs met slordige voorstellen; dat zijn wij bepaald niet van hem gewend – die uiteindelijk in feite blijken geven van een geringe vertrouwen in omroepbestuurders en omroepmedewerkers dan in die van de pers.

Mijnheer de Voorzitter! Ik blijf de hoop houden – ik doe wat dat betreft opnieuw een dringend beroep op de Kamer – dat ons wetsontwerp ongetwijfeld zal worden aanvaard, zeker nadat ik vanmiddag als een fundamenteel uitgangspunt van ons wetsontwerp nog eens heb proberen te schetsen de gelijkheid tussen pers en omroep op het punt van de vrije meningsuiting en de principiële erkenning van de mondigheid van de burger in deze Nederlandse samenleving.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Aan hetgeen ik in eerste termijn uitvoerig betoogde heb ik niet zo heel erg veel meer toe te voegen. Met alle waardering voor de ruime aandacht van de zijde van de Kamer aan ons initiatief besteed, vind ik toch dat aan de door collega Voogd en mij naar voren gebrachte argumenten weinig recht is gedaan.

De geachte afgevaardigde de heer Schakel heeft nog eens opnieuw bevestigd, dat hij niet onsympathiek staat tegenover de gedachte, in belangrijke mate het toezicht op de redactionele inhoud van omroepuitzendingen van de overheid naar de onafhankelijke rechter over te hevelen. De indieners gaan echter naar zijn mening net iets te ver door ook artikel 33, lid 4, van de Omroepwet te willen schrappen. Daardoor kan de Minister niet meer optreden als de staatsveiligheid, de openbare orde of de goede zeden in het geding zijn. De heer Schakel zegt niet te kunnen overzien, of er dientengevolge niet een gat in de Omroepwet zou vallen.

In het algemeen hebben trouwens diverse sprekers van de rechterzijde om strijd herhaald, dat hun bedenkingen helemaal niet voortvloeiën uit gebrek aan instemming in principe met onze gedachtengang. Het is een nogal eens vaak gezongen liedje bij de tegenstellingen tussen rechts en links. In principe voelt men wel voor onze opvattingen, maar als puntje bij paaltje komt, is men net niet bereid ze daadwerkelijk in de praktijk te brengen. In dit geval – ik wil dat heel duidelijk stellen – gaat men zelfs het tegendeel doen door het tussenstation van de berisping te schrappen.

Roethof

Mijnheer de Voorzitter! In eerste termijn heb ik mij beijverd om aan te tonen dat alle bevoegdheden op het punt van de vrijheid van meningsuiting, waarover de Minister thans krachtens de Omroepwet beschikt, evengoed door het openbaar ministerie, de strafrechter en de civiele rechter kunnen worden uitgeoefend. Trouwens, als dit niet zo was, vraag ik mij af wat wij nog met artikel 7 van de Grondwet inzake de drukpers zouden aan moeten. Bij de drukpers hebben wij immers op het punt van de vrijheid van meningsuiting precies de situatie zoals die voor de omroep in ons initiatiefontwerp wordt beoogd.

Toch heb ik niemand horen beweren – ook de heer Schakel niet – dat dit al meer dan 125 jaar bestaande artikel tot ongelukken aanleiding zou kunnen geven.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Jongeling sprak de vrees uit dat een eventueel ingrijpen van de onafhankelijke rechter te lang op zich zou kunnen laten wachten. Ik heb echter juist in mijn uiteenzetting enkele concrete voorbeelden gegeven hoe snel van die zijde zo nodig kan worden ingegrepen. Anderzijds is het natuurlijk volstrekt duidelijk dat ook een minister niet permanent aan de beeldbuis gekluisterd zit – gelukkig niet – en ook niet onmiddellijk die denkbeeldige knop kan omdraaien als hij een ontsporing van welke aard dan ook constateert.

Mijnheer de Voorzitter! De heren Van der Sanden en Van Dijk hebben er trouwens op gewezen dat zij de thans aan de Minister toe te kennen bevoegdheden slechts zien als een alleruiterste middel. De heer Van Dijk knikt. Het was zó theoretisch, dat ik in hun gedachtengang niet begrijp waarom zij dan zo'n geweldige prestigekwestie maken van hun amendement en zo op aanvaarding daarvan aandringen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Dijk heeft het nu ook over de boeg gegooid van het vergunningstelsel en daarmee alsnog de zijde gekozen van de geachte afgevaardigde de heer Drees, die hierover in eerste termijn uitvoerig heeft gesproken. De instantie, die de vergunning geeft, moet die ook weer kunnen intrekken, aldus de redenering.

Het grote misverstand is mijns inziens dat beide heren zich niet afvragen voor welk doel de vergunning wordt verstrekt. De situatie bij de omroep is in zoverre democratischer dan bij de dagbladders, dat men bij de omroep zonder meer voor een vergunning in aanmerking komt indien men voldoende aanhang heeft en overigens bereid is aan enkele noodzakelijke financiële en administratief-technische controlevoorwaarden te voldoen. Het oprichten van een krant daarentegen is langzamerhand het voorrecht geworden van enkelingen, die over vele miljoenen beschikken. Van ontmanteling van de democratie gesproken, vind ik dat laatste iets waaraan de Kamer in de toekomst nog wel eens aandacht zou mogen besteden.

Mijnheer de Voorzitter! In zijn streven om de verschillen tussen pers en omroep zoveel mogelijk toe te spitsen, heeft de heer Drees andermaal getracht de uiterst principiële discussie over dit initiatiefontwerp terug te brengen tot een gedachtenwisseling van min of meer technisch-academische aard. Hij zegt, dat men nu eenmaal bij de televisie over twee kanalen beschikt en bij de pers over zoveel meer. Het is de heer Drees dan blijkbaar ontgaan dat, wie via de drukpers van het plaatselijk nieuws op de hoogte wil blijven – en wie zal zich tegen zijn echtgenote in dit opzicht durven verzetten? Ik zie er ook de heer Drees niet voor aan – praktisch overal in Nederland slechts over één regionale krant de beschikking heeft; zo iemand heeft dus niet eens de beschikking over twee kanalen. Bovendien, als het nu echt voor de heer Drees vastzit op die twee kanalen, vindt de geachte afgevaardigde ons initiatiefontwerp dan wel aanvaardbaar, zodra de regionale televisie van de grond is gekomen? Ik moet zeggen, dat dit een weinig principiële standpunt is.

De heer Drees zegt voorts: In andere landen aanvaardt men toch ook niet dat de staatsveiligheid door de communicatiemediën in gevaar wordt gebracht? Dit punt speelt echter toch evenzeer bij de omroep als bij de pers? Er is toch niemand die beweerde dat titel 1 van boek twee inzake de misdrijven tegen

Roethof

de veiligheid van de staat maar straffeloos mag worden overtreden?

De heren Kosto, Coppes en Van der Lek hebben er in tweede termijn nog eens zeer duidelijk op gewezen dat het er bij dit initiatief-ontwerp om gaat, of men ja dan neen politieke rechtspraak van de zijde van de Minister wil handhaven. De indieners hebben hiertegen met hun systeem zeer nadrukkelijk gekozen, doordat zij naar de onafhankelijke rechter willen overhevelen wat bij de onafhankelijke rechter thuishoort.

De heer **Drees** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil toch even opkomen voor de politieke nagedachtenis van de heer Vrolijk, destijds minister van CRM. Ik zeg „politieke” nagedachtenis, want hij is nog steeds in goede gezondheid Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland. Ik vind de woorden „politieke rechtspraak” tegenover het wetsontwerp van minister Vrolijk te ver gaan.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Het zal, ook in een vroegere periode van zijn loopbaan, de heer Drees niet zijn ontgaan dat het erop aankomt dat, als men op een gegeven moment een wetsontwerp indient, het ook de eindstreep haalt. Men moet dan bepaalde zaken tegen elkaar afwegen. Het zal de heer Drees evenmin zijn ontgaan, dat ook op het gebied van de vrijheid van meningsuiting, van de verdraagzaamheid en de onderlinge tolerantie in onze samenleving juist een geweldige evolutie zich heeft voltrokken.

De heer **Schakel** (A.R.P.): De heer Roethof zal zich ook wel herinneren dat mevrouw Brautigam bij de behandeling van dat wetsontwerp over deze onderdelen heeft gezegd, dat zij er bepaald niet van wakker lag.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Dat doet zij sindsdien kennelijk wel en zij heeft ook bij verschillende gelegenheden toegevoegd waarom.

De heer **Van Dijk** (V.V.D.): Op deze evolutie, die ondanks deze bepalingen toch in de Nederlandse ether heeft plaatsgevonden, heb ik gisteren ook reeds gewezen.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Deze laatste interruptie ontgaat mij even.

De heer **Van Dijk** (V.V.D.): Dan kunt u misschien het beste de *Handelingen* nog eens doorlezen. Ik heb gezegd: Juist onder deze wet is men geëvolueerd van beeldreligie tot Barend Servet en verder. Dit heeft kunnen plaatsvinden onder de geldende Omroepwet, ondanks het feit dat het veel gehate woord „goede zeden”, waarvan ik ook geen groot bewonderaar ben, in deze wet stond.

De heer **Kosto** (P.v.d.A.): De beeldreligie was anterior aan de omroepwet.

De heer **Van Dijk** (V.V.D.): De uitdrukking „goede zeden” stond wel in de toen geldende wetgeving.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Ik begrijp niet waarom de heer Van Dijk zo op dit amendement staat. Als hij vindt dat deze evolutie zich zo bevredigend voltrekt, moeten wij toch een handje helpen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de bezwaren in het kort samenvatten tegen de gedachtengang van de heer Van der Sanden. Als zijn bedoelingen worden verwezenlijkt, worden wij niet alleen opgescheept met een aanmerkelijke verslechtering van een bestaande toestand doordat de berisping als tussenstation wegvalt, maar bovendien met een amendement, zo onuitvoerbaar in juridisch en ander opzicht, dat ik hiermee geen enkele minister zou durven opknappen.

Mijnheer de Voorzitter! Tegen het amendement, zoals dit is ingediend door de heer Van der Sanden, heb ik drie bezwaren.

Ten eerste. Het betekent een aanmerkelijke verslechtering van de toestand op het punt van de vrijheid van meningsuiting bij de omroep.

Ten tweede. Het is zo onhelder, dat het mijns inziens in elk geval ingrijpende redactionele wijzigingen zou behoeven.

Ten derde. Het amendement, zoals dit er nu ligt, schept een onwerkbaar toestand en brengt de Minister in een volstrekt onmogelijke positie.

Wat het eerste punt betreft, zou men zich kunnen afvragen, of wij hier niet te maken hebben met een destructief amendement. Het amendement beoogt immers precies het tegendeel van wat de indieners met hun wetsontwerp beogen. Terwijl mijn collega Voogd en ik de bevoegdheden van de Minister op het punt van berispen en opschorten dan wel intrekken van zentijd voor wat het aspect van de vrije meningsuiting betreft willen afschaffen, beoogt het amendement-Van der Sanden integendeel een verscherping van de toestand in vergelijking met de situatie, zoals deze thans bestaat. Blijkens de tegenwoordige toestand kan de Minister een zendgemachtigde eerst berispen als het gaat om kwesties van staatsveiligheid, openbare orde en goede zeden. Terwijl wij dit willen afschaffen, gaat de heer Van der Sanden nog een stap verder door de Minister geen andere keus te laten dan het wapen van intrekking en opschorting.

Ten aanzien van de staatsveiligheid wordt het dan nog aan zijn eigen inzicht overgelaten, maar ten aanzien van de veiligheid van personen of groepen van personen wordt hij gedwongen, een herhaald onherroepelijk geworden rechterlijk vonnis te volgen. Dat is dus een administratieve sanctie, die is gekoppeld aan een rechterlijk vonnis en het is een aanmerkelijke achteruitgang in vergelijking tot de tegenwoordige stand van zaken.

Maar hoe zal het systeem van de heer Van der Sanden nu in de praktijk werken? Ik wil hem daarover toch nog enkele vragen stellen om meer duidelijkheid te verkrijgen over de bedoeling van het amendement, want het is mij op het ogenblik volstrekt duister.

In een tussenzin wordt gesproken over een herhaald onherroepelijk geworden rechterlijk vonnis. De eerste vraag luidt: Wat wordt verstaan onder een herhaald rechterlijk vonnis? Het is kennelijk geen vonnis in hoger beroep, want dan is het eerste vonnis niet onherroepelijk geweest. Blijkbaar zijn hierbij dus twee vonnissen in het geding. Zijn het vonnissen van twee rechterlijke instanties? Zo ja, binnen welke termijn moeten die vonnissen worden uitgesproken om aan de voorwaarden van het amendement te voldoen? Moet het twee maal in het jaar gebeuren, of twee maal in vijf jaar? Slaat de herhaling inderdaad op twee keer, of gaat het om drie keer? Geldt in dit geval de regel: Driemaal is scheepsrecht?

Dan is nergens vermeld, welk soort van vonnis de heer Van der Sanden voor ogen staat. Treden de voorwaarden in voor de Minister, die hem dwingen tot optreden, na een onschuldige civiele procedure? Zoals het thans is geformuleerd, mijnheer de Voorzitter, is het begrip „vonnis” volstrekt losgemaakt van de begrippen „veiligheid van de staat”, „veiligheid van personen” en „goede zeden”.

Gaat het hierbij vervolgens om een misdrijf, of om een overtreding? Zo ja, van wie of van welke instantie?

Men zou kunnen veronderstellen – maar wij zullen het dan wel juridisch sluitend moeten redigeren –, dat het ging om een vonnis van de strafrechter tegen de zendgemachtigde, maar dan begrijp ik er helemaal niets meer van. Want de heer Van der Sanden heeft zelf met veel klem betoogd, dat de strafrechter niet over rechtspersonen kan vonnissen.

Dat is ook zo, de Wet economische delicten nu even buiten beschouwing gelaten, mijnheer de Voorzitter.

Daaruit moet ik dan weer de conclusie trekken, dat het gaat om een vonnis tegen een of meer omroepmedewerkers.

Roethof e. a.

Waaruit blijkt dan, dat het een vonnis moet zijn tegen deze personen, wegens een delict gepleegd bij de uitoefening van hun functie? Of treedt de bepaling ook in werking, als een omroepmedewerker strikt particulier een bepaling in ons Wetboek van Strafrecht omtrent de openbare eerbaarheid overtreedt? Nergens blijkt namelijk uit, dat van, zoals ik het nu maar zal noemen, een omroepdelict sprake moet zijn.

Voorts is er de kwestie van de herhaling. Gaat het hierbij om de herhaling van hetzelfde delict door eenzelfde medewerker, of betreft het de herhaling van verschillende delicten door dezelfde medewerker, of twee gelijktijdig samenhangende delicten, gepleegd door meer medewerkers op hetzelfde moment, waarvan men zich theoretisch zal kunnen voorstellen, dat zij niettemin op verschillende tijdstippen kunnen worden berecht?

Wat betekent het begrip „herhaling” ten slotte in de tijd gezien? Nogmaals: gaat het om tweemaal per jaar, of om tweemaal in de vijf jaar? Het zijn even zoveel vragen, waarop ik het antwoord van de heer Van der Sanden met grote belangstelling tegemoet zie.

Thans kom ik op mijn slotopmerking, namelijk dat bij een niet bevredigende beantwoording van mijn vragen de aanvaarding van het amendement een volstrekt onwerkbaar, om niet te zeggen: dolzinnige toestand zal scheppen.

Ik zou er geen enkele Minister van CRM, van Binnenlandse Zaken, over staatsveiligheid gesproken, of van Justitie mee willen opknappen. Terwijl namelijk enerzijds dwingend is voorgeschreven, dat de Minister moet optreden, zodra het herhaald onherroepelijk vonnis is gevallen, behalve dan wat de staatsveiligheid betreft, is volstrekt onduidelijk gelaten, wanneer, hoe en onder welke omstandigheden het zal gebeuren.

Op grond van dit alles is het natuurlijk volstrekt duidelijk, dat wij met een dergelijk amendement op geen enkele manier, maar dan ook op geen enkele wijze uit de voeten kunnen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat na het formulier van afkondiging moet worden ingevoegd: **Enig artikel.**

Na het enig artikel moet worden ingevoegd:

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministeriële departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,

De Minister van Verkeer en Waterstaat,.

In behandeling komt het Enig artikel.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, dit artikel te behandelen volgens de met hoofdletters aangeduide onderdelen.

Daartoe wordt besloten.

De aanhef van het artikel en de onderdelen A en B worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over onderdeel C, waarop is voorgesteld een (nader gewijzigd) amendement van het lid Van der Sanden c.s. (stuk nr. 14), ter vervanging van het amendement, voorkomende op stuk nr. 12, waarop is voorgesteld een subamendement van het lid Vonhoff c.s. (stuk nr. 13).

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb geen behoefte aan een nadere toelichting van mijn amendement. Ik wil echter wel twee kanttekeningen plaatsen bij de vragen die de heer Roethof in zijn dupliek aan mij heeft gesteld.

Van der Sanden e.a.

Overdrijving schaaft altijd, mijnheer de Voorzitter, zelfs in de bestrijding van een amendement dat de indieners van dit voorstel van wet kennelijk niet bijzonder aanspreekt.

De heer Roethof heeft gezegd, dat hij mijn amendement niet begreep. Ik begrijp niet, waarom hij dan zo de registers opentrekt en zich zo sterk daartegen heeft verzet als uit zijn betoog is gebleken. Het gaat hier ten slotte om een wijziging van de Omroepwet en dat heeft niets te maken met bij voorbeeld het onder invloed van enige alcoholica besturen van een voertuig krachtens de Wegenverkeerswet door de een of andere medewerker van een omroep, zodat de zaken wel tot de juiste proporties dienen te worden teruggebracht.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Ik zou het toch wel op prijs stellen, mijnheer de Voorzitter, als de heer Van der Sanden een concreet antwoord wilde geven op zeer concreet gestelde vragen. Wat bedoelt hij met herhaaidelijk vonnis, wat voor vonnis moet het zijn, welke organisatie moet het betreffen, betreft het omroepmedewerkers, betreft het een of meer omroepmedewerkers, enz., enz.? Ik heb hem tenminste tien zeer concrete vragen gesteld en ik vind het toch wel beneden het niveau van dit parlement, als niet een poging wordt gedaan, daarop enigszins in te gaan.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Ik wil op de volgende wijze hierop ingaan, na eerst de kanttekening te hebben gemaakt dat, zoals de heer Roethof bekend is, ook een motie van mij ter tafel ligt. Hierin staat onder andere:

„Overwegende, dat in de Omroepwet de verplichting voor de zendgemachtigden ontbreekt tot het aanwijzen van specifiek verantwoordelijke functionarissen voor de verschillende sectoren van radio- en televisieprogramma's.”.

Op deze motie, gericht tot de Regering, verwacht ik te eniger tijd een reactie van haar. Hierin ligt uitdrukkelijk het antwoord op een groot aantal van de vragen van de heer Roethof.

Voorts is de heer Roethof in het debat van de laatste weken bij herhaling niet ingegaan op mijn heel nadrukkelijke opmerking, dat er een duidelijk onderscheid, een duidelijke scheiding is tussen alle journalistieke taken van de omroep en de amusementstaken, terwijl ten slotte de hantering van de Omroepwet – nogmaals: gewijzigd op basis van dit amendement – een beleidshandeling van de betrokken bewindsman vereist, welke beleidshandeling moet worden gezien in het licht van de discussies. Hier wordt ook een stuk basis geschapen onder een dergelijk amendement en onder de wijziging van de wet als zodanig, waarmee de Minister in zijn beleidsbeslissingen heel duidelijk rekening kan houden.

Ik heb de heer Roethof in tweede termijn de koppeling horen maken die wij reeds uitdrukkelijk hebben gemaakt – niet alleen de heren Drees, Schakel en Van Dijk, maar ook ik, vanaf het begin –, namelijk dat het gaat om een vergunningenstelsel.

In de tweede plaats: het gaat om de wijziging van een bestaand artikel; het is – nogmaals – geen nieuwe vinding. Deze wijziging wordt door ons beschouwd als het ultimatum remedium, als het laatste waarop de Minister als beleidsfiguur, in het kader van zijn hantering van een vergunningenstelsel, moet kunnen terugvallen.

De **Voorzitter**: De geachte afgevaardigde de heer Vonhoff heeft mij medegedeeld, dat het op zijn naam staande subamendement niet meer aan de orde zou zijn. Mij is echter niet bekend, dat het is ingetrokken.

De heer **Vonhoff** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Het was ingediend op stuk nr. 12. Dit is verdwenen, in deze zin, dat stuk nr. 14 ervoor in de plaats is gekomen. Naar mijn

Voorzitter e. a.

mening is hiermede ook het subamendement verdwenen. Iets subamenderen wat er niet meer is kan naar mijn mening niet.

De Voorzitter: De geachte afgevaardigde heeft gelijk. Ik constateer, dat aan het subamendement de bedoeling is ontvallen door de wijziging van het amendement. Het amendement is namelijk zodanig gewijzigd, dat het subamendement zijn bedoeling heeft verloren. Ik constateer, dat het subamendement van het lid Vonhoff c.s. niet meer aan de orde is.

De heer Van Dijk (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Van verschillende zijden is mij aangewreven, dat ik liberale beginselen zou hebben verloochend. Het is mij volstrekt niet duidelijk - ik spreek nu namens het overgrote deel van mijn fractie - waarom ik liberale beginselen verloochenen wanneer ik aan een Minister, die vergunningen geeft, in noodgevallen de bevoegdheid wil blijven geven, deze in te trekken wegens strijd met de voorwaarden en ook wegens strijd met de staatsveiligheid.

De heer Kosto (P.v.d.A.): En met de goede zeden.

De heer Van Dijk (V.V.D.): U moet mij laten uitspreken, al kunt u dat moeilijk. Dat komt nog wel.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer bovendien door dit amendement, naar mijn gevoelen, het initiatiefontwerp van de heren Voogd en Roethof zo wordt verbeterd, dat hierin de rechterlijke macht, waaraan zij de bevoegdheden willen toekennen in plaats van aan de administratie, uitdrukkelijk wordt binnengevoerd in gevallen van gevaar voor veiligheid van personen en voor de goede zeden, welke voor mij niet meer zijn dan normale fatsoensnormen en geldende fatsoensnormen, dan begrijp ik niet waarom de beide indieners zich zozeer tegen dit amendement verzetten. Ik heb gisteren in tweede instantie ook overduidelijk, ik meen zelfs bij herhaling, gezegd dat wij met de grondgedachte van het initiatief-ontwerp instemmen. Ik geloof oprecht - dat zal de heer Voogd wel van mij willen aannemen -, dat dit initiatief-ontwerp niet wordt gedestruëerd, zoals de heer Roethof zei, maar wordt verbeterd door het amendement.

De heer Kosto (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! In tweede termijn heb ik ruimschoots gelegenheid gehad om mijn afkeer van het amendement-Van der Sanden te laten blijken. Deze spreektijd zou ik graag willen benutten om mijn verbijstering over zijn recente optreden duidelijk te maken. Niemand had Roethof kunnen verbeteren in zijn kritiek. Hij heeft op onnavolgbare en juiste wijze aangetoond, dat hier een amendement op tafel ligt, dat niet alleen - dat is de ideële achtergrond - strijdig is met de bedoelingen van de indieners van het wetsontwerp, maar dat bovendien juridisch aan alle kanten rammelt, dat meer vragen open laat dan vele juristen zullen kunnen beantwoorden.

Uitgenodigd, ja uitgedaagd om dan antwoord te geven als mede-wetgever op de volstrekt ter zake zijnde vragen van de heer Roethof, laat de heer Van der Sanden het afweten door te verwijzen naar een motivering in een motie, die ook aan de orde is.

Ik vind dat met de heer Roethof beneden alle peil voor het niveau van een parlement, dat toch altijd medewetgever is en dat geen wet mag opladen met een onhandelbaar artikel. Het is een volstrekt duidelijke zaak, dat dit artikel - en Roethof heeft dit duidelijk aangetoond - niet te hanteren is voor welke minister dan ook. Wat is opschorten van zendtijd? Hoe lang is dat bij voortdurende van het gevaar voor de veiligheid van de staat enz.? De Minister zal weer moeten oordelen. Wat is een herhaald rechterlijk vonnis? Ik zou, als ik het opsomde, in herhalingen vervallen. Roethof heeft het al gedaan.

Als men al van mening was, dat een amendement als dit gewenst zou zijn vanwege de ideële achtergrond, dan nog zou men het moeten afwijzen op de technische merites van het

Kosto e. a.

werkstuk dat uit vier voorgaande exemplaren is samengesmeed door de verzamelde confessionelen, de V.V.D. en DS'70.

De heer Vonhoff (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Een minderheid van onze fractie waartoe ik zelf behoor, is van oordeel, ook gehoord de discussie hier, dat het toch wezenlijk juist is de Minister van CMR geen extra bevoegdheden op dit stuk te geven. Zij is voorts van oordeel, dat de formulering van het amendement in belangrijke mate tegemoet komt aan datgene wat onder meer door mij in een sub-amendement is neergelegd, maar zij vindt toch dat de door mij eerder aangegeven hoofdbezwaren overeind blijven.

Ik wil nadrukkelijk stellen, dat het een kwestie is van voorkeuren voor vormen van wetgeving en niet zoals door de indieners is gesuggereerd van liberaal zijn of niet liberaal zijn. Ondanks hun jeugdig verleden in de VDJO (Vrijzinnig Democratische Jongeren Organisatie) acht ik hen niet de geëigende beoordelaars.

Mevrouw Goudsmit (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Het spreekt dacht ik wel vanzelf, dat mijn fractie, die zich zelf als liberaal in de goede zin des woords beschouwt, tegen dit amendement is. Ik zou daar dus ook niet veel woorden voor nodig hebben. Ik zou echter nog wel, hoewel het misschien overbodig is, enig juridisch commentaar op dit amendement willen geven. De heer Roethof heeft al een aantal vragen als het ware de ether ingeworpen, waarop de heer Van der Sanden niet of niet duidelijk heeft geantwoord. De verwijzing naar de motie sloeg naar mijn gevoel op niets, omdat daarin noch dit artikel noch ook dit wetsvoorstel aan de orde is. Uit de overweging van een motie kan natuurlijk nooit een wettelijke uitleg van een wettekst voortvloeien. De juridische bezwaren zijn misschien nog door een interpretatie van de rechter op te vangen. Ik denk in dit verband aan de inhoud van het begrip „onherroepelijk rechterlijk vonnis”. Rechters kunnen veel als de wet onduidelijk is.

Afgezien van dit alles is naar mijn oordeel een van de meest essentiële vragen, die de heer Roethof heeft gesteld en waar de heer Van der Sanden helemaal omheen is gelopen, of de Minister verplicht is de zendtijd in te trekken als er gevaar voor de veiligheid van de staat zou bestaan en of hij verplicht is na herhaald onherroepelijk vonnis die zendtijd in te trekken of op te schorten als er gevaar zou ontstaan voor de veiligheid van personen of groepen of voor de goede zeden.

Als de Minister daartoe verplicht is, is de volgende vraag die niet beantwoord wordt, wanneer dat gevaar ontstaat en wie dat bepaalt. In het amendement staat immers „gevaar zou opleveren”. Dat is een subjectief criterium. Mijns inziens is het amendement niet alleen juridisch maar ook feitelijk niet hanteerbaar voor de Minister. Dat zou dan, zo zou je met een soort juridisch cynisme kunnen zeggen, de enige reden zijn waarom het nog niet zo vreselijk erg zou zijn, als het in dit wetsontwerp werd opgenomen, namelijk omdat het zo onhanterbaar is dat het daarom alleen al nooit kan worden gebruikt. Als dit zo is, geloof ik dat de heer Van der Sanden een beter amendement moet maken, wanneer hij vindt dat dit per se in de wet moet blijven staan, hoewel hij zelf zegt dat het naar zijn verwachting nooit zal worden gebruikt, en dat hij niet moet proberen een Minister op deze wijze een volstrekt onmogelijke opdracht te geven.

De heer Coppes (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft er behoefte aan de indieners van het ontwerp zeer grote morele steun te geven, omdat wij erg ongelukkig zijn met de manier waarop bij de behandeling van dit amendement is gesproken over voorbeelden etc. Wij hebben ons zeer nauwkeurig voorgesteld wat er allemaal zou kunnen gebeuren met de veiligheid van de staat en de goede zeden, maar onzes inziens is geen enkel duidelijk voorbeeld genoemd. Wij zijn er erg teleurgesteld over dat de nare zaak van Wiegel bij de VPRO hier telkens naar voren is gekomen. Wij hebben vast-

Coppes e. a.

gesteld dat uitgerekend de heer Van der Sanden van de K.V.P. als enig voorbeeld de uitzending van „Achter het Nieuws” van zaterdag jl. heeft genoemd, waarin sexgedoe voorkwam. Hij heeft zelfs gezegd dat hij dat een uitzending vond die al geschikt was om naar de officier van justitie te gaan. Dat verdriet ons ten zeerste, mijnheer de Voorzitter! Het doet mij niet alleen denken aan kwalijke nestgeur; ik zou er nog een ander woord voor willen gebruiken, maar dat zal niet in de *Handelingen* mogen worden opgenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn zeer onder de indruk van het juridische betoog van de heer Roethof. Er is geen speld tussen te krijgen. Aan alle argumenten die de V.V.D. reeds van allerlei kanten te horen heeft gekregen, zouden wij nog willen toevoegen dat een partij als de V.V.D. niet mag meewerken aan een dergelijk slordig stuk wetgeving, waarmee men inderdaad niets kan doen. Bij aanneming van het amendement wordt de gehele bedoeling van de indieners van het ontwerp zo vernietigd, dat wij hopen dat zij daaruit de consequenties zullen trekken.

De heer **Koekoek** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! In tegenstelling tot wat verschillende sprekers hebben betoogd, is dit amendement, op stuk nr. 14, wel degelijk hanteerbaar, doch slechts tot het punt waarop de Staat in gevaar komt.

Wij vinden het jammer dat wij nu moeten spreken over dit amendement en het niet meer kunnen doen over dat op stuk nr. 11. Dat was namelijk een goed amendement. Dat was direct hanteerbaar door de Minister als degene die de vergunningen geeft en die dus ook weer kan intrekken. Wij betreuren het dat wij nu te maken hebben met een amendement waarbij te weinig vóór de komma en te veel achter de komma staat. Het is alleen maar geschikt vóór de komma en niet daarachter. De ervaring die wij hebben opgedaan is dat als wij met de rechtbanken te maken krijgen het jaren kan duren alvorens er een uitspraak komt. Dan heeft het geen enkele zin.

Inderdaad heeft zaterdagavond voor de VARA weer een uitzending plaatsgevonden die verre beneden alle normen van het fatsoen was. Met dit amendement kan de Minister daaraan niets doen. Een rechter kan daaraan pas na jaren wat doen. Daarom heeft dit amendement – wij zullen er toch wel vóór stemmen, om geen verkeerde pers te halen – heel weinig zin. Ik betreur het dat de heer Van der Sanden zijn eerste amendement heeft ingetrokken en met dit amendement is gekomen.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou wensen dat mijn verleden in de Vrijzinnig Democratische Jongerenorganisatie zo jeugdig was als de heer Vonhoff veronderstelde. Ik dank hem voor dit compliment, dat ik helaas niet verdien.

De heer **Vonhoff** (V.V.D.): Mijnheer de voorzitter! De heer Voogd maakt altijd een jeugdige indruk, dus hoe kan dat ooit anders geweest zijn?

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Het is charmanter gezegd dan ik het ooit zou kunnen bedenken.

Mag ik mijn vier essentiële bezwaren tegen het amendement nog eens samenvatten. Allereerst haalt het het onhanteerbare begrip van „de goede zeden” weer in het wetsontwerp. Ik moet nogmaals het verbijsterende feit signaleren dat bij één wetsontwerp de V.V.D. ons als het ware uitnodigt pornografiebepalingen in het Wetboek van Strafrecht te schrappen, terwijl zij bij een ander wetsontwerp „de goede zeden” weer introduceert. Ik blij daar verbijsterd over.

In de tweede plaats heeft men in het amendement een volstrekt nieuw begrip geïntroduceerd, de veiligheid van personen of van groepen van personen. Ik ga daar niet verder op in. Ik heb vanmiddag aangeduid hoe, naar ik vrees, dat begrip erin is gekomen.

In de derde plaats wordt de zaak bij de aanvaarding van het amendement nog erger. Daarover zwijg ik verder, omdat col-

Voogd e. a.

lega Roethof dat, naar mijn oordeel, op een voor het amendement vernietigende wijze heeft aangetoond.

In de laatste plaats blijft mijn bezwaar dat door dit amendement de discriminatie van de omroep ten aanzien van de pers blijft gehandhaafd. Daar maken wij uitdrukkelijk bezwaar tegen.

Ik had gehoopt van de heer Van der Sanden en van een aantal van zijn mede-ondertekenende fractiegenoten – die waarachtig wel weten wat cultuurpolitiek in een open en vrije samenleving is – maar ook van de heren Schakel en Kruisinga, dat zij deze principiële zaak niet zouden ontsieren door dit amendement. Ik had hoop dat de heer Van der Sanden en zijn mede-ondertekenaars – die er toch herhaaldelijk blijk van hebben gegeven dat zij weet hebben van de risico's, maar ook van de volstrekte noodzaak van een vrije samenleving – alsnog het amendement zouden intrekken. Risico's zijn er overal, ook in de pers ten aanzien van elk van de drie factoren, maar noch de heer Van der Sanden, noch de heer Schakel, noch de heer Kruisinga, noch naar ik vurig hoop iemand anders in deze zaal zou erover denken, bij een punt in de pers ten aanzien van een van deze onderwerpen naar de Minister van CRM te lopen en hem te vragen, aan een dergelijk blad een pagina te onttrekken of dat blad te berispen. Wij zouden dat volstrekt onaanvaardbaar vinden. Welnu, ik doe alsnog een dringend beroep op de Kamer om dat dan ook niet in de Omroepwet te laten voorkomen. Wij moeten aan de Kamer sterk aanraden het amendement te verwerpen. Men moet goed beseffen, dat aanneming van dit amendement de zin aan ons door zo velen in deze Kamer toegejuichte wetsontwerp volstrekt ontnemt.

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil van mijn kant nog graag bevestigen, dat ik het amendement zie als een aanmerkelijke verslechtering van de bestaande toestand, omdat het de mogelijkheid van de berisping uitsluit en meteen de forse ingreep van schorsing of intrekking van zendtijd stelt. Wij hebben inmiddels artikel 10, lid 2, laten vervallen. Onderdeel A is aangenomen. Artikel 10, lid 2, staat in verband met de berisgingsbevoegdheid van de Minister ex artikel 61, dat gehandhaafd is. Dat hadden wij willen handhaven voor technische en administratieve zaken. Nu dat onderdeel A is aangenomen, kan de Minister na aanvaarding van het amendement-Van der Sanden niet meer berispen, maar moet hij onmiddellijk tot de forse maatregel van schorsing of intrekking overgaan.

Nogmaals, ik vind het een destructief amendement. Er wordt het tegendeel mee bereikt van hetgeen wij beogen. Wij beogen een verbetering van de Omroepwet op het punt van de vrijheid van meningsuiting te verkrijgen. De heer Van der Sanden gebruikt ons initiatiefontwerp om een verslechtering op dit punt tot stand te brengen.

Het meest verdrietige – ik bedoel het niet anders dan ik het zeg – is wel, dat ik op mijn concrete vragen over wat nu eigenlijk het amendement in juridisch-technische zin inhoudt, van de heer Van der Sanden geen enkel antwoord heb gehad. Wat is een herhaald vonnis betreffende een strafrechtelijke of civiele zaak? Betreft het een organisatie of betreft het de medewerkers, één of meer? Voor welk soort delicten: voor misdrijven of overtredingen? Alleen in hun functie? Hoe vaak herhaald?

Het heeft mij verbijsterd. Ik had het niet voor mogelijk gehouden, dat op deze wijze een toch zo belangrijke en principiële zaak in deze Kamer zou worden afgedaan.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wijs erop, dat de bevoegdheden die de Minister onder de thans nog geldende wet heeft, door dit amendement niet wezenlijk worden gewijzigd na de schrapping van artikel 10, lid 2, en artikel 12, lid 1. Ik wijs erop, dat de begrippen de veiligheid van de staat, de veiligheid van personen en de goede zeden in de wetgeving neerlegde, volstrekt bekende begrippen zijn, be-

Van der Sanden

gripen die voor een groot deel ook al in de Omroepwet voorkwamen. Als men mij vraagt waar het begrip „de veiligheid van personen” is te vinden, wijs ik erop, dat Titel VII van het Wetboek van Strafrecht is getiteld: Misdrijven, waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht. Ik meen, dat juristen deze vraag aan mij, niet-jurist, niet hadden behoeven te stellen.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Ik wil graag als verzachtende omstandigheid laten gelden, dat de heer Van der Sanden geen jurist is.

De **Voorzitter**: De geachte afgevaardigde kan direct het woord krijgen.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Ik wil liever per interruptie reageren, omdat het dan duidelijker naar voren komt.

Het probleem is, dat de heer Van der Sanden na „rechterlijk vonnis” een komma plaatst. Het gaat dan dus niet om een veroordeling wegens in gevaar brengen van de veiligheid, enz., maar het gaat erom dat, na een herhaald rechterlijk vonnis, het voortduren van de uitzending gevaar oplevert voor die veiligheid. Het rechterlijk vonnis is dus losgekoppeld.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Ik begrijp die opmerking in deze zin, dat de loskoppeling van „gevaar opleveren voor de veiligheid van de staat” alleen heeft plaatsgevonden ten opzichte van de mogelijkheid van ingrijpen van de Minister na een herhaald geworden onherroepelijk rechterlijk vonnis, omdat dit element uitsluitend slaat op de begrippen „veiligheid van personen”, „groepen van personen” en „voor de goede zeden”. Bij de voortdurend van de zendtijd, indien deze gevaar zou opleveren voor de veiligheid van de staat, moet de Minister onmiddellijk kunnen ingrijpen, zonder voorafgaand rechterlijk vonnis.

De heer **De Vries** (P.v.d.A.): Kan de geachte afgevaardigde even duidelijk maken wat een „herhaald geworden rechterlijk vonnis” is?

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Er staat „een na herhaald onherroepelijk geworden rechterlijk vonnis”. Ik was daaraan net toe. Onder „onherroepelijk vonnis” wordt door juristen verstaan een vonnis dat tot in hoogste instantie gewezen onherroepelijk is geworden.

De derde vraag was wat ik onder „herhaald” versta. Ik kan mededelen, dat ik daaronder versta: meer dan twee maal.

Mijnheer de Voorzitter! De vraag van de heer Roethof ten aanzien van misdrijf en overtreding beantwoordend, merk ik op, dat het voor ons duidelijk gaat om een misdrijf, dat niet in de civiel-rechtelijke, maar in de strafrechtelijke sfeer ligt.

De heer **Jurgens** (P.P.R.): Waarom zegt de geachte afgevaardigde dat dan niet in zijn amendement? De tekst van het amendement beslaat overtredingen, civielrechtelijke vonnissen en dat soort zaken. Ontzetting uit de ouderlijke macht valt er zelfs onder. Waarom maakt de geachte afgevaardigde geen tekst, die voor iedereen begrijpelijk is en waarover ook geen misverstanden kunnen bestaan? De toelichting bevat meer dan de tekst van het amendement.

De heer **Van Schaik** (K.V.P.): De toepassing ervan is toch in handen van een Minister, die een redelijk denkend wezen is? Het toezicht erop berust bij de Kamer, die een redelijk denkend instituut is, zou ik zeggen.

De heer **De Vries** (P.v.d.A.): De Kamer is wel een redelijk denkend instituut, maar zij zal ook aan redelijke wetgeving moeten doen, door haar juridisch geweten op de een of andere wijze in het geding te brengen. De geachte afgevaardigde zal zich herinneren, dat wij de vorige week met de heer Van Agt

Van der Sanden e.a.

een interessante discussie op dit punt hebben gehad en dat die Minister het volstrekt onaanvaardbaar achtte, dat de Kamer zich onzorgvuldig zou uitdrukken in wetsbepalingen. Dat is ook de reden geweest, waarom verschillende amendementen toen zijn verworpen, zoals hij zich zal herinneren.

De heer **Van der Spek** (P.S.P.): Ik denk, dat ik de heer Jurgens kan antwoorden op zijn vraag. De heer Van der Sanden wil niet herhááld blunderen.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat de heer Van der Sanden nog twee essentiële antwoorden achterwege heeft gelaten. Hij zegt nu: Het moet zijn: een onherroepelijk geworden vonnis, een strafvonnis wegens een misdrijf, omschreven in de afdeling van het Wetboek van Strafrecht, die handelt over misdrijven tegen de veiligheid van personen en de staat. Dit blijkt wel niet uit het amendement, maar het is duidelijk zijn bedoeling geworden. Wat hij nog niet heeft verteld en wat toch ook erg essentieel is, is wie dan veroordeeld moet worden. De heer Roethof heeft die vraag ook gesteld. Volgens de tekst van dit amendement zou, wanneer van een omroepvereniging in vijf jaar tijd drie verschillende medewerkers allen een keer veroordeeld worden voor dit soort van delicten, de zendtijd van deze omroepvereniging kunnen worden opgeschort of ingetrokken. Het is bijzonder belangrijk of de heer Van der Sanden bedoelt dat dit werkelijk mogelijk is, zelfs als zo'n medewerker wegens die uitzending is ontslagen.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Ik kan alleen herhalen dat dit valt onder de ministeriële bevoegdheden, welke vallen onder de ministeriële verantwoordelijkheid tegenover een gekozen volksvertegenwoordiging.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Dat houdt in dat men dan inderdaad de Minister weer die bevoegdheden geeft die de heer Van der Sanden ook zelf uitsluitend aan de rechter wilde geven.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Nu staan zij óók in de wet. Er is toch nooit een interpretatie gevraagd van deze drie begrippen.

Mevrouw **Goudsmit** (D'66): Het is u misschien opgevallen dat de heren Roethof en Voogd deze wet willen wijzigen!

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van der Sanden brengt in het geding dat de begrippen veiligheid van de staat, personen of de goede zeden bekende begrippen zijn. Daar gaat het natuurlijk niet om.

Het gaat om de vraag tegen wie dat vonnis moet worden uitgesproken als het om die genoemde delicten gaat. Als het de veiligheid van personen of groepen van personen of de goede zeden betreft – dit is het gedeelte na de komma – is er sprake van een strafrechtelijk vonnis; althans zo heb ik het in laatste instantie van de heer Van der Sanden begrepen. Dan kan het echter weer geen organisatie betreffen. Dan betreft het dus personen, waarvan ik dan aanneem dat dit omroepmedewerkers zijn. Geldt het dan voor die personen in de uitoefening van hun functie, of niet? Hoe moet men handelen bij herhaling, of als meerdere personen tegelijk een delict plegen? Het is volstrekt onduidelijk.

In antwoord op hetgeen mevrouw Goudsmit opmerkt, zegt de heer Van der Sanden dat het uiteindelijk gaat om ministeriële verantwoordelijkheid. Deze ministeriële verantwoordelijkheid is nu juist in het amendement-Van der Sanden weggenomen.

Ik zie de heer Van der Sanden nu zijn hoofd schudden. Laten wij de zaak nu toch serieus bespreken! Vóór de komma staat dat de Minister de zendtijd intrekt na een onherroepelijk geworden rechterlijk vonnis. De Minister wordt dus geen en-

Roethof e. a.

kele keus gelaten. Dat staat er toch! Laten wij dan niet zeggen dat dit niet het geval is!

De heer **Jurgens** (P.P.R.): Er staat inderdaad niet „kan worden ingetrokken”, maar „trekt in”.

De heer **Van der Sanden** (K.V.P.): Voor de komma staat ook „indien de voortdurende daarvan gevaar zou opleveren voor de veiligheid van de Staat” etc. Dan is het aan de Minister te beoordelen . . .

De heer **Roethof** (P.v.d.A.): Dat heeft er niets mee te maken! Ik heb u gezegd dat de beoordeling van de vraag, in hoeverre de veiligheid van de staat in gevaar is, aan het inzicht van de Minister wordt overgelaten. Of de veiligheid van personen of groepen dan wel of de goede zeden in het geding zijn, is in uw amendement helemaal geen kwestie van ministeriële verantwoordelijkheid en wordt helemaal niet aan het inzicht van de Minister overgelaten. De Minister heeft slechts te handelen naar dat onherroepelijke rechterlijke vonnis. Daarop geeft u geen antwoord, zoals u op al mijn vragen geen enkel antwoord hebt kunnen geven! Ik vind dit een beschamende vertoning!

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat de leden Patijn, Wieldraaijer en Van Lier de vergadering hebben moeten verlaten. De leden Patijn en Wieldraaijer wegens andere ambtsbezigheden in het buitenland en het lid Van Lier wegens dringende bezigheden elders.

Het nader gewijzigde amendement van het lid Van der Sanden c.s. (stuk nr. 14) wordt met 67 tegen 52 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de leden Jongeling, Kappeyne van de Coppello, S. Keuning, Kleisterlee, Koekoek, De Koning (A.R.P.), De Koning (B.P.), Kraaijeveld-Wouters, Krosse, Kruisinga, Van Leeuwen, Van Leijenhorst, Van der Mei, Notenboom, Ploeg, Roolvink, Van Rossum, Van der Sanden, Van Schaik, Schakel, Scherpenhuizen, W. Scholten, Schouten, Tilanus, Tolman, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-van Meggelen, Vermaat, Waalkens, Weijters, Wisselink, Ter Woorst, Van Zeil, Aantjes, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andriessen, De Beer, De Bekker, Berger, Berkhouwer, Beuker, De Brauw, Bremen, Du Chatinier, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dees, Van Dis, Drees, Van Dijk, Van Elsen, Fiévez, Gardeniers-Berendsen, Geertsema, Geurtsen, Van der Gun, Van Heel-Kasteel, Hermes, Hermsen, Heijmans, Honig van den Bossche en Hutschmaekers.

Tegen hebben gestemd de leden Janssen, Jurgens, Keja, Klaassens-Postema, Knot, Kolthoff, Kombrink, Koning, Konings, Kosto, Laban, Lamberts, Langedijk-de Jong, De Leeuw, Van der Lek, Masman, Meis, Van Mierlo, Nagel, Van Ooijen, Poppe, Roethof, De Ruiters, Smit-Kroes, Van der Spek, Spinks, Terlouw, Vellenga, Vonhoff, Voogd, De Vries, Waltmans, Wierenga, Wilbers, Bakker, Barendregt, Beekmans, De Boois, Coppes, Van der Doef, Dolman, Dragstra, Epema-Brugman, Giebels, Van Gorkum, Goudsmit, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Hek, Imkamp, Jansen en de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan het lid Voogd, die het heeft gevraagd.

De heer **Voogd** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Mede namens collega Roethof wil ik een verklaring afleggen. Een vanwege de uiterst grote juridische bezwaren tegen het amendement die door collega Roethof, zoals ik zojuist reeds heb gezegd, op vernietigende wijze zijn aangevoerd, en omdat het

Voogd e. a.

amendement in wezen beoogt dat de omroep gediscrimineerd blijft worden ten opzichte van de pers – en de omroep als medium in Nederland verdient dat niet – en omdat het amendement fundamenteel betekent een aantasting van een stukje vrijheid van meningsuiting en van de erkenning van de eigen verantwoordelijkheid van de burgers van dit land: om die drie redenen zijn wij thans genoodzaakt, ons ontwerp in te trekken. Wij accepteren liever de huidige onbevredigende situatie dan ons mede verantwoordelijk te weten voor in wezen een onderschatting door de Kamer van de eigen verantwoordelijkheid van het volk van dit land. Wij wensen daarvoor in geen vorm mee te werken.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat het voorstel van wet is teruggenomen.

Ik stel voor, over de motie van het lid Van der Sanden c.s. (11 120, nr. 15) op een nader te bepalen tijdstip te beslissen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Goedkeuring van

(1) het op 1 juni 1967 te Londen tot stand gekomen **Verdrag inzake de uitoefening van de visserij op de Noord-atlantische Oceaan, met Bijlagen en Aanhangsel (Trb. 1968, 54);**

(2) de opzegging van:

de op 6 mei 1882 te 's-Gravenhage gesloten **Overeenkomst tot regeling van de politie der visserij in de Noordzee, buiten de territoriale wateren (Stb. 1884, 40, Trb. 1963, 135);**

de **Verklaring van 's-Gravenhage van 1 februari 1889 tot wijziging van paragraaf 5 van artikel 8 van deze Overeenkomst (Stb. 1889, 199);**

het op 3 juni 1955 te 's-Gravenhage ondertekende **Accoord nopens de toepassing van de Overeenkomst van 6 mei 1882 door de Bondsrepubliek Duitsland (laatzijdelijk Trb. 1958, 88) (11 385);**

Uitvoering van het op 1 juni 1967 te Londen tot stand gekomen Verdrag inzake de uitoefening van de visserij op de Noord-atlantische Oceaan, met Bijlagen en Aanhangsel (Trb. 1968, 54) (11 386).

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van dit tractaat kan ik volstaan met een aantal korte opmerkingen. Ik ben verheugd, dat de nieuwe Minister van Landbouw en Visserij deze wetsontwerpen thans hier mag behandelen. Speciaal wat betreft de ondertekening zou ik toch wel enkele vragen willen stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Het wetsontwerp is ingediend door vijf bewindslieden; de memorie van toelichting is evenals de memorie van antwoord ondertekend door vijf bewindslieden. Vervolgens hebben wij een nota naar aanleiding van het eindverslag gekregen, waarvan in de ondertekening de namen van drie bewindslieden zijn verdwenen. Ik neem aan, dat daarvoor een belangrijke reden is geweest.

Mijnheer de Voorzitter! Het betreft namelijk een politieverdrag, dat inhoudt een toezicht op vissersboten. Bij politie denk ik altijd aan justitie, maar de naam van de Minister van Justitie is weggevallen. De Directie Noordzee van de Rijkswaterstaat is op een groot deel van de Noordzee met het toezicht belast, maar ik mis ook de naam van de Minister van Verkeer en Waterstaat. Bovendien is ook de naam van de Minister van Defensie weggevallen, terwijl dit ministerie toch ook bepaald een taak heeft in dit geheel; ik denk nu aan de patrouillevaartuigen en de loodsboten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag willen dat de Minister opheldering over deze zaak verschaft. Bovendien wil ik constateren dat oorspronkelijk de naam van de Minister van Bui-

Van Rossum

tenlandse Zaken bovenaan stond, terwijl nu de naam van de Minister van Landbouw en Visserij bovenaan staat. Ik moet overigens wel zeggen, dat dit laatste mij deugd heeft gedaan, omdat dit een primaire zaak voor de Minister van Landbouw en Visserij is en ik zou hem daarmee ook geluk willen wensen. Dat de andere bewindslieden zijn weggefallen, heeft mij bepaald geen goed gedaan. Dit laatste lijkt mij ook moeilijk in overeenstemming te brengen met artikel 9, lid 3, van het tractaat, waarbij overeengekomen is dat de verdragsluitende partijen de bevoegde functionarissen benoemen. Ik kan mij moeilijk voorstellen dat dit alleen mensen van Landbouw en Visserij zijn. Er zullen ongetwijfeld ook functionarissen van andere departementen nodig zijn. Daarom meen ik dat het noodzakelijk is, dat ook die andere departementen bij deze zaak worden betrokken.

Mijnheer de Voorzitter! Een andere vraag betreft de op te maken rapporten. Het tractaat heeft 18 ondertekenaars. Van ieder van de ondertekenaars wordt nu gevraagd dat, als een bepaald land een overtreding van dit tractaat constateert, een functionaris van dat land zich aan boord van het betreffende schip moet begeven waarna een rapport moet worden opgemaakt.

Mijnheer de Voorzitter! Stel nu eens, dat een Poolse functionaris aan boord van een Nederlands schip een prachtig rapport in de Poolse taal opstelt en dit vervolgens aan deze Minister van Landbouw en Visserij toestuurde. Dan kunnen er allerlei moeilijkheden aangaande de vertaling en dergelijke ontstaan. Iedereen stelt namelijk rapporten op in de taal zijns lands en het lijkt mij dat daardoor nogal wat verwarring kan ontstaan. Kunnen die rapporten niet in één van de gangbare talen – ik denk nu aan Frans, Duits, Engels en eventueel Spaans – worden opgemaakt?

Mijnheer de Voorzitter! In de schriftelijke stukken wordt ook gezegd, dat de maten primair in Engelse maten zullen worden genoemd, terwijl de meeste van de 18 ondertekenaars een metrisch stelsel hanteren. Waarom worden hier primair Engelse maten gehanteerd? Dit blijf ik een moeilijke zaak vinden.

Mijnheer de Voorzitter! In de stukken staat, dat de Benelux-landen hun visserijzones niet zullen uitbreiden; ik ben uiteraard bijzonder blij, dat Luxemburg niet zal besluiten tot uitbreiding van de visserijzone.

Mijnheer de Voorzitter! Toch spelen die visserijzones mij nog wel enige parten. In de nota naar aanleiding van het eindverslag wordt gezegd dat wij hiermede bij dit verdrag niets te maken hebben, omdat dit in een ander tractaat staat, dat wij hier enkele jaren geleden hebben behandeld. Ik lees dit tractaat echter wel anders. In artikel 2 staat zeer duidelijk:

„Geen enkele bepaling van dit Verdrag wordt geacht de rechten, aanspraken of zienswijze van een Verdragsluitende Partij met betrekking tot de grenzen van territoriale wateren, de nationale visgrenzen of de grenzen van de rechtsbevoegdheid van een kuststaat in visserij-aangelegenheden aan te tasten.”.

Men spreekt hier niet alleen over rechtsbeginselen, maar zelfs over zienswijzen. Dit wordt wel zo vaag, dat dit mij de rillingen over het lijf doet lopen. Ik vraag mij af, of IJsland, zich beroepende op dit tractaat, niet kan zeggen: Mijn zienswijze is dat mijn zone 50 mijl moet zijn en dat ieder van de verdragsluitende partijen zich hieraan moet houden. Ik moet zeggen dat mij dit niet bepaald de meest gelukkigere regeling lijkt. Men kan uit de kaart, bij het wetsontwerp gevoegd, afleiden dat de visgrens van Canada zelfs nog veel verder gaat dan de 50 mijl. Dit zou ook wel eens een precedent kunnen zijn. Ik ben daarom ook niet zo gerustgesteld door de uitslatingen, die zowel in de memorie van antwoord als in de nota naar aanleiding van het eindverslag staan. Ik meen dat in dit verband wel moeilijkheden te vrezen zijn. Ook door het derde lid van artikel 8 van het tractaat kunnen, naar ik vrees, moeilijkheden tussen de verdragsluitende partijen ontstaan.

Van Rossum e. a.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte wil ik een opmerking van meer algemene aard over het toezicht op deze tractaten maken. Er zijn inmiddels vrij veel tractaten die op de visserij betrekking hebben. Ik noem die van het behoud van de vissoorten. Daarover heeft in 1971 een zeer belangrijk artikel in de „Internationale Spectator” gestaan (blz. 1819–1831). In deze vele tractaten is het toezicht meestal op een verschillende wijze geregeld. Ik wil deze Minister vragen, of hij hierin niet enige coördinatie tot stand zou kunnen brengen, opdat wij niet iedere keer met andere autoriteiten te maken krijgen, want dit kan slechts aanleiding tot internationale fricties geven en deze zijn er mijns inziens reeds genoeg. Ik meen dat het reeds een doel op zich zelf zou kunnen zijn, fricties, die kunnen ontstaan, zoveel mogelijk op te lossen of nog liever te voorkomen.

De heer Hartmeijer (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik moet zeggen dat de heer Van Rossum de technische aspecten van de verdragen heel juist heeft toegelicht. Dit bespaart mij een hoop tijd en werk.

Wanneer wij het verdrag inzake de uitoefening van de visserij op de Noordatlantische Oceaan, op 1 juli 1967 te Londen tot stand gekomen, kritisch bezien, moeten wij met de Minister tot de conclusie komen dat de strekking van het verdrag eigenlijk slechts is de verzekering van orde en tucht op de visgronden. Daarnaast is het een logische aansluiting bij een verdrag van 9 maart 1964 inzake de visserijregelingen ten aanzien van de visserijzones.

In het stuk heb ik echter gemist een gedachtengang, waarbij ervan uitgegaan zou worden dat de genoemde verdragen voorlopers zouden zijn van een groot internationaal verdrag, waarin terug te vinden zouden zijn, niet alleen de uitgangspunten van de verdragen van 1964 en 1967, maar ook van het verdrag, betrekking hebbend op het zeemilieu van 15 februari 1972. Ook dit was een van de redenen, waarom door vriend Egas in het voorlopig verslag is gevraagd, of het niet verstandig was, de Commissie van de Europese Gemeenschap aan de onderhandelingen over dit soort verdragen te laten deelnemen.

De voormalige Minister van Landbouw stelde, dat het verdrag geen consequenties had voor de samenwerking in de EEG. De Commissie van de Europese Gemeenschap had dan misschien toch wel opmerkingen kunnen maken, die geen betrekking hadden op het verdrag inzake orde en tucht. Zij had echter misschien wel argumenten kunnen aanvoeren, waaruit zou blijken, dat het verdrag van 1964 opnieuw aan de hand van nieuwe gezichtspunten had moeten worden bezien.

Wanneer wij de problematiek van de zeevisserij niet hard aanpakken, mijnheer de Voorzitter, lopen wij de kans – deze zit er nu al in –, dat men vele vissoorten overbevest of dat deze zelfs om milieuredenen verdwijnen.

Sommige landen nemen zelfs beslissingen, die niet zijn overeengekomen. In dit verband behoeven wij maar te denken aan Engeland, waar men verleden jaar plotseling besloot, in een zekere periode niemand te laten vissen in de 12-mijlzone, of aan IJsland, dat zich in plaats van de 12-mijlzone een 50-mijlzone toeëigende, waarop Engeland weer kritiek leverde. Het had daarover overigens zelf al een goed voorbeeld gegeven. Daarom ben ik van mening, mijnheer de Voorzitter, dat nadere bepalingen tot stand dienen te komen, die alleen in een groot verdrag onder zijn te brengen en waarin niet alleen de verzekering van orde en tucht zal zijn neergelegd, maar ook het behoud van de visstand op een biologisch verantwoorde wijze. Hierbij denk ik ook aan erkende voorkeursrechten inzake het vissen op bepaalde vissoorten door een bepaald land en aan een opgelegd milieubeheer.

Zolang echter nog geen algemeen verdrag tot stand is gekomen, dat grotere bevoegdheden omvat, geven wij onze stem aan de goedkeuring en de uitvoering van het onderhavige verdrag.

Hartmeijer e. a.

Wel zijn wij van mening, mijnheer de Voorzitter, dat wij met de Minister de gehele materie van de zeevisserij kritisch moeten blijven beoordelen. Daarbij sluiten wij niet uit, dat ook Nederland zal moeten komen tot uitbreiding van de visserijzone tot 12 mijl.

Juist met het oog op de grote moeilijkheden, die wij onderkennen, aangezien alle verdragen dikwijls niet zijn te onderscheiden, vraag ik de Minister, of het zijns inziens mogelijk is, de Kamer een notitie voor te leggen, waarin alle verdragen zijn genoemd.

Minister Brouwer: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met belangstelling de betogen van de heren Van Rossum en Hartmeijer beluisterd. Ik bemerk, dat de heer Van Rossum, die altijd secuur alle wetsontwerpen uitzeeft, ook weer deze keer goed heeft gezeefd. Daarbij heeft de geachte afgevaardigde ontdekt, dat een paar handtekeningen, die wel onder het wetsontwerp stonden, ontbraken op de desbetreffende nota. Daarop kan ik antwoorden, dat, wanneer de inhoud van het stuk zelf er geen aanleiding toe geeft, men de ondertekening beperkt tot de ministers, wie het stuk aangaat. Nu leek het mij, dat in deze nota juist de Minister van Buitenlandse Zaken, wiens handtekening de geachte afgevaardigde zo graag op het stuk had gezien, niet werd betrokken. Dit is de reden, waarom zijn handtekening eraan ontbreekt.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): De handtekening van de Minister van Buitenlandse Zaken staat er nu juist wel onder!

Minister Brouwer: Dan vergis ik mij, mijnheer de Voorzitter, en gaat het om een andere minister. Ik moet erop wijzen, dat het ondertekenen van een nota iets anders is dan de contrasignering van een wet die te zijner tijd door Hare Majesteit de Koningin zal worden ondertekend. Allen doen daaraan mee.

Het tweede punt, dat aan de orde kwam, betrof de taal, waarin het rapport wordt opgesteld. De heer Van Rossum vreest natuurlijk, dat een rapport in een vreemde taal bij voorbeeld in Nederland aan de rechterlijke macht wordt aangeboden. Een rapport, opgesteld door bij voorbeeld een Pool en eventueel aangevuld met enkele opmerkingen van de commandant van het schip, wordt naar de rechterlijke macht in Nederland gestuurd, waar dan de vertaling in het Nederlands geschiedt. De moeilijkheden zijn dan weer opgelost.

De geachte afgevaardigde de heer Van Rossum heeft erop gewezen, dat in de kamerstukken enkele malen wordt gesteld, dat het politieverdrag niets met de regeling van de visserijzones heeft te maken. De geachte afgevaardigde stelt zich dan ook terecht de vraag, wat dan de betekenis is van artikel 2 van dit verdrag. Artikel 2 luidt:

„Geen enkele bepaling van dit Verdrag wordt geacht de rechten, aanspraken of zienswijzen van een Verdrag-sluitende Partij met betrekking tot de grenzen van territoriale wateren, de nationale visgrenzen of de grenzen van de rechtsbevoegdheid van een kuststaat in visserijaangelegenheden aan te tasten.”

Ik zou gaarne de geachte afgevaardigde erop willen wijzen, mijnheer de Voorzitter, dat artikel 2 de stelling onderschrijft, dat er geen verband mag worden gelegd tussen het onderhavige verdrag en regelingen betreffende de visserijzones, territoriale wateren en dergelijke. In het artikel komt duidelijk tot uiting, dat niet alleen bestaande rechten op dit stuk moeten worden geëerbiedigd, maar ook rechten welke een verdrag-sluitende partij naderhand meent te moeten pretenderen.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! De bepalingen van dit verdrag zijn dus op het ogenblik binnen de 50-mijlszone van IJsland niet van toepassing?

Minister Brouwer: Dat is juist, mijnheer de Voorzitter.

Minister Brouwer e. a.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Dus als er met verkeerde lichten of iets dergelijks wordt gevaren, gebeurt er binnen die 50-mijlszone niets? Er kan ook weer niets gebeuren als andere landen net zoals enkele Zuidamerikaanse landen die zone tot 200 mijl uitbreiden? Binnenkort kan er dan mogelijk helemaal niets gebeuren!

Minister Brouwer: Daarom is het ook zo nodig, dat volgend jaar die grote conferentie in Santiago de Chile zal plaatsvinden.

Ten slotte heeft de heer Van Rossum gezegd, dat er verschillende verdragen zijn die de zee betreffen, zoals het onderhavige visserijverdrag en verdragen omtrent vervuiling, op de naleving waarvan internationaal controle wordt uitgeoefend. De geachte afgevaardigde heeft gevraagd, of wel een uniforme controle mogelijk is. Daarop moet ik bevestigend antwoorden. Dit is inderdaad mogelijk, indien men, zoals Nederland en de meeste andere landen doen, de diverse controles aan dezelfde instanties opdraagt. Zo zijn de bevelhebbers van Nederlandse oorlogsschepen en militaire luchtvaartuigen door de Minister van Justitie aangewezen als opsporingsambtenaren ter zake van op zee gepleegde strafbare feiten. Men heeft daar reeds een concentratie van controlemogelijkheden tot stand gebracht.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): En voor de Noordzee ook de ambtenaren van de directie Noordzee van de Rijkswaterstaat?

Minister Brouwer: Inderdaad.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met grote interesse geluisterd naar het betoog van de heer Hartmeijer. Ik kan zeggen dat ik het met zijn maidenspeech, waarvoor ik mijn erkentelijkheid uitspreek, geheel eens ben.

Het voorliggende verdrag heeft inderdaad betrekking op orde en tucht. Volgend jaar zal in Santiago de Chile een internationale zeerechtconferentie worden gehouden. Daar zullen alle door de geachte afgevaardigde aangesneden problemen worden besproken. De zaak van de overbevissing valt nu reeds onder het Noordatlantisch Visserijverdrag.

Ten slotte heeft de geachte afgevaardigde mij gevraagd, of ik bereid ben, binnenkort een overzicht van alle verdragen over te leggen. Ik ben het met hem eens, dat het een heel ingewikkelde zaak is. Ik zeg hem dit overzicht gaarne toe.

Mijnheer de Voorzitter! Ik deel de Kamer nog mede, dat ik tijdens de raad van ministers van landbouw, afgelopen maandag en dinsdag in Luxemburg gehouden, nog eens uitdrukkelijk heb gewezen op het risico, dat het beginsel van vrije bevissing in de EG tot een dode letter dreigt te worden en dat wij in een restrictievere situatie dreigen te geraken dan vóór de toetreding tussen de Zes bestond. Ik heb op elk van de betrokken - negen - lid-staten en op de commissie een ernstig beroep gedaan om zorgvuldig na te gaan, of en in hoeverre uitzonderingen op de vrije bevissing werkelijk noodkelijk en gerechtvaardigd zijn. Bovendien heb ik nogmaals de commissie verzocht, hiertoe strekkende aanbevelingen voor te bereiden. Ik meen te kunnen zeggen, dat de reactie van de heer Lardinois positief was. Hij heeft mij dit toegezegd. De gang van zaken vervult ook de commissie met zorg en zij bestudeert in een spoedprocedure de situatie om tot eventuele aanbevelingen te komen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Met betrekking tot wetsontwerp 11 385 merk ik op, dat in de tweede alinea van het formulier van afkondiging na „Allen” een komma dient te worden geplaatst.

Aan het slot van de derde alinea dient de punt te worden vervangen door een komma-punt.

Voorzitter e. a.

In de vierde alinea van het formulier van afkondiging dient tussen „het” en „dat”, na „gehoord” en na „Staten-Generaal” een komma te worden geplaatst.

Deze verbeteringen zullen worden aangebracht.

De wetsontwerpen worden achtereenvolgens, telkens na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*De vergadering wordt te 16.25 uur geschorst
en te 17.09 uur hervat.*

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat het Presidium, zich beradende over de agenda voor de volgende week, bijna eenstemmig tot het volgende voorstel is gekomen.

De voor maandag 25 juni a.s. uitgeschreven openbare commissievergadering zal in plaats van tot uiterlijk 18.00 uur tot uiterlijk 16.00 uur duren.

Daarna wordt om 16.30 uur aangevangen met de behandeling van de Brief inzake studiefinanciering en onderwijsbijdrage, waarvoor geen spreektijd zal worden vastgesteld. Er zal naar worden gestreefd, de behandeling die dag te beëindigen, maar zo nodig zal de behandeling de volgende dag, met inbegrip van eventuele stemmingen, worden voortgezet.

Als dit streven wordt verwezenlijkt, lijkt het mogelijk ook de rest van de agenda zonder spreektijdbeperking af te doen. Ik doe een beroep op de sprekers zo kort mogelijk te zijn, met name in tweede termijn.

Ik ga er daarbij ook van uit dat de gedachtenwisseling over de raming der voor de Tweede Kamer in 1974 benodigde uitgaven bijzonder kort kan zijn.

In deze gedachtengang zal niet veel tijd overblijven voor een eventueel vragenruimte de volgende week donderdag.

Dit alles in aanmerking nemende lijkt het mogelijk de agenda, waarover de Kamer praktisch al een beslissing heeft genomen, op een behoorlijke wijze, zonder het middernachtelijk uur ver te overschrijden, af te werken.

De heer Van Mierlo (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb toch het gevoel dat het een vast schema is geworden van heel hard en heel laat werken. Ik vraag mij af, of het nu wel nodig is de openbare commissievergadering in verkorte vorm te laten doorgaan. De winst van twee uur heeft eigenlijk alleen tot nadelig effect, dat de openbare commissievergadering wordt bekort en toch als plaatsgevonden wordt beschouwd.

Ik heb begrepen dat nogal wat leden van de vaste Commissie voor Milieuhygiëne er prijs op stellen deze vergadering uit te stellen, zelfs los van de redenen die daar organisatorisch voor zouden zijn. Men wil met de nieuwe Minister liever twee maanden later terdege van gedachten wisselen dan de commissievergadering nu te laten doorgaan. Door de verkorting van de vergaderduur zullen ook de spreektijden moeten worden teruggebracht. De voor mijn fractie vastgestelde spreektijd van 12 minuten zal nu moeten worden teruggebracht tot 8 minuten.

Wat heeft het dan nog voor zin deze openbare commissievergadering met een nieuwe Minister te laten doorgaan? Ik stel daarom voor, de openbare commissievergadering niet te laten doorgaan en de vergadering van de Kamer om bij voorbeeld elf uur te laten beginnen. Daardoor komen wij wat ruimer in onze tijd te zitten, zodat wij misschien wat minder in de nacht behoeven door te gaan.

De heer Drees (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! U hebt niet alle onderwerpen opnieuw opgesomd. Wij hebben onder andere te maken met een voorjaarsnota, een registratie van wijzigingen die bij de uitvoering van de begroting zijn opgetreden. Naar ik heb begrepen is er echter nog iets anders aan de hand, namelijk wijzigingen in het beleid. Vergis ik mij niet, dan komt er een soort mini-troonrede van het kabinet met wijziging van begrotingshoofdstukken 1973. Dat is iets anders

Drees e. a.

dan een voorjaarsnota en dan moeten wij het ook anders noemen.

De Voorzitter: Voorjaarsnota, enzovoorts.

De heer Drees (DS'70): Inderdaad, enzovoorts, enzovoorts is een heel chique titel. Wij moeten een goed onderscheid maken tussen een voorjaarsnota en een nota van een nieuw kabinet, dat een aantal beleidslijnen wijzigt. Dat zijn twee verschillende begrippen. Het begrip „voorjaarsnota” is een beetje geïkt door het rapport van de commissie voor de rijksuitgaven in de tijd dat u daarvan voorzitter was. Daarbij gaat het om een passieve uitvoering van de begroting en niet om beleidswijzigingen van een nieuw kabinet. Het laatste moet niet in notavorm, maar in wetsvorm geschieden. Wij vormen een onderdeel van de wetgevende macht. Het moet serieus worden behandeld als wetwijzigingen.

Uit het voorstel van het Presidium is mij niet duidelijk geworden of wij die wetwijzigingen – ik noem de wijziging van het begrotingshoofdstuk Defensie – volgende week te behandelen krijgen.

De Voorzitter: Ik heb begrepen dat nog geen aanvullende begrotingen in de vorm van wetsontwerpen aan de Kamer zullen worden voorgelegd.

De heer Drees (DS'70): Dat had ik ook begrepen, mijnheer de Voorzitter, maar dan kunnen wij natuurlijk geen dekking gaan behandelen. Dekkings- en begrotingsontwerpen horen bij elkaar. Als wij geen begrotingsontwerpen krijgen, behoren wij ook geen dekking te behandelen. U hebt zo juist ook niet expliciet gezegd dat dit wel zou gebeuren, maar sommigen schijnen die mening te zijn toegedaan. De eerste zin van de memorie van toelichting luidt: Een bijdrage voor de wijziging van de begroting voor 1973. Aangezien wij de wijziging van de begroting niet ontvangen, kunnen wij de dekking ook niet behandelen. Het lijkt mij van belang om, voordat wij voor het weekeinde uit elkaar gaan, vast te stellen dat wij die dekkingswijziging niet gaan behandelen als de begrotingswijziging niet tegelijk is ingediend.

Mevrouw Epema-Brugman (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Reeds voor uw nieuwe voorstel om de openbare commissievergadering met twee uur in te korten op tafel lag, hebben wij het oordeel van de vaste Commissie voor Milieuhygiëne gepeild. Hieruit is gebleken dat een vrij grote meerderheid geen bezwaar heeft tegen het niet-doorgaan van de openbare commissievergadering als de werkzaamheden van de Kamer daartoe zouden nopen. Een minderheid pleit voor het wel-doorgaan van de openbare commissievergadering, indien het aanvangstijdstip een uur wordt vervroegd en de vergadering twee uur eerder wordt gesloten, hetgeen slechts een inkorting van één uur zou betekenen. Een grote minderheid meent dat openbare commissievergadering doorgang moet vinden, waarbij ik aantekenen dat iedereen die ik in deze korte tijd heb kunnen bereiken, van mening is dat het inkorten van de vergadering met twee uur een reden is om de commissievergadering geen doorgang te laten vinden.

De heer Koning (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het volledig eens met de gedachtengang van de heer Drees, namelijk dat het onzinnig is te gaan spreken over een dekkingsplan, dus over het ontwerp van wet betreffende de verhoging van de accijns op benzine en lichte dieselolie, voordat supplementaire begrotingen bij de Kamer zijn ingediend.

Ik heb nog een ander bezwaar tegen het op een dergelijk korte termijn behandelen van dit kleine dekkingsplan. Over het algemeen betreft het hier ingrijpende zaken waarover bepaald wel de mening van het publiek gehoord dient te worden. Enkele kamerleden hebben het ontwerp in lichtdrukform ontvangeren. Er is nauwelijks een week tijd voor de voorberei-

Koning e. a.

ding van dit wetsontwerp. Het publiek heeft enig vermoeden van hetgeen er zou kunnen gebeuren, maar het heeft uit de kranten begrepen dat deze maatregel pas op 1 januari van kracht zou worden, hetgeen normaal is. Invoering op 1 augustus plaatst belanghebbenden voor de onmogelijke opgave, de Kamer adequaat in te lichten. Daarom wil ik graag de gedachtengang van de heer Drees ondersteunen.

De Voorzitter: Het idee is geopperd maandag de openbare commissievergadering niet te laten doorgaan en de vergadering van de Kamer op een vroeger tijdstip te doen beginnen. Dat is ook reeds in het Presidium overwogen. Daarbij is gebleken dat bij een aantal leden bezwaren bestaan om de vergadering op een vroeger tijdstip dan half vijf te beginnen, in verband met voorbereidingen en dergelijke. Straks zal wel blijken welke bezwaren daartegen bestaan.

Het was mij niet bekend dat de meerderheid van de vaste Commissie voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne op het standpunt stond dat, afgezien zelfs van een bekorting van de behandelingsduur, die vergadering niet moest doorgaan.

Ons heeft verder ontbroken de voorlichting van de vaste Commissie voor Financiën, omdat deze pas om half vijf vergaderde. Toch hebben wij gemeend op een eerder tijdstip een voorstel aan de Kamer te moeten voorleggen.

Ik meen dat wij nu eerst een beslissing moeten nemen over de vraag of de openbare commissievergadering doorgang zal kunnen vinden, eventueel in de verkorte vorm zoals ik die heb voorgesteld. Daarna kunnen wij beslissen op welk tijdstip de vergadering van de Kamer van maandag a.s. eventueel kan beginnen.

Daarom stel ik voor, de openbare commissievergadering van maandag a.s. te doen houden van 11 tot 4 uur.

Het voorstel van de Voorzitter wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik stel thans voor, niet terug te komen op de oorspronkelijke beslissing van de Kamer, de openbare commissievergadering te doen houden van 11.00 uur tot 18.00 uur, met als gevolg, dat òf spreektijdbeperking nodig zal zijn bij de behandeling van de punten vermeld op de agenda voor de plenaire vergadering, òf een deel van de agendapunten niet zal kunnen worden behandeld.

De heer Jongeling (G.P.V.): Moeten we niet twee stemmingen houden? Het is mogelijk, dat leden uw voorstel steunen, mits iets van de agenda wordt afgevoerd, terwijl andere leden uw voorstel zullen steunen, mits een spreektijdbeperking wordt doorgevoerd.

De Voorzitter: Ik meen, dat mijn voorstel, zoals geformuleerd, in stemming kan komen, omdat wel zal blijken, dat daarna alle andere mogelijkheden nog openstaan.

Het voorstel van de Voorzitter wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: De vraag is nu, of de plenaire vergadering maandag a.s. om half vijf dan wel om twee uur zal beginnen. Het is in verband met fractievergaderingen de gewoonte, dat de vergadering op dinsdagen niet vóór 2 uur begint, zodat het mij redelijk en billijk lijkt ook niet voor maandag a.s. een vroeger aanvangsuur voor te stellen. Het verst strekkend van aard lijkt mij het voorstel, om twee uur te beginnen.

De heer Van der Spek (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij verstandig, eerst nog te stemmen over het afvoeren van de agenda van de openbare commissievergadering als zodanig, want tot nu toe zijn uitsluitend de voorstellen over twee mogelijke aanvangstijden verworpen.

Voorzitter e. a.

De Voorzitter: Ten overvloede wil ik nog wel vastleggen, dat het gevolg van beide beslissingen van de Kamer mijns inziens is, dat de openbare commissievergadering wordt uitgesteld tot een nader te bepalen datum.

Gestemd zal nu dus worden over het verst strekkende voorstel, namelijk om de plenaire vergadering maandag a.s. om twee uur aan te vangen.

De heer Dolman (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zou er geen enkel bezwaar tegen hebben, dit voorstel te steunen, maar zij heeft er nota van genomen, dat van andere zijden in verband met een zorgvuldige voorbereiding erop wordt aangedrongen, niet eerder dan vier uur of half vijf te beginnen. Zij zal dus uw oorspronkelijke voorstel, nl. om 4 uur te beginnen, steunen.

Het voorstel van de Voorzitter wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik stel nu voor de vergadering maandag a.s. om 4 uur te doen beginnen.

Dit voorstel van de Voorzitter wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Over ongeveer een half uur zal aan de leden op schrift worden voorgelegd waartoe naar de mening van het Presidium is en eventueel nog zal moeten worden besloten.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Verlening van een machtiging als bedoeld in artikel 4 van de Mijawet continentaal plan (Stb. 1965, 428) (12 258)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer Bakker (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een enkele opmerking vragenderwijze maken met betrekking tot deze machtigingwet. De volgorde is deze geweest, meen ik. Er is een uitbesteding geweest van een aantal blokken op het continentaal plat voor olie- en aardgasboringen. Daarbij was bijzondere belangstelling voor een aantal A-blokken, speciaal voor blok A-18, van de kant van de Nederlandse Aardoliemaatschappij en van andere maatschappijen. Wat gebeurde er na die aankondiging? De Occidental Petroleum-groep benaderde de N.V. Nederlandse Staatsmijnen en zei: Als wij op zo'n lekker blok komen te zitten, zijn wij bereid daarvoor wat af te schuiven in de vorm van een naderhand te sluiten deelneming van de Staatsmijnen bij de winning. De directie van de Staatsmijnen zei hierop: Akkoord, daar voelen wij voor vanwege de behoefte van de Staatsmijnen aan een eigen toevoer van grondstoffen. Men waarschuwde de minister, de vorige minister om het juist te zeggen. In het stuk, dat die minister produceerde staat hierover, dat die waarschuwing door de Staatsmijnen gebeurde „vanwege de goede orde”. Dat is natuurlijk een ietwat zachtvaardige manier om te zeggen waarom het ging. Het ging er in werkelijkheid om, dat de Staatsmijnen eenvoudig verplicht waren over dat overwogen contract aan de minister mededeling te doen, omdat invloed op de minister moest worden uitgeoefend bij de toewijzing van de blokken, anders zou de minister niet weten, dat de Occidental Petroleum-groep een dergelijke zware claim wilde leggen op een van deze A-blokken. Nu heeft de vorige Minister van Economische Zaken, de heer Langman, in die fase geen „neen” gezegd op het voornemen van de Staatsmijnen om dit akkoord te sluiten. In het tweede stuk van minister Langman hierover zegt hij, dat hij bezwaarlijk een afwijzend oordeel kon uitspreken in die fase van de onderhandelingen. Wij vragen ons af waarom dit het geval was.

Hierbij komt, dat volgens de mededeling, die de Minister in de stukken heeft gedaan, de Staatsmijnen wel zouden hebben moeten tekenen vóór de achtentwintigste november, dus vóór de lotingsdag, wilde dit akkoord tot stand komen. Ook daar-

Bakker e. a.

over heeft de Minister toen geen afwijzing uitgesproken. Uit de stukken is niet duidelijk op te maken hoe het met deze ondertekening is gegaan. Hebben de Staatsmijnen nu wel of niet een voorlopig of definitief contract getekend? Dit is niet in de stukken terug te vinden, maar volgens een chronologische redenering móet het zijn gebeurd.

Vervolgens is het bewuste blok, waarvoor de meeste animo was, toegewezen aan Shell-Esso in de vorm van de NAM; oude vrienden van opeenvolgende Nederlandse regeringen.

Op 30 november, twee dagen na de loting, kreeg de Kamer een brief, waarin de toenmalige minister Langman schreef dat een overeenkomst als die met Occidental niet tot stand kón komen, omdat dit de introductie van het bied-systeem zou hebben betekend.

Waarom heeft de Minister tijdens de eerste fase, naar hij zelf zegt, geen afwijzing kunnen uitspreken en waarom concludeerde hij twee dagen na de toewijzing, dat een dergelijke combinatie niet mogelijk zou zijn geweest?

Hier komt nog het volgende bij. Het is uitgerekend aan Shell en Esso dat een blok is toegewezen in hun combinatie van NAM en er is een opvallend snelle bereidheid geweest om in dit geval wel een andersoortig contract met de Staatsmijnen te sluiten bij deze beide maatschappijen. Onze vraag aan de nieuwe Minister is, of hij kan mededelen of een combinatie van Shell en Esso met de Staatsmijnen van te voren helemaal niet aan de orde is geweest. Is dit pas na de 28e opgekomen als misschien ook wel een aardig ideeetje? Is het helemaal onafhankelijk van deze mogelijkheid geweest, dat toewijzing aan de NAM heeft plaatsgevonden van het bewuste blok? Is er niet in werkelijkheid wel degelijk een loof- en biedspel aan de gang geweest, waarbij in dit geval de NAM aan een veel langer eind heeft kunnen trekken dan Occidental?

Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt ons van belang, op deze vragen van de Minister, voor zover mogelijk, enige verheldering te krijgen. Wat het wetsontwerp zelf betreft, in het kader van de totale wetgeving op dit gebied die wij niet bewonderen – maar die wetgeving is al eerder tot stand gekomen – zullen wij ons tegen dit wetsontwerp niet verzetten.

Minister Lubbers: Mijnheer de Voorzitter! De heer Bakker heeft een intrigerende reeks van vragen gesteld die ik – dat wil ik voorop stellen – zal beantwoorden aan de hand van de stukken, de kennis en de informatie die ik hierover heb.

In de eerste plaats heeft hij gewezen op de volgorde waarin één en ander heeft plaatsgevonden. Die volgorde kan ik slechts bevestigen, tot het ogenblik waarop de heer Bakker zegt dat de aanleiding voor de hoofddirectie van de Staatsmijnen om haar voornemen aan de Minister kenbaar te maken om met Occidental een overeenkomst aan te gaan, natuurlijk is geweest om op de Minister invloed uit te oefenen bij de keuze. Dat behoort op zich zelf niet het geval te zijn. Ik kan niet ontkennen dat het wellicht zo is geweest, maar het behoort niet zo geweest te zijn. Het lijkt mij redelijk dat de hoofddirectie van de Staatsmijnen, zelfs als zij voornemens is een beslissing te nemen wat zij statutair op eigen gezag mag doen, toch daarvan kennis geeft aan de Minister van Economische Zaken. Ik kan mij voorstellen dat zij dit in een aantal gevallen doet. Ik kan niet uitsluiten dat daarbij aan de orde is geweest een poging van de hoofddirectie tot beïnvloeding van de Minister op het punt van het toewijzingsbeleid, maar dat staat naar ik meen niet vast.

De heer Bakker (C.P.N.): Toen uw voorganger schreef dat dit de introductie van een biedsysteem zou hebben betekend, gaf hij natuurlijk in feite toe dat dit het geval was.

Minister Lubbers: Ik meen dat in wezen met de uitleg die mijn voorganger heeft gegeven op dit punt duidelijk wordt, dat hij in ieder geval heeft willen voorkomen dat dit gesprek de functie zou gaan hebben te werken als een soort biedsysteem. Naar mijn overtuiging zal hij de hoofddirectie van de

Minister Lubbers

Staatsmijnen hebben gezegd dat hij kennis nam van het voornemen. Ik wil niet uitsluiten en ik kan ook niet beoordelen, of hij op dat moment een visie had of dit in het kader van het systeem al dan niet zou kunnen functioneren, maar mij lijkt vast te staan dat mijn voorganger op dat ogenblik heeft moeten kiezen tussen een zodanig geven van volledige informatie vooraf, dus voordat de officiële beslissingen moesten worden genomen, aan de Staatsmijnen, dat dit voor deze wellicht aanleiding was geweest om de overeenkomst met Occidental niet te tekenen, c.q. alleen kennis te nemen van het voornemen van de Staatsmijnen en op te merken dat die desalniettemin, kennis genomen hebbende van dit voornemen, toch verplicht zou zijn om eenvoudigweg alle inschrijvingen af te wachten, ten einde deze op hun eigen merites te beoordelen en te toetsen aan de criteria die daarvoor waren overeengekomen.

Aldaar vinden wij ook de aansluiting met de passage dat de Minister in wezen, als hij op dat moment, kennis genomen hebbende van het voornemen van de Staatsmijnen, tegen de directie van de Staatsmijnen expressis verbis zou hebben opgemerkt dat het hem raadzaam leek, en de directie min of meer via de daarvoor beschikbare kanalen ertoe had verplicht, de overeenkomst niet aan te gaan, juist was vooruitgelopen op de procedure die was voorgeschreven.

De heer Bakker (C.P.N.): Ik begrijp het niet.

Minister Lubbers: Dat betekent namelijk dat de Staatsmijnen tegen het voorgenomen contract met Occidental „neen” had moeten zeggen op basis van verkregen informatie, dat de Minister in een gesprek tussen de directie van de Staatsmijnen en de Minister al kenbaar had gemaakt, op welke wijze hij de aanvragen zou gaan beoordelen. Welnu, dat was de uitkomst geworden als hij de Staatsmijnen op dat ogenblik had opgelegd de overeenkomst niet aan te gaan.

De heer Bakker (C.P.N.): Het punt is dat de Minister naderhand in een stuk aan de Kamer schreef dat het introduceren van een biedsysteem in feite in het kader van de Nederlandse wetgeving een ongeoorloofde transactie zou zijn geweest. Hij zegt daarmee dus ook dat men het voor volgende uitgften niet kan doen. Waarom heeft hij het dan niet van tevoren kunnen doen? Ik zal het hierbij echter laten.

Minister Lubbers: Men kan deze zaken natuurlijk afwegen. Ik kan mij toch voorstellen dat mijn ambtsvoorganger op dat ogenblik de zaak niet heeft willen beïnvloeden, voordat hij tot officiële uitspraken kwam om te voorkomen dat die uitspraken die de directie van de Staatsmijnen ongetwijfeld zou hebben doorgesproken met Occidental, omdat die hadden moeten leiden tot het niet doorgaan van een voorgenomen overeenkomst, de zaak zouden beïnvloeden. Mijn ambtsvoorganger heeft er de voorkeur aan gegeven om, gegeven het feit dat er waarschijnlijk al een aantal inschrijvingen was, eerst de officiële datum af te wachten ten einde aan alle betrokkenen gelijktijdig zijn beslissing kenbaar te maken en mede te delen op welke manier hij de verschillende argumenten woog.

De heer Bakker heeft nog een punt ter sprake gebracht dat met het voorgaande zou kunnen samenhangen. Nadien heeft namelijk de N.V. Staatsmijnen, die met Occidental een overeenkomst was aangegaan die haar geen enkel profijt bracht, doch integendeel haar eigenlijk uitsloot van het verkrijgen van een belang in een vergunning, desalniettemin toch moeite gedaan om op enigerlei wijze te participeren in de concessies en de boringen. Die pogingen zijn overigens gedaan in een ander kader dan dat van de overeenkomst die de Staatsmijnen met Occidental hadden gesloten. Dat was immers een optie-overeenkomst, hetgeen een van de bezwaren was voor het in overweging nemen.

Men kan de vraag stellen of er een verband is tussen die twee zaken. Ik meen dat er inderdaad één verband is, nl. dat de motivering waarom de Staatsmijnen de overeenkomst met

Minister Lubbers e. a.

Occidental zijn aangegaan recht overeind blijft staan, ook nadat de vergunning in die zin was afgewezen. De behoefte van de Staatsmijnen bleef bestaan. De Minister, op dat moment niet meer geremd zijnde door de formele procedure omdat die was afgerond, had min of meer de handen vrij – zo mag ik het wel uitdrukken, mijnheer Bakker – om te trachten binnen de grenzen van zijn mogelijkheden een gesprek aan te gaan om alsnog iets te bereiken dat de Staatsmijnen essentieel leek, namelijk een participatie in een van de betere blokken. Daarbij is het natuurlijk niet verwonderlijk dat het gesprek bij de NAM terecht is gekomen, gegeven twee feiten.

Allereerst is het op zichzelf natuurlijk niet onbegrijpelijk dat waar velerlei relaties bestonden tussen de NAM en de Staatsmijnen een gesprek over een dergelijk onderwerp wellicht meer kans van slagen had met de NAM dan met andere maatschappijen.

Op de tweede plaats had de N.V. Staatsmijnen in haar keus met betrekking tot Occidental eigenlijk al tot uitdrukking gebracht, dat zij enerzijds zeer geïnteresseerd was in de deelname aan dergelijke boringen, doch anderzijds een lichte aarzeling had, te participeren in blokken en inschrijvingen waarbij weinig zekerheid zou bestaan.

Welnu, gegeven het feit dat aan de NAM een aantal blokken waren toegewezen, waaronder het perspectiefvolle blok A/18, is het heel begrijpelijk dat de Minister heeft getracht, ten behoeve van de Staatsmijnen te interveniëren bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij om alsnog kansen te creëren voor de Staatsmijnen. Dat lijkt mij op zichzelf geen onlogische volgorde van zaken. Als ik in de stukken die volgorde ontwaar, kan ik daaraan geen argumentatie ontleen voor de stelling dat er voordien contact met de NAM zou zijn geweest. Ik zou haast zeggen: Integendeel. Als de Staatsmijnen zich, zoals de heer Bakker vermoedt, tot de Minister hebben gewend ten einde primair hun kansen te verbeteren, los van de informatie, en als de Minister op dat moment in de visie van de heer Bakker eigenlijk zijn beslissing had kunnen nemen, was het toch volstrekt logisch geweest als de Minister de Staatsmijnen zou hebben gezegd, de overeenkomst met Occidental niet aan te gaan, doch een overeenkomst met de NAM aan te gaan. Dan was de hele situatie waardoor ik nu in de Kamer sta niet ontstaan.

Ik meen dus dat de ene vage suggestie, die ik niet met een dergelijke hardheid zou kunnen ontkennen dat ik twee vingers in de lucht kan steken – ik kan alleen oordelen op grond van de stukken – en de tweede vraag van de heer Bakker, die in zekere zin de suggestie bevatte dat er vooraf contact was geweest met de NAM, samen twee suggesties vormen die elkaar uitsluiten. Als het ene het geval is geweest, wordt het andere wel zeer onwaarschijnlijk. Voor mij is het voorshands aanleiding, op het eerste punt te constateren, dat mijn ambtsvoorganger alleen nota heeft genomen van het voornemen van de Staatsmijnen, maar in de voorgenomen beslissing niet heeft willen ingrijpen om zijn uiteindelijke beslissing ten aanzien van het toewijzingsbeleid niet reeds op dat moment te vervroegen en in de tweede plaats uit zijn houding af te leiden, dat de volgorde in de tijd waar de heer Bakker vraagtekens bij heeft gezet in die zin, dat voordien al contact zou hebben bestaan tussen de NAM en de Staatsmijnen – en naar ik aanneem de Minister – wel zeer onwaarschijnlijk is.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Goedkeuring van de op 9 juni 1969 te Bonn tot stand gekomen Overeenkomst betreffende samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie, met bijlage (Trb. 1969, 139) (11 014).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

Cornelissen e. a.

De heer **Cornelissen (K.V.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil volstaan met een paar korte opmerkingen over dit wetsontwerp tot goedkeuring van de op 9 juni 1969 in Bonn gesloten overeenkomst betreffende samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie.

Nu deze overeenkomst inmiddels meer dan vier jaar oud is, wil ik de bewindsman allereerst vragen welke ervaringen tot nu toe zijn opgedaan met de samenwerking bij de bedoelde bestrijding van verontreiniging door olie. Ik denk hierbij met name aan de gekozen indeling van de Noordzee waartegen bij de Kamer, zoals uit de schriftelijke voorbereiding is gebleken, nogal wat bedenkingen bestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Is de Regering voorts van mening dat de verantwoordelijke instanties in Nederland en ook in de andere betrokken landen voldoende zijn toegerust om in het onverhoopte geval van een ernstige calamiteit ook werkelijk doeltreffend deze calamiteit aan te pakken? Ik zou het op prijs stellen als de bewindsman hierop uitvoerig zou ingaan zodat wij ons oordeel op een verantwoorde wijze kunnen baseren.

Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de laatste opmerking in de nota naar aanleiding van het eindverslag zou ik in dit verband nog willen vragen of er vooruitgang is geboekt bij de oplossing van het meningsverschil over de vraag wie bij een gemeenschappelijke bestrijding de leiding daarvan zou dienen te hebben.

Onze fractie is van mening dat, gelet op het grote gemeenschappelijke belang van een schone Noordzee, met kracht gestreefd dient te worden naar een specifiek beheersinstituut voor de Noordzee. Dit instituut zou belast moeten worden met de opdracht het Noordzeewater zo zuiver mogelijk te houden. Hierbij zullen nationale bevoegdheden aan dit gemeenschappelijk internationale orgaan moeten worden overgedragen.

Onderschrijft de Regering onze opvattingen op dit punt? Voorts wil ik vragen welke vooruitgang inmiddels op dit terrein is geboekt en welke stappen de verantwoordelijke bewindsman voornemens is ter zake te ondernemen.

Mevrouw **Epema-Brugman (P.v.d.A.)**: Mijnheer de Voorzitter! De bewindsman heeft ook van mij slechts een klein aantal vragen te verwachten. Bovendien heeft de heer Cornelissen ook enkele vragen gesteld, die in mijn bedoeling lagen.

Ik wil mij aansluiten bij zijn vraag, hoe het verdrag werkt. Ik meen overigens te weten, dat het verdrag nog geen vier jaar in werking is. Het is pas op 10 augustus 1969 in werking getreden. Op dat moment waren er twee landen, die niet direct tot dit verdrag konden toetreden omdat zij misschien toestemming van het parlement nodig hadden, nl. Nederland en Noorwegen. Ik vraag mij af, of Noorwegen nu reeds heeft getekend.

Verder wil ik nog iets over de procedure vragen. Olieverontreiniging is een zeer nare zaak. Eigenlijk zou men haar helemaal moeten voorkomen. Zij vindt echter plaats en daarom is bestrijding zeer hard nodig.

Op 14 september 1970 heeft de Kamer een brief gekregen, waarin om goedkeuring van het verdrag werd gevraagd. Een dertigtal leden hebben tien dagen later gevraagd om uitdrukkelijke goedkeuring van het verdrag. Het wetsontwerp heeft ons toen vrij snel bereikt, nl. op 10 november 1970. De Kamer, ook niet langzaam, bracht het voorlopig verslag op 21 december 1970 uit. Wat gebeurt er dan echter? Het duurt dan tot 26 januari 1972 voordat de memorie van antwoord verschijnt. Men vraagt zich af, of het dan toch zo'n moeilijk verdrag is of dat het ergens in een laasje is blijven liggen. Het eindverslag is toen door de Kamer weer zeer snel uitgebracht, nl. op 24 februari 1972. Op de nota naar aanleiding van het eindverslag stond geen datum; ik heb dit niet verder nagezocht. Ik vind wel dat deze procedure veel tijd in beslag heeft genomen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn er toch wel verheugd over, dat er nu iets gedaan gaat worden om de olieverontreiniging te bestrijden. Als onze overheid of die van andere landen er nu niet in slaagt de olie op de zee te bestrijden, is het gevolg

Epema-Brugman e. a.

daarvan dat de olie zich op het strand gaat afzetten. Wat ziet men dan! De rijksoverheid „faalt” en de gemeenten zijn plotseling verantwoordelijk voor de bestrijding van de olieverontreiniging op het strand.

Er is een interprovinciale studiegroep over de strandvervuiling door olie geweest. Deze heeft ook gezegd, dat het Rijk bereid is, materiële en financiële steun te verlenen, als op grote schaal verontreiniging plaatsvindt. Dit is een plezierige zaak. Gelukkig is de strandvervuiling nog nooit zodanig geweest, dat zij werkelijk enorme vormen heeft aangenomen. Ik vraag mij echter wel af, hoe dit dan moet worden geregeld. Het beste is uiteindelijk natuurlijk wel, dat de rijksoverheid erin slaagt, de zaak op zee op te lossen.

Het grote punt, waarom de Kamer niet zo maar met het verdrag genoegen nam, is mijns inziens geweest de indeling in zones ter bestrijding van de olie, die niet samenvallen met de indeling van het continentale plat. Er was toen wat heen en weer gepraat tussen parlement en Regering over de vraag, hoe dit nu zou moeten worden opgelost. Eén ding is wel duidelijk, namelijk dat Frankrijk helemaal geen zin in grenzen had en dat Engeland niet de zones met de grenzen van het continentale plat zou willen laten samenvallen. Ik meen begrepen te hebben dat Nederland hier geen bezwaren tegen had.

Ik blijf het een wat vreemde zaak vinden dat wij slechts verantwoordelijk zijn voor 55 pct. van de olieverontreiniging op ons deel, en dat 35 pct. onder Duits en 8 pct. onder Deens toezicht staat en dat wij zelf slechts de bestrijding van de verontreiniging van de andere landen voor een zeer klein deel behoeven uit te voeren. Komt dit, omdat Nederland zo'n klein land is, of beschikken wij over onvoldoende goed materieel? Ik hoop, mijnheer de Voorzitter, dat wij wel behoorlijk materieel hebben.

Nu wil ik niet discussiëren over de vraag, wie het bij het rechte eind heeft inzake de zones en de verdeling van het continentale plat. Ik meen, dat de heer Van Rossum daarop nog een ogenblik ingaat, wanneer ik hem althans goed heb begrepen.

Wij doen in dit geval uiteraard mee, mijnheer de Voorzitter; alles is beter dan niets. Ik kan mededelen, dat mijn gehele fractie van mening is, dat wij zoveel mogelijk moeten doen op het gebied van het voorkomen van olievervuiling. Bij de behandeling van één van de volgende wetsontwerpen, die wij zullen bespreken, komen wij daarop uitvoerig terug.

De heer Van Rossum (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Reeds in de jaren '30 werd in Nederland een stormvloedcommissie ingesteld. Zij concludeerde, dat vele van onze zeedijken en dijken langs zeearmen en rivieren onvoldoende voor hun taak waren berekend. De rapporten van deze zeer deskundige commissie werden vervolgens in de archieven bijgezet. Eerst toen er op 1 februari 1953 een zeer grote stormvloedramp kwam, werden de vergeelde en verouderde rapporten opgediept en werden ze tot onderwerp van studie voor de Regering gemaakt. Men besloot vervolgens, er nogal vergaande beleidsconsequenties uit te trekken.

Hetzelfde geldt min of meer ook voor het onderwerp, dat ons thans bezighoudt. Reeds in 1935 werd onder auspiciën van de toen bestaande volkerenorganisatie te Genève duidelijk op het gevaar van olieverontreiniging op zee gewezen. Met het oog daarop werd internationaal een studie geëntameerd.

In 1949 was het onderwerp van een diepgaande discussie in de Chamber of Shipping in Engeland, terwijl in Nederland in 1952 naar Engels voorbeeld een nationale studiegroep werd ingesteld, die onder leiding stond van de inspecteur-generaal van de scheepvaart.

In april 1954 werd het besproken tijdens een internationale conferentie in Londen, waaruit internationale afspraken en zelfs in Nederland ook een nationale wetgeving resulteerden. Ook op het gebied van de olieverontreiniging op de zeeën was echter een ramp nodig - namelijk met de Torrey Canyon -

Van Rossum

om de zaak voor de publieke opinie levendig te maken en de internationale preventie en bestrijding ervan in beweging te brengen. Deze preventie is weliswaar geen onderwerp van dit tractaat, dat nu voor ons ligt. Het toezicht op olieverontreiniging en de bestrijding van de gevaren ervan voor stranden en oevers, is, voor zover het de Noordzee betreft, onderwerp van deze internationale overeenkomst.

Op zichzelf is het een bijzonder goede zaak, mijnheer de Voorzitter. Het feit, dat bij voorkomende verontreiniging het toezicht en de bestrijding ervan worden geregeld, is alleen positief te waarderen. Het voorstel heeft dan ook uiteraard onze volledige instemming. Dit geldt helaas niet geheel voor de wijze, waarop een en ander is geregeld. Beide sprekers, die voor mij het woord voerden, lieten dit reeds duidelijk uitkomen. Vooral de grenzen, die op de Noordzee zijn getrokken, hebben in deze Kamer nogal aanleiding tot discussie gegeven. Men wil de grenzen in dit tractaat vooral niet laten samenvallen met die welke overeengekomen zijn in het tractaat inzake het Continentaal Plat. Er zouden soms wonderlijke conclusies uit kunnen worden getrokken, mijnheer de Voorzitter. Ik meen, dat artikel 3 van het tractaat inzake het Continentaal Plat heel duidelijk zegt:

„De rechten van de kuststaten op het Continentale Plateau doen geen afbreuk aan de rechtstoestand van de bovengestelde wateren als de volle zee, of van het lucht-ruim boven die wateren.”.

Ik meen, mijnheer de Voorzitter, dat daardoor het ontstaan van ieder misverstand reeds is uitgesloten. Er is mijns inziens in wezen dan ook geen mogelijkheid, dat er een misverstand over ontstaat. Ik meen, dat, wanneer op een gegeven ogenblik toch nog een misverstand kan rijzen, de Nederlandse Regering, blijkens hetgeen in de stukken is gesteld, eraan heeft bijgedragen dat in het vijfde lid van artikel 6 nog een uitdrukkelijke clausule ter zake is opgenomen:

„In geen geval kan de in dit artikel genoemde verdeling in zones op enigerlei wijze worden aangevoerd als precedent of argument ter zake van de soevereiniteit of jurisdictie.”.

Ik meen dat nu zeker alle misverstanden zijn uitgesloten. Toch houdt men vast aan de enigszins wonderlijke begrenzing die „pour besoin de la cause” in de stukken wordt gemotiveerd, al is zij nauwelijks te motiveren.

Wij zijn allermest gelukkig met deze begrenzing. België wordt bewaker van de Theemsmond. Dat lijkt ons een hele wonderlijke regeling. Het staat echter duidelijk op het kaartje dat ons bij de stukken is overgelegd. Of het kaartje is onjuist, óf ik heb het niet goed begrepen, maar voor zover ik het kaartje kan lezen, valt de Theemsmond onder Belgisch toezicht.

Mevrouw Epema heeft er ook al op gewezen dat een groot deel (35 pct.) van het continentale plat van Nederland onder Duits en een ander deel (8 pct.) onder Deens toezicht valt; althans, dit kan men in de memorie van antwoord lezen.

De geruststellende woorden in de memorie van antwoord, met name op blz. 2, zeggen mij niet zoveel. Zij roepen eerder vragen op, dan dat zij problemen oplossen.

Speciaal in de nota naar aanleiding van het eindverslag komt de motivering naar voren, dat vooral moet worden gelet op andere effecten. Men noemt een drietal effecten.

In de eerste plaats noemt men de wind, welke een een argument zou vormen voor de thans voorgestelde indeling. Bij de heersende westenwinden zouden de olievelden op zee met een snelheid van 3 à 4 pct. van de windsnelheid naar Duitsland of Denemarken drijven. Daarbij gaat men eraan voorbij dat scheepsrampen kunnen plaatshebben bij storm, maar vaker bij mist voorkomen. In dat geval is het praktisch windstil.

Ik vind het niet juist de voorgestelde indeling op deze wijze te argumenteren. Ik ontken niet dat de heersende windrich-

Van Rossum e. a.

tingen niet westelijk kunnen zijn. Zij kunnen echter ook noordwestelijk zijn, waardoor de olievelden juist naar onze kust drijven. Als ik de windtabellen van de Noordzee bekijk, zie ik, dat deze laatste windrichting ook heel vaak voorkomt. Ik vind daarom dit argument niet zo geweldig overtuigend.

Zoals gezegd, is er bij mist vaak sprake van windstilte en hebben wij meer te maken met stroming en dat is het tweede genoemde effect. In dat geval is het interessant, na te gaan welke stroomrichting er op de Noordzee heerst. Deze stroomrichting wordt sterk bepaald door het getij.

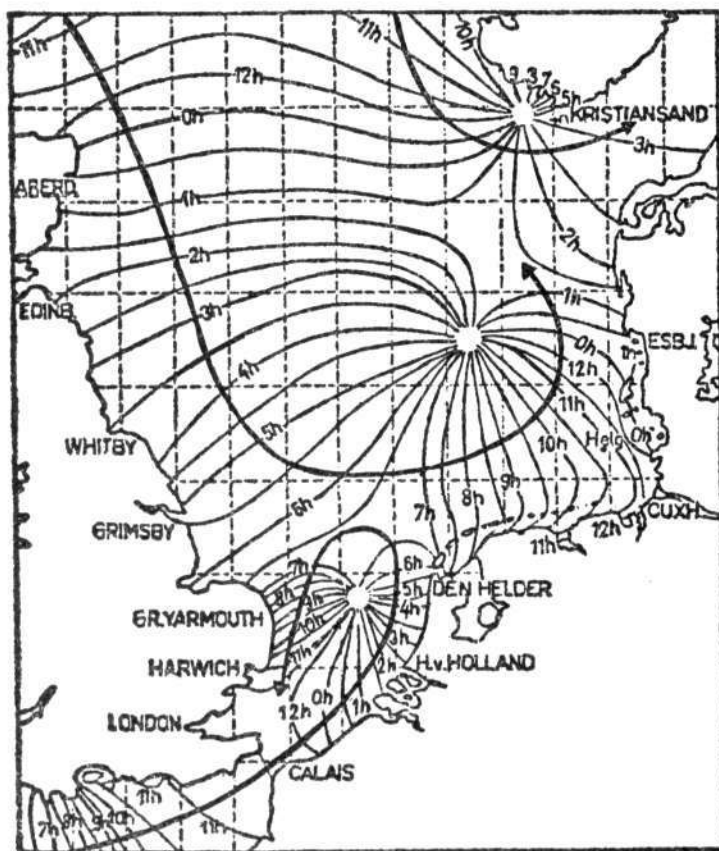
Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hierover eens wat opgezocht. Men kan in de Maritieme Encyclopedie het een en ander vinden over de stroom op de Noordzee, die wordt bepaald door de getijwerking. In deel 3, op blz. 32, heb ik een interessant kaartje gevonden, dat speciaal betrekking heeft op de stromen op de Noordzee. Ik zou het bijzonder op prijs stellen, mijnheer de Voorzitter, als dit kaartje als noot in de *Handelingen* kon worden opgenomen.

De **Voorzitter**: Ik wil aan het verzoek van het lid Van Rossum tot het doen opnemen van een noot in de *Handelingen* graag voldoen.¹⁾

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Ik heb het kaartje reeds aan de Staatssecretaris doen toekomen. Als hij daarop kijkt, zal hij zien, dat de stroomrichting op de Noordzee zodanig is, dat, waar in de noordwestelijke Noordzee het olieveld ook terecht komt, dat olieveld naar de hem zo dierbare Waddenzee wordt gestuurd, waarover vele mensen zich al zo moeilijk maken.

Mevrouw **Epema-Brugman** (P.v.d.A.): Moeilijk doen over de Waddenzee is toch wel terecht?

1)

Getijlijnen op de Noordzee. De drie punten zonder verticale waterbewegingen zijn amfidromieën. De lijnen met pijlpunt geven de richtingen van de getijstromen aan.

Van Rossum

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Zeker, ik doe daar ook aan mee. Ik ben daar nu juist mee bezig. Juist op grond van dat kaartje kom ik tot de conclusie, dat heel veel van de olievelden die in de Noordzee zouden kunnen ontstaan naar de Waddenzee kunnen worden gedreven, in ieder geval naar het noordelijk deel van ons land.

Ik wil toch wel een pleidooi houden om in overleg met de andere partijen aan die grenzen te zijner tijd iets te doen. Dat kan natuurlijk niet nu. Wij zullen uiteraard met het tractaat akkoord gaan. Deze grenzen blijven echter voor ons toch wel een heel moeilijk punt.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Zoals altijd luister ik met veel belangstelling naar het betoog van de heer Van Rossum. Zou hij, omdat ik het graag goed wil begrijpen, nog even kunnen toelichten wat de betekenis van de amfidromieën op het kaartje precies is?

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Dat zijn punten waar zowel geen verticale als horizontale waterbeweging plaats heeft net als knopen bij bepaalde trillingen. Het zijn stilstaande punten waar het water als het alleen om de getijbeweging gaat als het ware omheen draait. Er is verschil in de waterbeweging op de Noordzee. Bij Vlissingen is er een verschil van 3,60 m, terwijl bij Den Helder men heel dicht komt bij een van de punten waar de heer Cornelissen naar heeft gevraagd. Daar is de waterbeweging maar ongeveer 1 m. Iets verder van de kust heeft praktisch geen waterbeweging meer plaats.

Heel interessant is dat de twee zuidelijke punten precies op grenslijnen van het continentaal plat liggen. Het zuidelijke punt ligt op het Nederlandse continentaal plat, waar het begrensd wordt door het Engelse. Het middelste punt ligt juist op de grens van het Nederlandse en het Deense plat. Ik weet niet of er enige toevalligheid in zit. Misschien heeft dat iets met de equidistantielijnen te maken.

Een derde effect, dat als argument is genoemd in de nota naar aanleiding van het eindverslag, is dat de kosten een klein beetje op een juiste plaats over de landen verdeeld moeten worden. Wij hebben echter te maken met drijvende velden. Als het veld ontstaat, dan heeft een bepaald land de verantwoordelijkheid om dat te melden en eventueel te bestrijden. Het veld gaat echter door en de kans is groot, dat het al drijvende in het Nederlandse gedeelte terecht komt. De aard en omvang moeten worden opgegeven. De aard is nogal belangrijk. Ik heb uit de literatuur begrepen dat Nigerian light voor 70 pct. verdampt en dat Venezuela crude maar voor 30 pct. verdampt, als het in de open lucht komt. Dat wil zeggen dat de kwaliteit en de aard van de vervuiling nogal iets betekenen.

Als dit gaat drijven, raak je meer of minder kwijt door verdamping. Na verdamping is een deel verdwenen en houdt men een zwaarder materiaal over. Naarmate het dichterbij de kust komt, wordt het zwaarder, gaat het zelfs gemakkelijker zinken. Het is nl. in enkele gevallen mogelijk dat het zwaarder wordt dan het water. Dan kunnen wij moeilijkheden krijgen met onze visserij en ook op stranden en langs oevers.

Ik meen juist dat de kosten naar ons toekomen omdat het veld vaak naar ons toe drijft. Daarom ben ik ook door het argument om de kosten wat juister te verdelen, niet erg overtuigd.

Hoe zal de bestrijding plaatshebben? Daar worden enkele methoden voor genoemd: emulgeren, verbranden, bezinken en afzuigen. Het laatste is het beste, maar schijnt op zee heel moeilijk uitvoerbaar te zijn. Verbranden geeft heel veel luchtvervuiling, zodat het ook nogal moeilijk is. Andere maatregelen zijn echter minder gewenst en nadelig voor onze visserij.

In de memorie van antwoord wordt daar wat licht over gehandeld. In de nota naar aanleiding van het eindverslag heeft men gelukkig deze moeilijkheden met de visserij onderkend. Ik hoop dat men daar in de toekomst dan ook rekening mee wil houden.

Van Rossum e. a.

In een mededeling in de *Staatscourant* van 28 september 1970 wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen vervuilingen in een zone binnen 50 mijl uit de kust en een zone buiten 50 mijl uit de kust. De eerstgenoemde moet men aangeven bij de havenmonden in Hoek van Holland. De tweede ook. Wat dat betreft dus geen verschil.

In deze regeling staat echter dat voor de zone buiten de 50 mijl maar binnen het ons toegewezen deel van de Noordzee internationale contacten worden onderhouden. In het voorlopig verslag is daarover een vraag gesteld. In de memorie van antwoord wordt duidelijk gezegd, dat dit niets met internationale tractaten te maken heeft. Waarom die internationale contacten voor een zeer klein deel der Noordzee dan nodig zijn, is mij nog steeds niet duidelijk. Nog onduidelijker is waarom men, als het alleen een typisch Nederlandse regeling is, aan de Kamer een kaartje overlegt, waarop de 50 mijl-grens bij Engeland, Noorwegen en Denemarken staat aangegeven. Ik heb daar niets van begrepen, maar de Staatssecretaris zal ongetwijfeld de oplossing kunnen aangeven. In ieder geval zou ik willen trachten, in dezen duidelijkheid te verkrijgen, want dat kan voor de werking van dit tractaat heel belangrijk zijn.

De heer **Tuijnman** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Allereerst zeg ik de Regering dank voor de uitvoerige schriftelijke beantwoording, ook al heeft het nogal lang geduurd, zoals mevrouw Epema mijns inziens terecht opmerkte.

Wij hebben hier te maken met een onderdeel van een vraagstuk, dat van enorme betekenis is. Het draagt bij tot de oplossing daarvan, waaraan door velen op allerlei wijzen wordt gewerkt. Ik leg er de nadruk op dat men zich in het algemeen er te weinig van bewust is, dat op dit terrein geweldige problemen bestaan. Uit de grote literatuur blijkt, dat men dit probleem nog allesbehalve aankan. De cijfers betreffende de olieverliezen liegen er wat dat betreft niet om.

Nu zijn hierbij twee zaken aan de orde. Het wetsontwerp houdt zich bezig met opsporing en bestrijding. Ik meen dat een Nederlands aandeel hierbij een goede zaak is. Na hetgeen de mij voorafgaande sprekers reeds hebben gezegd over zaken als procedures en zones, zal ik hierover niet al te veel zeggen.

Van de opsporings- en bestrijdingsacties gaat ook een preventieve werking uit. Men kan calamiteiten natuurlijk moeilijk voorkomen, maar ik stel zeer nadrukkelijk vast, dat er toch nogal eens sprake is van opzet in dit verband. Informaties wijzen erop, dat vele vuile tankers naar zee gaan. Ik heb in het voorlopig verslag gevraagd om niet-gecontroleerde tankers niet uit te klaren. Ik begrijp dat het technisch niet zo eenvoudig is, maar ik ben toch wel blij dat dit najaar in het bestek van de IMCO-bijeenkomst over deze kwestie zal worden gesproken. Ik vraag de bewindslieden, omdat de Kamer waarschijnlijk niet de gelegenheid zal hebben hierop terug te komen, zeer nadrukkelijk om juist in IMCO-verband dit bijzondere vraagstuk aan de orde te stellen. Het moge zo zijn dat op het ogenblik verschillende rederijen ten aanzien van het schoonmaken van de tanks onder andere door de apparatuur die zij aan boord hebben geïnstalleerd zeer progressief zijn, het is algemeen bekend dat er ook wel rederijen zijn waarvan wij moeten aannemen dat men zelfs slechts een paar mijl uit de kust de „vuile smurrie over de muur pompt”, zoals dit blijkbaar in vaktermen heet. Op dit punt zou ik zeer in het bijzonder de aandacht willen vestigen en ik zou ook aan de bewindslieden willen vragen van hun kant al het mogelijke te doen. Wanneer wij erin slagen juist die vervuilers te pakken zijn wij een heel eind in de goede richting.

Is het juist dat de berichten die door militaire waarnemers worden doorgegeven, zo bijzonder lang onderweg zijn vooraleer zij ter bestemder plaatse binnenkomen? Is het waar dat deze berichten eerst via verschillende commandanten moeten lopen om dan ten slotte, maar dan meestal te laat, bij de verantwoordelijke instanties te komen?

Ik ga akkoord met het standpunt van de Regering dat de doelstelling op lange termijn minder vergaande acties op korte

Tuijnman e. a.

termijn niet in de weg mogen staan. Daarom wil ik ook niet dat de goedkeuring afhankelijk moet zijn van – laat ik dat nog eens onderstrepen – de wonderlijke zone-indeling waarover de mij voorgaande sprekers het nodige hebben gezegd.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Overbrenging van het beheer en onderhoud bij de gemeente Assen van een gedeelte van de Drentsche Hoofdvaart en een gedeelte van het Noord-Willemskanaal (11 867)**.

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Rijkswegenfonds voor het dienstjaar 1971 (12 254)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een opmerking maken naar aanleiding van een zinsnede uit de memorie van toelichting, blz. 3 onderaan:

„De opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting heeft f 6,9 mln. meer belopen dan was geraamd. Hiervoor zijn geen duidelijke redenen aan te geven. De hogere opbrengst zal zijn toe te schrijven aan de omstandigheid, dat bij het opstellen van de raming (.) nog niet kon worden beschikt over voldoende gegevens betreffende de onderlinge verhouding van de categorieën motorrijtuigen, waarvoor motorrijtuigenbelasting wordt betaald.”

Kan de Minister die opmerking toelichten?

Is deze opbrengst mogelijk hoger dan was geraamd ten gevolge van de verschillende acties en activiteiten die door de Regering zijn ondernomen om het zwart rijden tegen te gaan? Er zijn, ook door de Staatssecretaris van Financiën, vele toezeggingen op dit gebied gedaan. Is het mogelijk de Kamer te informeren over de vorderingen die op dit punt worden gemaakt? Ons bereiken namelijk voortdurend berichten dat het zwart rijden in Nederland nog op grote schaal plaatsvindt.

Ik wil ook bij deze gelegenheid de bijzondere aandacht van de Minister van Verkeer en Waterstaat voor dit probleem vragen. Ik moet eraan toevoegen, dat ik nog altijd betwijfel, of de aanpak van dit probleem door de Staatssecretaris van Financiën wel de beste aanpak is. Het is nu niet de gelegenheid er diepgaand over te discussiëren, maar ik wil nog wel eraan herinneren, dat ik bij herhaling het idee heb geopperd toch nog eens de mogelijkheden na te gaan voor het invoeren van een simpel vignet, zodat iedereen op eenvoudige wijze kan zien wie er op de weg rijdt zonder motorrijtuigenbelasting te hebben betaald. Er zijn natuurlijk bezwaren tegen aan te voeren, maar ik wil toch nog eens de bijzondere aandacht van de Minister van Verkeer en Waterstaat voor dit probleem vragen. Daaraan wil ik nog de vraag toevoegen, of hij de Kamer op de hoogte kan stellen van de activiteiten, die op dit terrein worden ondernomen en vooral van de vorderingen daarbij.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik had het punt van het zwart rijden genoteerd staan, maar het is al door de heer Cornelissen op voortreffelijke wijze behandeld, zodat ik eraan voorbij kan gaan.

Een punt, dat bij dit wetsontwerp nogal de aandacht heeft gekregen, betreft de besnoeiing met 10 miljoen. De toenmalige minister van Financiën in het kabinet-De Jong – ik kan uiteraard deze minister geen enkel verwijt ervan maken – heeft de wiebeltax in werking gesteld. Het was een kabinetsbeslissing de beperking van de uitgaven te gieten in de vorm van een blokkering. De daarop volgende minister van Financiën – nu

Van Rossum e. a.

kan ik al wel naar deze bewindsman kijken, want hij zat al in het kabinet-Biesheuvel - heeft besloten de blokkering te wijzigen in een korting. Ik mag wel veronderstellen, dat het huidige kabinet heeft besloten, het beleid van zijn voorgangers voort te zetten en dat het de argumenten daarvoor onderschrijft, want anders zou het wetsontwerp wel zijn ingetrokken. Het is alleen wat bijgepoetst door een nota van wijzigingen, omdat men kennelijk wel aanvoelde, dat er iets niet klopte. Daaraan is bij nota van wijzigingen dan enigszins tegemoet gekomen, maar ik ben er niet zo geweldig gelukkig mee. De vorige minister van Financiën heeft de onderwerpelijke 10 mln. - ik citeer uit wetsontwerp 11 881, nr. 8 - „immers een oorspronkelijk van hoofdstuk XII van de rijksbegroting verkregen bedrag” genoemd.

Nu zal deze Minister toch wel weten, dat het Rijkswegenfonds wordt gevoed van twee kanten, namelijk via de opcenten en uit de rijksmiddelen. Het is dus zeer de vraag, of het bedrag van 10 miljoen, dat nu moet worden overgeboekt naar Hoofdstuk XII, van de ene of van de andere kant afkomstig is. Ten aanzien daarvan valt niets te bewijzen. Ik vind het daarom niet logisch te zeggen: we hebben het gegeven en daarom halen we het terug. Er wordt ook van andere zijde aan dat fonds bijgedragen. De redenering van de bewindsman lijkt mij dus niet geheel sluitend.

Bovendien, bij het Rijkswegenfonds blijkt nu wel, dat als men beslist om bepaalde kortingen toe te passen, zoals is gebeurd, aan de andere kant weer middelen beschikbaar moeten worden gesteld voor de werkloosheidsbestrijding, waarvoor weer een groot aantal wegen wordt aangelegd, die misschien nog meer kosten dan men kort. Dat is een vestzak-broekzak politiek, die men de burger in ieder geval niet duidelijk kan maken. Het lijkt mij daarom niet helemaal een gewenst beleid. Ik dring er bij deze Minister op aan, in de toekomst deze procedure niet meer te volgen. Het geeft moeilijkheden met de continuïteit van het werk en ook de staatsrechtelijke kant komt in het gedrang, wanneer men zo omspringt met de wet op het Rijkswegenfonds.

Resumerend wil ik zeggen, dat ik achter doel en effectiviteit van deze voorgestelde korting een groot vraagteken plaats, ook voor de toekomst, en dat ik de vorm waarin het voorstel is gegoten onjuist vind.

Mijn laatste punt betreft het laatste stuk van het verslag, waar het gaat over de verlate betalingen.

Ik ben de Minister bijzonder dankbaar voor zijn uiteenzetting en voor de gegeven voorbeelden. Het ontgaat mij echter wat, waarom het gebeurt. Ik meen, dat de Minister eens moet onderzoeken waarom het zo lang duurt. Ik meen wel een kleine aanwijzing daarvoor te hebben. Als een werk op zijn eind loopt, worden de goede krachten, die steeds aanwezig zijn geweest, ergens anders ingezet; zij worden aan dit werk onttrokken en naar een ander deel van Nederland toegestuurd om daar weer hoger gekwalificeerde werkzaamheden te verrichten. Daardoor moeten vaak oudere en minder gekwalificeerde mensen de administratieve afwikkeling verrichten. Zij weten niet precies wat er gebeurd is, omdat zij toen niet nauw bij het werk zijn betrokken geweest. Deze mensen zijn voor de administratieve afwikkeling minder gekwalificeerd, terwijl de hooggekwalificeerde ambtenaren al lang ergens anders zijn, waar zij natuurlijk zeer nuttig werk verrichten.

Ik meen, dat wat meer getracht moet worden, de mensen die het werk hebben uitgevoerd zoveel mogelijk bij de administratieve afwikkeling te betrekken, opdat zo spoedig mogelijk tot een afronding van het geheel kan worden gekomen, aangezien grote renteverliezen, zowel met betrekking tot aannemers, als met betrekking tot gemeente- en waterschapsbesturen, hiermee in het geding zijn. Ik dring er bij de Minister op aan, in dezen duidelijk de vinger aan de pols te houden.

Minister Westerterp: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de concrete vraag van de heer Cornelissen, of ik een wat beter inzicht kan geven in de grotere opbrengst dan verwacht

Minister Westerterp

van f 6,9 mln. ten aanzien van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting wil ik zeggen, dat ik daartoe op het ogenblik niet in staat ben. Ik wil het wel nagaan en daaromtrent eventueel een schriftelijk antwoord bij de Kamer inzenden. Ik sluit niet uit, dat de oorzaak, die de geachte afgevaardigde heeft genoemd, nl. de publiciteit die is gevoerd tegen het zwartrijden, een positieve invloed heeft gehad.

De geachte afgevaardigde de heer Cornelissen heeft ook gevraagd of ik de Kamer wil informeren over de vorderingen, die zijn gemaakt ten aanzien van de controle op het betalen van de motorrijtuigenbelasting. Hij heeft twijfel uitgesproken over de huidige aanpak van de zijde van Financiën. Ik wil wel toezeggen, dat ik de Kamer nog eens zal informeren. Natuurlijk houdt de kwestie van de betaling van de motorrijtuigenbelasting en de controle daarop zeer nauw samen met onze wetgeving. Grondslag van de verplichting tot het betalen van motorrijtuigenbelasting is het rijden op de openbare weg. Naar mijn mening zou al een aanzienlijk gemakkelijker controle kunnen worden bereikt, indien het gebruik maken van de openbare weg, inclusief dus het stilstaan op de openbare weg, onder die grondslag zou vallen. Dit is op het ogenblik niet het geval. Een alternatief is, dat het hebben van een auto grondslag voor het belasten zou zijn. Wij zijn hieromtrent op het ogenblik een aantal studies aan het ondernemen. Ik wil wel zeggen, dat die zaak, voor zover ik het kan overzien, gemakkelijker zal worden, indien wij de complete automatisering van de kentekenbewijzen hebben gerealiseerd. Daaraan wordt op het ogenblik gewerkt. Ik hoop, dat de heer Cornelissen met deze toezegging genoeg kan nemen. Ik zal de Kamer ter zake dus nog inlichten.

De heer Cornelissen (K.V.P.): Wat verstaat de Minister onder complete automatisering van het kentekenbestand?

Minister Westerterp: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben nu het systeem, dat het kentekenbestand met de hand wordt bijgehouden. Wij zijn bezig na te gaan in hoeverre dit via de computer kan, zodat wij ter zake een volstrekt duidelijk inzicht hebben. Deze studies zijn op het ogenblik gaande. Met name worden de mogelijkheden van realisering bestudeerd. Ik heb goede hoop, dat het een succes wordt.

Ten aanzien van de door de heer Van Rossum gestelde vragen wil ik het volgende opmerken. De indiening van dit wetsontwerp dateert al van enige tijd terug. De geachte afgevaardigde heeft daarop terecht gewezen. Het gaat om een beslissing ten aanzien van het Rijkswegenfonds over het begrotingsjaar 1971.

De geachte afgevaardigde heeft ook nog gewezen op de gevulde gang van zaken. Eerst was er sprake van een blokkering en naderhand van een korting. Ik heb dit wetsontwerp aangetroffen en in zoverre is de conclusie van de geachte afgevaardigde juist dat het niet is ingetrokken, zodat ik het nu voor mijn verantwoording neem. De heer Van Rossum heeft gezegd dat ik niet kan bewijzen dat het bedrag van f 10 mln. dat terugvloeit hetzelfde is als dat wat uit het Rijkswegenfonds is genomen. Hij heeft echter ook gezegd dat hij zijn stelling niet kan bewijzen; dat is ook waar.

Het gaat hierbij om een incidentele korting op de middelen, beschikbaar gesteld voor het Rijkswegenfonds. Ik ben het wel met de geachte afgevaardigde eens dat wij bij dit soort beslissingen ook moeten letten op de continuïteit in de wegenbouw, omdat dit een van de doelstellingen was van het instellen van het Rijkswegenfonds.

De geachte afgevaardigde heeft bij de inhoud van dit wetsontwerp een vraagteken geplaatst. Hij acht verder de vorm onjuist, maar ik hoop dat de nota van wijziging die is ingediend, enigszins aan zijn bezwaren is tegemoet gekomen. Ik zeg graag toe dat ik een onderzoek zal instellen naar de oorzaken van de late betalingen. Ook zal ik onderzoeken of het juist is dat in de laatste fase van sommige werken de administratieve afwikke-

Minister Westerterp e. a.

ling moet geschieden door degenen die minder met de inhoud van het werk op de hoogte zijn.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn toezeggingen. Wil hij bij de verdere studies inzake het tegengaan van zwart rijden toch ook nog eens aandacht besteden aan de mogelijkheid van het invoeren van het vignet, waarvoor ik al eens eerder heb gepleit?

Minister **Westerterp**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de beantwoording van deze vraag in eerste instantie overgeslagen, waarvoor ik mijn excuses maak. Ook de door de heer Cornelissen genoemde vorm wil ik in de studie betrekken. Ook diverse andere mogelijkheden zullen in overweging in het onderzoek worden meegenomen.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Het zal de Minister bekend zijn dat dit vignet in verschillende andere landen wordt toegepast.

Minister **Westerterp**: In andere landen wordt ook wel het systeem toegepast dat elk jaar het nummerbord wordt gewijzigd. Uiteraard geeft dit administratieve verwickelingen, maar de diverse suggesties die zijn gedaan om te komen tot een zo doeltreffend mogelijke controle op de betaling van de motorrijtuigenbelasting zullen in de studie worden betrokken.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft gezegd dat het niet helemaal conform zijn wens is dat de continuïteit wordt verstoord. Naar ik aanneem mag ik daaruit afleiden dat hij daarop in de toekomst bij aanvallen op het Rijkswegenfonds zeer zorgvuldig zal letten. Voor zijn toezegging dat hij de zaak van de administratieve afwikkeling der werken nader zal bestuderen ben ik hem uitermate dankbaar. Ik hoop het resultaat te zijner tijd te merken.

Minister **Westerterp**: Mijnheer de Voorzitter! De gewenste continuïteit in de wegenbouw vormt een overweging die ik mede in het beleid wil betrekken.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Goedkeuring van de op 9 juni 1969 te Bonn tot stand gekomen Overeenkomst betreffende samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie, met bijlage (Trb. 1969, 139) (11 014)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Mijnheer de Voorzitter! Het heeft ons wel genoeg gedaan, dat er toch zoveel aandacht aan dit wetsontwerp is besteed. Ik behoef overigens niet te zeggen, dat dit bij een dergelijk verdrag een ongebruikelijke zaak is. Het is echter wel goed dat dit onderwerp, mede door de behandeling hier, zo in de aandacht is gekomen. Ik zal trachten, zoals mij is verzocht, zo kort mogelijk op de gestelde vragen in te gaan. Ik hoop daarmee toch de leden volledig recht te doen.

Op de eerste plaats zijn er de vragen van de heer Cornelissen en enkele andere geachte afgevaardigden naar de ervaringen bij de samenwerking. Die kunnen tot nu toe bijzonder goed worden genoemd. De berichtenuitwisseling gaat bijzonder snel. De bestrijding is tot nu toe in elk geval zo effectief geweest, dat nog geen enkel voorval na bestrijding tot vervuiling van de Nederlandse kust heeft geleid.

De heer **Tuijnman** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De vervuiling van de Nederlandse kust gaat constant door. Mijn

Staatssecretaris Van Hulten

dochter is de gehele vorige week bezig geweest aan het strand, mijn kleindochter schoon te maken van teer. Dat is een praktijkgeval dat ik even meedeel.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Mijnheer de Voorzitter! Ik was net van plan, daarover iets te zeggen. De bestrijding van kleine olievelden met name kan – het is dan spijtig voor de kleindochter – beter op de kust geschieden, hoe merkwaardig dat ook klinkt, omdat zo'n klein veld, als het ter zee moet worden bestreden met detergenten, juist de problemen oproept die de heer Van Rossum weer kwijt wilde. Dit is natuurlijk het eeuwige afwegen van belangen. Het probleem is, wat een klein veld en wat een groot veld is. Dat zou ik op dit moment niet kunnen definiëren.

Mij is uitdrukkelijk gevraagd, of ik de verantwoordelijke instanties in Nederland slagvaardig acht. Ik neem aan, dat de geachte afgevaardigde de heer Cornelissen niet verwachtte dat ik zou zeggen dat ik die niet slagvaardig vond. Het antwoord is duidelijk genoeg.

Bij calamiteiten kan, zoals reeds in de memorie van antwoord is vermeld, materiaal worden ingezet. Als het de leden van de Kamer interesseert, kan ik twee pagina's tekst voorlezen met hetgeen nog meer kan. Ik vermoed echter dat dit misschien niet zo goed zou vallen. Mocht het anders zijn, dan hoor ik het gaarne bij de replieken.

De leiding bij de bestrijding wordt steeds ad hoc geregeld. Dat heeft tot nu toe ook nog geen problemen opgeroepen.

Mevrouw Epema was erg geïnteresseerd in data met betrekking tot de procedure. De nota inzake het eindverslag dateert van 24 november 1972. Dat was negen maanden na het eindverslag. Daarmee werd de reeks data zoals zij die al vermeldde, gecompleteerd.

Mevrouw **Epema-Brugman** (P.v.d.A.): In slechte zin nochtans!

Staatssecretaris **Van Hulten**: Dat is zo. Wij zouden daar- tegenover kunnen opmerken, dat vanuit de Kamer niet steeds is gebleken dat dit verdrag een hoge prioriteit verdiende. Er is verschillende malen om behandeling gevraagd. De Kamer gaf echter voorkeur aan andere onderwerpen, hetgeen het recht van de Kamer is. Op het departement zijn ook vertragingen opgetreden. De kamerleden kunnen wellicht een medelid beter om opheldering vragen dan mij.

De indeling in zones zal evenals de specifieke beheersinsti- tuten worden behandeld door mijn collega Brinkhorst. Ik wil alleen de aandacht van mevrouw Epema erop vestigen – het klonk wel een beetje door in alle bijdragen – dat het denken in termen als grenzen in de Noordzee, die wat de bestrijding be- treft zouden moeten samenvallen met de grenzen waarin het continentaal plat is verdeeld, erop duidt, dat er toch een samenhang zou zijn tussen het water boven het continentaal plat en het continentaal plat zelf. Dat is een soort denken wa- tegen met name Frankrijk zich heeft verzet en waarop ook Ne- derland niet erg gebrand is.

De geachte afgevaardigde de heer Van Rossum wil ik zeggen dat preventie nu juist niet het doel is van het verdrag. Dat staat uitdrukkelijk in het verdrag, en ook in de memorie van antwoord. Met de artikelen die hij heeft geciteerd ben ik het verder eens. De heer Brinkhorst zal daarover spreken.

Ik kom tot het fysisch-geografisch betoeg van de heer Van Rossum. Ik weet niet of wij vakgenoten zijn, maar ik heb toch wel een probleem met de geachte afgevaardigde de heer Van Rossum. Het kaartje, waarover de geachte afgevaardigde sprak, is nu bij uitstek een kaartje dat de stelling van de Regering en van de verdragspartners onderheit. De cijfertjes duiden op het uur waarop de getijstroom bij een volgende plaats arriveert. Deze getijstroomen staan ingetekend met een zwarte streep. Die streep is in beide gevallen van Nederland afgewend. De zuidelijke getijstroom uit het Kanaal loopt onge- veer tot Den Helder en buigt daarna af in westelijke richting.

Staatssecretaris Van Hulten

De noordelijke getijstroom doet precies hetzelfde om het noordelijke punt en draait richting Noorwegen.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): De getijstromen lopen langs de kust.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ja, maar u moet ook een beetje op de schaal van deze kaart letten. Het is een fotocopie van een kaart op een zeer verkleinde schaal. Ik schat dat de getijstroom, die in die zwarte lijn op dit kaartje is ingetekend, op ongeveer 50 à 70 mijl uit de kust ligt. Die lijn draait van de kust vandaan.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Het gaat natuurlijk niet over die ene lijn; er zou een hele bundel met lijnen moeten staan. Deze lijn duidt alleen de richting aan.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nu een college moeten geven in zeestromingen en zou daarbij moeten betrekken zaken als ondieptes en kustlijnen en dergelijke. Ik vrees dat ik dan te veel beslag zou leggen op de tijd van de Kamer. Ik ben best bereid een „college” fysische geografie te geven, maar ik heb dan wel een half uur nodig.

De **Voorzitter**: Tenzij de ervaringen van de Staatssecretaris aan de overzijde van het Binnenhof zodanig zijn, dat hij meent dat hij op dit moment wel dat beslag op de tijd van de Kamer kan leggen; ik zou het hem niet willen aanraden.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Mijnheer de Voorzitter! Waar de olie naar toe gaat is wat dit traktaat betreft niet het belangrijkste. Het belangrijkste is het waarnemen van de olie, het elkaar waarschuwen en het onmiddellijk beginnen met de bestrijding. Voor die doeleinden is een zo praktisch mogelijke verdeling gezocht. Tot nu toe is gebleken dat het ook redelijk werkt.

Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de kostenverdeling kunnen wij onze bestrijdingscapaciteit aanzienlijk opvoeren, maar wij moeten ons daarbij wel realiseren dat Nederland in meerdere mate het opruimingswerk zal moeten verrichten. Hier zal moeten worden gestreefd naar enige onderlinge gelijkheid.

Mijnheer de Voorzitter! Ik deel de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Van Rossum, dat wij uiteraard bij het kiezen van een bestrijdingsvorm bijzonder in de gaten moeten houden welke effecten het heeft voor met name de visserij. Ik vrees, dat wij op alle mogelijke punten daar nog te weinig van weten, maar er lopen nog onderzoekingen en ongetwijfeld zullen wij er meer van te weten komen.

Mijnheer de Voorzitter! De 50-mijls-lijn langs de kust, die de heer Van Rossum heeft gesignaleerd, heeft ook mij gefraspeerd. Ook ik vroeg mij af, wat daarvan nu wel de betekenis kon zijn. De enige betekenis hiervan is, dat het kaartje toevalig voor handen was op het departement en dat ook die andere grenzen erop zijn ingetekend. Het heeft dus een zeer simpele technische oorzaak, die verder geen betekenis heeft.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat ik op dit moment niet zoveel meer behoef te zeggen over de opsporing en bestrijding naar hetgeen ik al heb gezegd over het Nederlands aandeel daarin. Wel zou ik nog iets willen zeggen over de lege vuile tankers die naar zee terugkeren. In de gewisselde stukken is reeds aangegeven dat, als dit niet zou gebeuren, dit problemen zou opleveren ten aanzien van ligplaatsen in met name het Rotterdamse havengebied. Het zou ook problemen opleveren in verband met tankopslag op de wal. Een nog veel belangrijker punt vind ik dat iedere tanker, die binnengaats wordt schoongemaakt, de mogelijkheid in zich heeft voor een volgende vuile-luchtgolf over met name het Nieuwe Waterweggebied. Ik meen, dat wij hieraan heel weinig behoefte hebben en dat wij ons moeten afvragen wat in dit verband het grootste kwaad is.

Staatssecretaris Van Hulten e. a.

In de derde plaats ontwikkelt een lege tanker, die ligt te wachten om schoongemaakt te worden, gas in zijn tanks en is daarmee een zeer gevaarlijke bom geworden. Dit is ook niet iets wat wij bij uitstek in het Nieuwe Waterweggebied nodig hebben.

Ons vierde argument om de tankers desnoods met wat vuil naar zee te kunnen laten gaan is dat het gebruik van het load-on-top-system – ook daarover heb ik een technische verhandeling bij mij, die ik nu niet zal geven – het mogelijk maakt veel minder op zee te vervuilen dan tot voor enige jaren nodig was.

Desalniettemin zijn natuurlijk Nederland en de IMCO erop gebrand verder te onderzoeken of het toch niet mogelijk is, meer vuile tankers binnengaats schoon te maken en schoon de zee op te sturen. Het resultaat daarvan ken ik nog niet.

Er is reeds eerder opgemerkt dat er mogelijk mala fide vervuilers zijn. Zoals bij elke vorm van mala fide gedrag, is het bijzonder moeilijk, daartegen preventief op te treden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen ten slotte te moeten ontkennen, dat berichten van militaire waarnemers met grote vertraging het alarmeringsapparaat zouden bereiken. Voor zover ik ben geïnformeerd, gaat dit zeer snel. Ik wil wel toezeggen dat ik er nog eens naar zal informeren, hoe snel dit plaatsvindt en wat dit precies betekent in verhouding tot de berichten van andere waarnemers.

Staatssecretaris **Brinkhorst**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mij graag aansluiten bij de opmerkingen van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Ik ben de Kamer erkentelijk voor de tijd en de aandacht, die zij aan deze overeenkomst wil besteden om van haar belangstelling voor deze zeer belangrijke zaak blijk te geven van de verontreiniging van de zee.

Ik wil op twee punten ingaan, die nog moeten worden behandeld. Mevrouw Epema heeft gevraagd, of Noorwegen het verdrag heeft ondertekend. Deze vraag kan ik bevestigend beantwoorden.

De heer Cornelissen heeft naar aanleiding van een opmerking in de memorie van antwoord gevraagd naar de wenselijkheid van een beheersinstituut, met name met supranationale bevoegdheden. Het zal niet verbazen als van deze zijde het begrip „supranationale bevoegdheden” op zich zelf positief wordt benaderd. Supranationale bevoegdheden, bij voorbeeld analoog aan de bevoegdheden, die de Rijnvaartcommissie reeds in een eerdere fase heeft gehad, spreken ons op zich zelf op dit terrein, waar een hechte en zeer gespecialiseerde samenwerking nodig is, zeer wel aan.

Ik moet echter een duidelijke reserve maken. Het gaat hier niet om een vraagstuk, dat volop in beweging is. Het lijkt mij dat als men dit vraagstuk alleen voor dit verdrag, beperkt nu voor de Noordzee, bekijkt, los van het Oslo-verdrag, dat nog behandeld en goedgekeurd moet worden, en los van mondiale ontwikkelingen op het punt van de milieuverontreiniging, men er misschien te vroeg mee is, deze zaak alleen voor deze conventie te regelen. Ik kan de geachte afgevaardigde de heer Cornelissen toezeggen dat de Nederlandse Regering zich zeer positief zal gaan opstellen tegenover deze gedachte. Zij zal dit vraagstuk in andere kaders, ook in dat van de Zeerechtconferentie, die over enige tijd zal worden gehouden, nog nader bezien. Men kan zeggen dat de positieve wil zeker aanwezig is en dat de benaderingswijze bepaald sterk aanspreekt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom vervolgens aan het punt dat in de gehele parlementaire begeleiding van het verdrag aanwezig is geweest, namelijk dat van de grensbepaling. De Kamer en de Regering hebben hierover uitvoering in de stukken gesproken. Ik wil verwijzen naar hetgeen daarover in de nota naar aanleiding van het eindverslag is opgemerkt.

Mijnheer de Voorzitter! De Nederlandse Regering had er geen enkele moeite mee een dergelijke samenval van de territoria en grenzen te laten plaatsvinden. Dit is reeds eerder tot uiting gekomen. In de stukken heeft men kunnen lezen, dat dit punt ten aanzien van andere landen enigszins anders lag.

Staatssecretaris Brinkhorst e. a.

Ik wil meteen toegeven, dat het argument dat de heer Van Rossum hanteerde – met name met verwijzing naar artikel 3 van de Conventie Continentaal Plat – zeer sterk is. Daarover is mijns inziens geen enkele twijfel mogelijk. Men kan zeggen, dat het voor goede lezers en voor goede kenners van het volkerenrecht een uitgemaakte zaak is. Het is echter natuurlijk bekend, dat er vaak andere dan alleen juridische overwegingen bij spelen en dat die overwegingen ook in een dergelijk verdrag wel eens willen prevaleren. Andere landen, die bij de overeenkomst partij zijn, zagen liever niet een dergelijke samenvallende van grenzen tot stand komen. Men stond dan ook zeer concreet voor de vraag: Moet om deze reden aan het punt worden vastgehouden met misschien het gevaar, dat een dergelijke conventie niet tijdig tot stand komt, waardoor de samenwerking toch weer in een spanningsveld komt te liggen?

Ik moet de geachte afgevaardigde de heer Van Rossum er overigens op wijzen, dat een duidelijk verschil bestaat tussen de conventie inzake het continentaal plat, waarbij exclusieve jurisdictie wordt gevestigd, en de onderhavige conventie, waarbij het niet gaat – de heer Van Rossum zal dit niet willen betwisten – om een exclusieve jurisdictie, maar uitsluitend om het opleggen van nadere verplichtingen voor andere staten naast de verplichtingen, die de lid-staten zelf reeds op dit terrein hebben. Het gaat als het ware om een extra dimensie, om een extra samenwerkingsverplichting. In die zin meen ik, dat niet helemaal sprake is van een parallel met artikel 3 van de conventie inzake het continentaal plat.

Op zich zelf had de Nederlandse Regering zeer gaarne gezien dat de beide grenzen zouden samenvallen. Zij meende evenwel niet, dat dit punt van zulk een importantie was, te meer niet, omdat een zeer goede samenwerking – Staatssecretaris Van Hulst heeft dit reeds gezegd – in de praktijk mogelijk is.

De heer Cornelissen (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beide Staatssecretarissen nog een enkele vraag stellen. Staatssecretaris Van Hulst heeft op mijn vraag, of naar de mening van de Regering de verantwoordelijke instanties in Nederland en in de andere betrokken landen voldoende zijn toegerust om in het onverhoopte geval van een ernstige calamiteit ook werkelijk slagvaardig en doeltreffend deze calamiteit aan te pakken, geantwoord door te verwijzen naar de schriftelijke voorbereiding, waarbij inderdaad is vermeld, dat enkele vaartuigen beschikbaar zijn in Nederland. Wat het buitenland betreft, mijnheer de Voorzitter, is men uiterst summier.

Het gaat mij om de vraag, mijnheer de Voorzitter, of naar de mening van de Regering datgene, wat beschikbaar is, voldoende is. De Staatssecretaris zal het met mij eens zijn, wanneer ik zeg, dat over een groot aantal zaken, die van belang zijn voor een goede aanpak van de verontreiniging, nog vele vragen rijzen, als ik de memorie van antwoord goed begrijp, mijnheer de Voorzitter.

Mijn concrete vraag is of de Regering wil toezeggen, dat zowel in Nederland als in de andere landen de betrokken instanties voldoende zullen zijn toegerust.

Ik zal het op prijs stellen, mijnheer de Voorzitter, dat de Regering, wanneer zij daarop thans geen antwoord kan geven, op een later tijdstip, nadat zij zich er eerst nog over heeft georiënteerd, de Kamer ter zake informeert.

Vervolgens wil ik nog een vraag stellen aan de heer Brinkhorst, Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, die heeft gezegd: De Nederlandse Regering zal zich positief opstellen tegenover beheerslichamen met supranationale bevoegdheden om de verontreiniging van de zeeën aan te pakken en tegen te gaan. Ik moet zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat ik dit antwoord nogal mager vind. Ik ben van mening, dat, gezien het levensbelang van een schone Noordzee en gelet op de onrustbarende toeneming van de vervuiling van de Noordzee, van de Nederlandse Regering toch mag worden verlangd, dat zij niet alleen positief staat tegenover de ontwikkelingen op dit terrein, doch dat zij, waar nodig en waar mogelijk, het initiatief

Cornelissen e. a.

neemt om de ontwikkelingen in deze uiterst moeilijke materie te versnellen, zodat wij op korte termijn tot een supranationale aanpak kunnen komen, die natuurlijk niet alleen in het belang van het Nederlandse volk, maar evenzeer in het belang van de andere betrokken volkeren is. Onze vrees is, dat het gewoon te lang gaat duren. Men komt er niet, wanneer men alleen maar positief tegenover de ontwikkelingen staat, die eindelijk op gang beginnen te komen. Ik herhaal mijn vraag: Is de Regering bereid om, waar mogelijk en nodig, ook initiatieven te nemen?

De heer Van Rossum (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor hun antwoord. Ik wil een klein misverstand dat bij de Staatssecretaris is gerezen, wegnemen. Ik heb in mijn inleiding gezegd, dat door de ramp met de Torrey Canyon in 1967 de publieke belangstelling voor preventie en bestrijding van de verontreiniging door olie op zee duidelijk aan de orde is gekomen. Ik heb er toen ook bij gezegd, dat preventie niet een zaak van dit traktaat was. Daarover hebben de Staatssecretaris en ik dus geen verschil van mening. De preventie zal in andere tractaten, die wij misschien binnenkort zullen behandelen, tot uitdrukking komen.

Ik ben het eens met de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken dat wij de zaak niet moeten ophouden en moeten doorgaan. Dat kan echter wel tot enige fricties aanleiding geven, misschien niet als het over scheepsrampen gaat, maar wel als het exploratie en exploitatie van olievelden onder het Continentaal Plat betreft, dus delen die volgens dit traktaat niet onder Nederlands toezicht vallen, maar waarop wel een andere wet van toepassing is en waarbij Nederland wel andere verantwoordelijkheden met betrekking tot olievelden draagt. Ik meen, dat deze twee zaken wel eens door elkaar heen zouden kunnen lopen. Ik vind achterdocht nooit een goede basis voor het vaststellen van een overeenkomst, zeker niet als het grenzen betreft. Daar komt het toch wel bijna op neer; Frankrijk wilde niet, Engeland wilde niet: alles onder het motief, dat men er wel eens wat anders uit af zou kunnen leiden. Ik ben met de grenzen bepaald nog niet zo gelukkig. Ik heb zelfs als voorbeeld genoemd, dat België toezicht heeft op de Theemsmonding. Dit gaat natuurlijk op tot de territoriale wateren, maar België heeft dan toch maar toezicht over het gebied tot vóór de Engelse kust. Dat lijkt mij niet bepaald de meest aangewezen weg.

Ik wil de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat vragen om voldoende aandacht voor de wijze waarop wordt bestreden. Met betrekking tot de vis is hij daarop al ingegaan. Er zijn natuurlijk ook nog een aantal andere zaken, zoals luchtvervuiling door verbranding enz. Men moet niet alleen een effectieve bestrijding betrachten, maar ook letten op de manier van bestrijding.

Ik zal niet in de verleiding komen om weer over het kaartje te spreken, want dan zou ik de Staatssecretaris in verzoeking brengen. Dat is bepaald niet de bedoeling, maar eens zijn we het niet over de stromingen in de Noordzee.

Er is een misverstand ontstaan over het onderscheid tussen meldingen binnen en buiten de 50 mijlsgrens. Dit is gewoon een mededeling in de *Staatscourant* van 28 september 1970. Laat de Staatssecretaris die intrekken en voortaan alle meldingen laten doen aan de Directie Havenmonden, zodat dit verschil niet meer zal bestaan. Dan kan alles wat betrekking heeft op dit traktaat naar één adres worden gezonden. Ik meen dat dit soort onderscheid zoveel mogelijk moet verdwijnen, ook om moeilijkheden met landen die eenzijdig zones van 50 mijl vaststellen te voorkomen.

Staatssecretaris Van Hulst: Mijnheer de Voorzitter! De heer Cornelissen heeft twee vragen aan mij gesteld. De eerste is, of ik het apparaat slagvaardig acht. Ik heb daarvan in eerste instantie al gezegd, dat men natuurlijk moeilijk kan verwachten dat ik dat zal ontkennen.

Staatssecretaris **Van Hulten**

De tweede vraag is, of het apparaat voldoende is, of er voldoende schepen en bestrijdingsmiddelen zijn. Dan komt natuurlijk meteen de vraag op: voldoende voor wat? Als er in Het Kanaal twee Torrey Canyon's tegen elkaar aanvaren en beide volledig openscheuren – ik noem nu maar een toch wel zeer onwaarschijnlijk geval – dan is het mogelijk dat het een paar dagen duurt voordat voldoende bestrijdingsmiddelen aanwezig zijn. Dit is echter een kwestie van kosten. Ik heb het al even in eerste termijn genoemd.

De verschillende landen hebben afgesproken dat de een de ander helpt bij de bestrijding en wel met gesloten beurs. Als wij nu een geweldig apparaat opzetten, betekent het gesloten beurs-principe binnen de kortste keren dat wij de rekening betalen. Nu kan Nederland, als het fatsoenlijke tankers betreft, wel de verzekeringsmaatschappij aanspreken en de kosten terugkrijgen, maar de heer Tuijnman heeft reeds gezegd dat niet alle tankers fatsoenlijk zijn. Dan gaat het natuurlijk fout. Wij hebben hierbij dus enigszins te maken met de moeilijkheid dat het een samenwerking van acht landen betreft en dat iedereen iets moet doen. Wij moeten natuurlijk een naar onze mening voldoende apparaat leveren, maar wij kunnen dat toch ook weer niet te overdreven doen, omdat dit anderen in de verzoeking zou kunnen brengen het maar met wat minder te doen. Dat is natuurlijk ook niet in ons belang. Ik meen echter dat wij het bij een „normale ramp” wel aankunnen.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mag ik aannemen dat er toch wel min of meer regelmatig overleg tussen de betrokkenen plaatsvindt om te bepalen, wat beschikbaar is en wat daarmee kan worden gedaan, zodat men elkaar stimuleert om voldoende apparatuur en dergelijke beschikbaar te hebben?

Staatssecretaris **Van Hulten**: Tot nu toe is gebleken dat het redelijk goed gaat. Ik heb zoëven al aangekondigd dat ik nog enige gegevens heb over nieuwe ontwikkelingen. Er wordt natuurlijk voortdurend gezocht naar nieuwe, betere middelen, met name naar middelen die geen negatieve neveneffecten hebben. Ik zal die middelen nu verder niet noemen. Zij worden ontwikkeld in verschillende landen, die onderling contact onderhouden. Er wordt gezocht naar middelen die zo goed mogelijk zijn, maar er zijn en blijven natuurlijk diverse belangen aanwezig. Het maximum op dit terrein betekent nu eenmaal dat er consequenties zijn op zeer vele andere terreinen. De vraag is ook of het maximum wel optimaal is.

De heer **Nagel** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Haalt de Staatssecretaris nu niet twee begrippen „gesloten beurs” door elkaar? Het is natuurlijk toch zo, dat een enorme stroom olie naar de Nederlandse kust toe vervoerd wordt en dat op Nederland de plicht rust een behoorlijk uitgerust bestrijdingsapparaat tot stand te brengen.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Dat heb ik niet ontkend, mijnheer de Voorzitter. Ik vind dat wij een behoorlijk bestrijdingsapparaat hebben. De vraag die ik heb opgeroepen in reactie op de vraag van de geachte afgevaardigde was: Voldoende voor wat? Als er een zeer bijzondere geweldige ramp komt, kan het best zijn dat op dat moment zal blijken, dat het daar niet voor geschikt is. De kans – ik heb overigens geen kansberekeningen gezien – dat er zo'n ramp komt moet je natuurlijk afwegen tegen meer normale situaties, waar je op voorbereid bent. Geen stad heeft een brandweer die klaar staat om de hele stad tegelijk te blussen. Ik hoop dat deze vergelijking mijn standpunt ten aanzien van het begrip „voldoende” duidelijk maakt.

De heer **Cornelissen** (K.V.P.): Mag ik hieruit opmaken, dat naar uw mening in Nederland en in de andere landen de situatie op het punt van bestrijdingsmogelijkheden van olieverontreiniging op de Noordzee inderdaad te vergelijken is met de mogelijkheden die een moderne stad heeft op het punt van brandbestrijding?

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ik meen dat wij dit voor onze omgeving wel kunnen stellen, maar ik geloof niet dat ik het kan uitbreiden tot alle wereldzeeën. Dat zal de geachte afgevaardigde ook niet bedoelen. In Nederland hebben wij redelijke mogelijkheden. Eén bewijs tot nu toe – misschien is het morgen over, helaas – heb ik in de hand, namelijk dat het de afgelopen vier jaar voldoende is gebleken.

De geachte afgevaardigde de heer Van Rossum heeft de Torrey Canyon ter sprake gebracht. Daar zou ik toch nog een achtergrondinformatie bij willen geven. Die ramp heeft inderdaad publieke belangstelling getrokken. Veel belangrijker was het volgende. De hele voorbereiding van het denken, zoals dat in dit verdrag is belichaamd, was al jaren aan de gang, maar kwam in Engeland maar niet van stoot, tot die Torrey Canyon ging. Toen was de Engelse regering

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Dat heb ik ook betoogd. Het is vergelijkbaar met de stormvloedcommissie van 1935. Niemand wilde eraan, totdat wij de ramp van 1953 beleefden. In dit geval is het precies zo.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Gebleken is dat de regeringsbelangstelling een heel belangrijke zaak is. Uiteraard werd die plotseling gewekt doordat al die Engelsen hun kust vervuild zagen. Misschien moet je wel zeggen – daarmee kom ik even terug op de vraag van de heer Cornelissen – dat, als zo'n ramp gebeurt en het blijkt dat je haar niet aankunt, dit het element is dat een motivatie geeft om toch nog veel verder te gaan dan nu noodzakelijk wordt geacht. Dat is nu eenmaal dat wat merkwaardige mechanisme in onze maatschappij.

De vraag naar het weglaten van de 50-mijlsgrens kan ik niet hier beantwoorden. Daaraan zitten een aantal interne technische problemen vast. Ik moet in het apparaat nagaan of het wel mogelijk is dat alle meldingen rechtstreeks gaan naar de Directie Havenmondingen.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): U leest die *Staatscourant* van 28 september 1970 maar eens na. Daar staat in dat men altijd kennis moet geven aan de Directie Havenmondingen. Alleen buiten die 50 mijl moet er internationaal contact worden opgenomen. Als in het voorlopig verslag daarnaar wordt gevraagd luidt de memorie van antwoord: dat dit op geen enkel verdrag berust.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ik zal die zaak nog eens nalopen en bekijken of wij aan de wens van de geachte afgevaardigde tegemoet kunnen komen.

Staatssecretaris **Brinkhorst**: Mijnheer de Voorzitter! Het is met de supranationaliteit een beetje zoals met een huwelijk, je hebt er meer dan een voor nodig! Misschien is dat de verklaring voor het wat magere antwoord dat ik aan de heer Cornelissen heb moeten geven. Het is bepaald niet zo dat de Nederlandse Regering niet, met de geachte afgevaardigde, van mening is dat men het beste het gehele probleem van de milieuverontreiniging en met name van de olieverontreiniging in supranationaal verband kan aanpakken. Men moet het aan de andere kant toch ook weer niet dogmatisch stellen. Als bepaalde landen een zekere huivering hebben om op de supranationale weg verder te gaan – dat is zeker in deze Kamer toch geen onbekend geluid, ook niet in ander verband – dan moet Nederland niet daarmee op zichzelf goede samenwerkingsvormen in een intergouvernementeel kader uitsluiten. Dat is misschien de reden waarom mijn antwoord voor de heer Cornelissen wat mager leek. Dat is bepaald niet ingegeven door het feit dat de Nederlandse Regering niet het grote belang inziet, juist ook op dit terrein, van een supranationale vorm van samenwerking, maar het is ook ingegeven door de praktische beperkingen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Voorzitter e. a.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Nu de Kamer het wetsontwerp Goedkeuring van de Overeenkomst betreffende samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie (11 014) heeft aangenomen, stel ik aan de Kamer voor de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken over deze Overeenkomst (10 907), waarop door het lid Van Rossum c.s. uitdrukkelijke goedkeuring is gevraagd, voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Alvorens over te gaan tot de behandeling van het volgende wetsontwerp deel ik de Kamer het volgende mee. Tot nu toe hebben zowel de Kamer als ik steeds gesproken over twee stukken die de volgende week eventueel te zamen te behandelen zouden zijn, namelijk het wetsontwerp Verhoging van de benzineaccijns en de zogenaamde Voorjaarsnota. Uit zojuist door mij ingewonnen inlichtingen heb ik echter begrepen dat, behalve deze beide stukken, gelijktijdig met de Voorjaarsnota te verwachten is een brief van de Regering inzake de wijziging in het beleid voor 1973.

Aangezien ik moet aannemen dat de Regering een nauw verband legt tussen deze brief en de reeds op de agenda geplaatste Voorjaarsnota en belastingontwerp overweeg ik de Kamer, niet nu, maar bij de regeling van werkzaamheden a.s. maandag, voor te stellen die Brief te zamen met de nota en het wetsontwerp te behandelen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Regelen tot het tegengaan van misbruiken bij colportage (Colportagewet) (11 106)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris heeft op onze vragen uitvoerig geantwoord en daar zijn wij hem dankbaar voor. Ook heeft hij een aantal uiteenzettingen gegeven, die op een paar punten voor ons de zaak helderder hebben gemaakt. Toch zijn er nog een paar vragen overgebleven. Daarop wil ik nader ingaan.

Voorop wil ik stellen, dat de Staatssecretaris zich heeft verzet tegen een algeheel verbod van de colportage. Daarbij wil ik uitdrukkelijk stipuleren, dat wij bij zo'n verbod uitdrukkelijk de uitzonderingen willen noemen, waarbij wij in de eerste plaats denken aan de straatventerij. Als overgekomen zou zijn, dat wij die willen verbieden, dan is dat een onjuiste interpretatie.

Mijnheer de Voorzitter! Wij willen uiteraard vóór deze wet stemmen, omdat deze een duidelijke verbetering geeft vergeleken bij het nu bestaande systeem. Wij vroegen echter, of het mogelijk zou zijn bij gebleken misbruik, dat de wet na twee jaar wordt herzien in die zin, dat een algeheel colportageverbod met uitzonderingen kan worden ingesteld.

De Staatssecretaris sprak nogal raillerend over mijn zogenaamde vraag, of ik elke twee jaar of pas over twee jaar een verslag wilde hebben. Dat was niet de vraag. Het was mij zeker niet ontgaan, dat er elk jaar een verslag moet komen. De vraag was, of na verloop van twee jaar inderdaad de zaak zou worden bekeken aan de hand van een paar vragen, in de eerste plaats of er sprake was van misbruik, in de tweede plaats hoe groot het aantal gesloten overeenkomsten was. Daarbij was de aanvullende vraag, die nog niet is beantwoord, of de Staatssecretaris bereid is de lijsten van gesloten overeenkomsten op te vragen bij de kamers van koophandel. Bovendien had ik gevraagd, of het mogelijk zou zijn ook het aantal ontbonden overeenkomsten gewaar te worden. Wellicht zal het mogelijk zijn, dat de colporteurs ook opgave doen aan de kamer van koophandel van het aantal ontbonden overeenkomsten. Ik geef toe, dat een dergelijk systeem niet waterdicht zal zijn, want de mala-fide colporteur zal dit niet

Haas-Berger

doen, maar wellicht kunnen wij op grond van het aantal klachten en gebruik makend van een vermenigvuldigingsfactor globaal een indruk krijgen van het aantal ontbonden overeenkomsten.

De Staatssecretaris heeft duidelijk gemaakt, wat hij bedoelt met het „eigen initiatief” genoemd in artikel 1, lid 5 van deze Colportagewet. Het lijkt mij, dat de interpretatie die de Staatssecretaris heeft gegeven duidelijk een ruimere bescherming biedt aan de consument dan de passage in het ingediende amendement: op uitdrukkelijk verzoek. Nog geen antwoord heb ik echter gekregen op de vraag, wat de positie is van de kredietcolporteur, wanneer deze iemand bezoekt die een advertentiestrook heeft ingezonden. De kredietcolportage is bij deze wet verboden. Het inzenden van een advertentie en het daarop reageren door de colporteur is gezien de interpretatie van de Staatssecretaris colportage.

Ik wil ook nog wat zeggen over de beurzen. In het interruptiedebatje is eergisteren gesteld, dat men naar beurzen toe gaat om iets te kopen. Dat lijkt mij niet juist. Als men naar de Pasar Malam gaat of naar een huishoudbeurs, gaat men daar naar toe om te zien of er iets leuks is en om een dagje uit te zijn. Als daar dan iets ten verkoop wordt aangeboden en als er bovendien bij wordt gezegd, dat men nu moet beslissen, omdat het nu goedkoper is en het na afloop van de beurs weer duurder is, dan zie ik geen wezenlijk verschil met de colportage.

Wij zijn er verheugd over, dat de Staatssecretaris heeft toegezegd een uitgebreide voorlichting te geven bij het in werking treden van deze wet, in samenspraak met de consumentenorganisaties, en dat hij hierbij met name de inertia sellings, d.w.z. het toezenden van ongevraagde goederen zal betrekken. Wil de Staatssecretaris hierbij ook de methoden van verkoop, die bij algemene maatregel van bestuur onder de regels van de Colportagewet vallen betrekken, zodat en de consument weet dat bij voorbeeld teaparties eronder vallen en de argeloze huisvrouw, die wellicht het idee krijgt zo'n teaparty te organiseren, weet dat zo iets valt onder de regels van de Colportagewet? Weliswaar moet het gebeuren in de uitoefening van het beroep of bedrijf, maar in de memorie van antwoord is gezegd, dat een herhaald iets doen door de Staatssecretaris wordt gezien als uitoefening van een beroep of bedrijf. Ik hoop, dat de Staatssecretaris „herhaald” beziet als, zoals wij vanmiddag gehoord hebben, meer dan twee.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben het gehad over de vrijheid van drukpers. Ter wille van de tijd wil ik daarop nu niet ingaan. Een dergelijk probleem doet zich, zoals de Staatssecretaris eergisteren duidelijk heeft uiteengezet, voor bij de verkoop van goederen van de gehandicapten. Een ieder wil dit tegengaan, evenals de Staatssecretaris. Ik ben daar erg blij om. Nu de enige mogelijkheid, die er bestaat om tegen de sentimentsverkoop op te treden, is ex artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht – de oplichting – verzoek ik de Staatssecretaris contact op te nemen met zijn ambtgenoot van Justitie ten einde te bevorderen, dat het openbaar ministerie meer alert is op de oplichting. Verder wil ik hem vragen, of hij bij zijn voorlichting aan het publiek uitzendingen via bij voorbeeld de televisie wil verzorgen inzake de mogelijkheden van oplichting, die er bestaan. Ik weet niet, of de Staatssecretaris bekend is met de enige jaren geleden door de Duitse televisie uitgezonden voorlichting op dit terrein. Ik heb begrepen, dat na die uitzending het verschijnsel „oplichting” daar gedurende een aantal maanden in ieder geval duidelijk terug is gelopen.

Ik zou graag van de Staatssecretaris willen weten – het is mij de vorige keer niet duidelijk geworden – waarom het feit, dat men te hoge prijzen vraagt niet als een onbehoorlijk gedrag wordt gezien. Wij hebben gehoord, dat de consumentenorganisaties klachten kunnen indienen. Ik wil mijn vraag herhalen of ook een sociale dienst klachten kan indienen. Verder wil ik mijn vraag herhalen of de regeling, dat de totale som van de overeenkomst bepalend is als de afkoelingsperiode van kracht is, ook geldt voor bij voorbeeld een pannenset, net zoals bij

Haas-Berger e. a.

een encyclopedie. Wellicht kan men met het argument komen, dat een pannenset gemakkelijker in delen is te verkopen dan een encyclopedie.

Heeft de koper het retentierecht, indien de verkoop ongedaan wordt gemaakt en de koper onverhoopt reeds en ook onverplicht een gedeelte of het geheel van het verschuldigde bedrag heeft voldaan?

De afkoelingsperiode heeft ons eergisteren nogal wat hoofdbrekens gekost. Nog steeds ben ik van mening, dat de verkoper verplicht moet zijn, voor de inschrijving te zorgen. Dan hebben beide partijen - en ik hoop ook wij - meer zekerheid. Ik zeg dit te meer naar aanleiding van het antwoord van de Staatssecretaris op mijn vraag wat de positie van de koper is bij een overeenkomst met een niet-geregistreerde colporteur. Het antwoord van de Staatssecretaris luidde letterlijk: Dan is er geen overeenkomst. Deze is dan namelijk niet gedateerd. Een niet-ingeschrevene kan niet dateren. De overeenkomst is dus nietig, zodat nakoming niet kan worden gevraagd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat dit niet juist is. De overeenkomst bestaat, is dus niet nietig. Ik meen, dat met het schrappen van artikel 21 de nietigheid van een overeenkomst, gesloten met een niet-geregistreerde colporteur, ongedaan is gemaakt. Afgezien van het feit, dat deze overeenkomst wel van kracht is, weet ik niet precies wat ik aan moet met de opmerking: dan is er geen overeenkomst. Deze is dan namelijk niet gedateerd. Is er werkelijk geen sprake van een overeenkomst, als er niet gedateerd is? Houdt het dan niet in dat er geen overeenkomst ontstaat door het contract? Houdt het ook niet in dat de datering de overeenkomst in werking doet gaan en dat dan in acht dagen de overeenkomst wederom kan worden ontbonden? Hoe weet de koper of er een overeenkomst is als hij niet op de hoogte van de datering is? Wij hebben eergisteren immers gemerkt dat hij van de datering niet op de hoogte behoeft te zijn.

Dit brengt ons tot de vraag wat de ratio is van de opmerking dat de koper nog kan doen dagtekenen, als hij niet weet of de verkoper het heeft gedaan, zoals de Staatssecretaris opmerkte.

De heer **Krosse** (K.V.P.): Hij is toch niet ingeschreven.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Het gaat überhaupt over de afkoeling en ik vraag nu iets naar aanleiding van de opmerking dat er geen overeenkomst is als er niet is gedateerd. Letterlijk staat er: Dan is er geen overeenkomst, deze is dan namelijk niet gedateerd. Als wij deze zaken naast elkaar zetten, dan zien wij duidelijk dat de overeenkomst van kracht wordt door de datering. Ik meen dat dit, gezien het stelsel van de wet, niet juist is, maar ik wil hierover graag opheldering van de Staatssecretaris hebben.

Is het bovendien niet logischer dat de verkoper wel verplicht is de overeenkomst te dateren, omdat, gesteld dat de Staatssecretaris zich heeft vergist en de overeenkomst wel bestaat bij een niet-geregistreerde colporteur, de mogelijkheid tot antedateren levensgroot is?

Ten slotte wil ik nog eens beklemtonen dat wij van mening blijven dat de contantcolportage onder de wettelijke regelingen moet worden gebracht. Ik zou de Staatssecretaris willen vragen, of hij duidelijk kan maken, waarom het denken over de ene algemene maatregel van bestuur, waarin hij opnoemt wat er wel onder valt, korter zou zijn dan het denken over de andere algemene maatregel van bestuur, waarin hij opnoemt wat er niet onder valt.

De heer **Keja** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De naar mijn idee bijzonder uitvoerige beantwoording van de bewindsman maakt het mij mogelijk thans met enkele woorden te volstaan. Ik dank hem hartelijk voor zijn antwoord.

Ik meen dat ik iets recht moet zetten. Misschien ben ik in eerste instantie niet duidelijk genoeg geweest, maar als bij de Staatssecretaris is overgekomen dat wij principieel niets voelen

Keja e. a.

voor een algemeen verbod van colportage, dan komt dat omdat wij eigenlijk geen inzicht hebben in de vraag hoe groot het belang van de colportage voor de consument op dit ogenblik is. Voorts komt het omdat wij verwachten dat dit wetsontwerp misbruik van de colportage in grote mate zal doen afnemen of ophouden. Het is echter juist te vermelden dat wij, als achteraf blijkt dat dit niet het geval zou zijn, zeker van mening zijn dat de overheid dan een nieuwe taak krijgt; een mogelijk verbod zal dan noodzakelijk zijn.

Voorts wil ik nog een opmerking maken over het amendement van de heer Waltmans, voorkomende op stuk nr. 16, dat betrekking heeft op colportage-activiteiten die het karakter van sentimentsverkoop dragen. Ik wil nadrukkelijk zeggen dat wij van mening zijn, hoeveel sympathie wij voor de gedachten in dit amendement neergelegd ook hebben, dat dit het betreden van een verkeerde weg is. Het raakt eigenlijk van het gehele probleem maar een deelfacetje. Men kan er direct onderuit, er weer langsglijden; daarin zijn colporteurs bijzonder handig. Aan de deur kan bij voorbeeld iemand komen met prachtige ansichtkaarten, die niet zegt dat het voor een goed doel is, maar op welke kaarten netjes staat gedrukt: Met de voet geschilderd. Men kan daar weer niets aan doen.

Ik denk ook aan de vele gevallen, waarop dit amendement geen betrekking heeft en waarin wordt gezegd dat de opbrengst ten behoeve van gehandicapten zal komen. Uit ervaring weet ik dat dikwijls een fractie, nog geen promisse, van de opbrengst naar het goede doel gaat. Toch probeert men op die manier de arguloze consument zijn steentje bij te laten dragen.

Daarbij komt dat juristen in mijn fractie mij hebben verteld dat - ik kan het niet zo mooi uitdrukken; laat ik het maar op mijn manier zeggen - dat er van het amendement niet veel klopt. Ik zou haast zeggen dat de heer Waltmans in zijn fractie nog eens moet informeren of het juist is dat het zo gaat.

Al met al zijn wij van mening, dat het beter is andere wegen te zoeken om dit soort afschuwelijke handelingen tegen te gaan.

De heer **Waltmans** (P.P.R.): Ik heb anders begrepen dat het voor een aantal leden uit de fractie van de heer Keja niet altijd een bezwaar is als iets juridisch niet klopt.

De heer **Keja** (V.V.D.): Ik weet dat niet. Ik kan mij niet herinneren dat dat ergens uit is gebleken.

De heer **Van der Mei** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal kort zijn, omdat ik het in grote trekken eens ben met het antwoord van de Staatssecretaris. Ik maak gaarne gebruik van de gelegenheid, de Staatssecretaris te danken voor zijn volledige beantwoording van de vragen, ook onzerzijds gesteld. In dit verband merk ik op dat ik met grote belangstelling heb geluisterd naar de uiteenzetting met betrekking tot het gekozen systeem. Dat vonden wij namelijk een belangrijke zaak.

De Staatssecretaris heeft duidelijk uiteengezet waarom niet voor een verbodstelsel is gekozen. Wij achten zijn uiteenzetting niet alleen duidelijk, maar bovendien ook overtuigend.

De Staatssecretaris heeft niet op voorhand willen uitsluiten - hij kan dat in wezen ook niet - dat uiteindelijk toch nog wel eens voor een verbodstelsel zou kunnen worden gekozen. De Kamer zal elk jaar een verslag ontvangen over de toepassing van de wet. Op die wijze zal ook vanuit de Kamer nauwlettend kunnen worden toegezien welke ervaringen men opdoet met het gekozen systeem.

In eerste instantie is ook onzerzijds sterk gepleit voor de gelijktijdigheid van de inwerkingtreding van de wet en het van kracht worden van de algemene maatregel van bestuur krachtens artikel 5 lid 2. De Staatssecretaris heeft dit toegezegd. Daarvoor zijn wij hem erkentelijk. Daardoor zal worden bereikt, dat het toepassingsgebied voor zowel afbetalingscolportage als contantcolportage tegelijkertijd zal worden geregeld.

Van der Mei e. a.

Dat was de bedoeling van ons pleidooi. Wij zijn erkentelijk voor de toezegging. Wij achten, zoals gezegd, dit een bijzonder gewenste zaak.

De Voorzitter: De heer Van Dis heeft mij meegedeeld, dat hij tot zijn spijt niet aan de beraadslaging kan deelnemen. De heer Van Rossum zal namens hem het woord voeren.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Gaarne zeg ik de bewindsman dank voor de duidelijke en van kennis van zaken getuigende antwoorden, die ook voor onze fractie zeer verhelderend hebben gewerkt.

In het bijzonder is opgevallen de evenwichtige benadering, waarbij de nadruk lag op het tegengaan van misbruik. Van de kant van onze fractie zijn er echter nog wel een paar kanttekeningen te maken.

Ik moet onderstrepen de opmerking van de bewindsman dat de afkoelingsperiode in wezen werkt tegen het metterdaad in werking stellen van een klachtenprocedure. Ik vind dat een goede zaak.

Een volgende opmerking heeft betrekking op de contantcolportage. Nu de bewindsman heeft toegezegd, dat de inwerking-treding van de wet gelijktijdig zal geschieden met de op dit gebied uit te vaardigen algemene maatregel van bestuur, heeft onze fractie geen behoefte aan het daartoe strekkende amendement van de heer Terlouw. De door de bewindsman gegeven uiteenzetting heeft ons overtuigd dat de voorgestelde regeling beter aan de maatschappelijke behoeften tegemoet komt dan de volledige inschrijving met mogelijkheid van ontheffing. Ook de uiteenzetting over de groepsheffing en het initiatief zijn voor ons aanleiding, het wetsvoorstel te volgen en niet het amendement.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Het amendement bedoelt niet, de hele contantcolportage onder de registratie te brengen, maar wel onder de artikelen 22 en 23.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Ik neem gaarne kennis van deze verduidelijking.

De heer **Terlouw** (D'66): Het zal uw standpunt wellicht wijzigen.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! In eerste termijn heeft de heer Van Dis gevraagd of het niet noodzakelijk is, het indienen van een klacht tegen handelingen van colporteurs enz. te binden aan een bepaalde termijn. Dit komt de rechtszekerheid ten goede. Ook zou ik nader willen worden ingelicht over zijn in eerste instantie gestelde vraag om de bedrijfsleiding in de bewijsvoering zo redelijk mogelijk te behandelen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nu iets willen zeggen over de verlaging van de f 100-grens, waar beneden de civiele regelingen niet geheel behoeven te worden in acht genomen, met name ten aanzien van de afkoelingsperiode. Wij vragen ons af, of daardoor niet een dermate grote stroom van contracten zal moeten worden geregistreerd dat daarmee in de praktijk het colporteren onmogelijk wordt gemaakt. Dit zou voor bonafide colportage – die er gelukkig in overwegende mate is – wel erg frustrerend werken en zou in ieder geval kostenverhogend werken. Ik zou willen vragen om nog eens bijzondere aandacht te schenken aan dit facet.

Mijnheer de Voorzitter! Met belangstelling heb ik kennis genomen van het antwoord op de vraag wanneer er van colportage sprake is; dit is het geval als het initiatief uitgaat van de verkoper. Moet dit betekenen dat alle postorderbedrijven in feite onder deze wet zouden vallen? Is dit dan niet in strijd met de opzet van de wet, aangezien het gaat om het beteugelen van agressieve verkoopmethoden? Zie ik dit misschien te donker in? Immers, het adverteren met antwoordcoupons verschilt niet zo heel veel van de werkzaamheden van postorderbedrijven.

Van Rossum e. a.

Mijnheer de Voorzitter! De uiteenzetting over het begrip „vrijheid van meningsuiting” heeft mij bepaald niet overtuigd om voorshands de colportage van boekwerken buiten de regeling te laten. Juist hier worden naar verhouding de meeste klachten vernomen. Vandaar ons pleidooi juist hier de vinger nauwlettend aan de pols te houden.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot de zogenaamde sentimentsverkoop heb ik node gemist – ik kon het althans in de beantwoording niet vinden – de beantwoording van de vraag van de heer Van Dis of het spelen op sentimenten in de sfeer, waarover wij in dit verband spreken, als onbehoorlijk gedrag kan worden aangemerkt. Mijns inziens kan daaraan op een veel betere manier worden tegemoet gekomen dan op de wijze, die naar voren komt in het amendement van de heer Waltmans. Juist nu iedereen klachten kan indienen, ligt daarin een waarborg tegen misbruik, terwijl een verbod inderdaad mala-fide colportage in de praktijk zo niet geheel dan toch wel vrijwel onmogelijk maakt. Gaarne zou ik hierover een nadere beschouwing van de bewindsman willen horen.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag beginnen met de Staatssecretaris te danken voor zijn, zeker gezien de korte tijd van inwerking in deze problematiek, zeer gedegen antwoord. Ik wil hem dan ook graag complimenteren voor zijn eerste optreden als Staatssecretaris in deze Kamer.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met genoeg kunnen constateren dat onze gedachten over dit wetsontwerp niet zo verschillend zijn als misschien uit de veelvuldigheid van interrupties zou kunnen worden afgeleid. Ik meen dat dit op belangrijke punten geldt voor bijna de gehele Kamer. Ik stel het zeer op prijs dat de Staatssecretaris heeft toegezegd nauwlettend te zullen toezien op het functioneren van de wet. Mocht deze wet niet zo functioneren als wij allen hopen, dan zal de Staatssecretaris met bij voorbeeld een algeheel verbod – met uitzonderingen – komen. Ik ben er ook blij mee dat hij een aanzet heeft gegeven tot de gedachtenvorming over wat onbehoorlijk gedrag is. Hij heeft enkele opmerkingen, die ik hierover heb gemaakt, onderschreven. Ik heb niet helemaal zijn opmerking begrepen, dat onredelijk hoge prijzen geen onbehoorlijk gedrag zou betekenen, omdat deze worden gecontroleerd. Iets wat onbehoorlijk is en wat gecontroleerd wordt, blijft naar mijn mening onbehoorlijk.

Ik zal ook zeer kort zijn over de sentimentsverkoop van artikelen, die door gehandicapt zijn of zouden zijn gemaakt. Daarover hebben wij een lange discussie gevoerd. Ik wil er nogmaals op aandringen, dat de Staatssecretaris met de organisaties van blinden en andere gehandicapt zal nagaan of het mogelijk is, iets in de wet op te nemen of anderszins tot een regeling te komen, waarbij een algeheel verbod van door gehandicapt vervaardigde producten als colportage wordt verboden.

Toch zijn er nog enkele verschillen van opvatting, waarover ik nu nog even wil spreken. Daarvoor voeren wij ten slotte voornamelijk een debat in deze Kamer. Ik wil niet veel meer zeggen over artikel 1, lid 5. Wij hebben gediscussieerd over de terminologie „overwegende mate” of „uitdrukkelijk verzoek”. Gehoord de interpretatie van de Staatssecretaris ter zake van deze twee begrippen, meen ik dat het verstandiger is mijn amendement op dit punt in te trekken. Dit zijn termen, waarbij het toch op de interpretatie aankomt. Vandaar dat ik mijn amendement, voorkomende op stuk nr. 13 bij dezen wil intrekken.

Mijnheer de Voorzitter! Wel verschillen de Staatssecretaris en ik van mening over het onder de artikelen 22 en 23 brengen van de contantcolportage. Ik heb reeds in eerste termijn gezegd dat – de Staatssecretaris heeft iets soortgelijks gezegd – wij dicht bij elkaar kunnen komen, maar dat wij de zaak van verschillende zijden benaderen. De Staatssecretaris heeft enkele overwegingen als tegenargument gebruikt. Een daarvan was, dat er een zekere onevenwichtigheid in de wet zal op-

Terlouw

treden, dat men een scheiding tussen het civielrechtelijke en publiekrechtelijke deel van de wet gaat aanbrengen. Misschien zou men – naar de mening van de Staatssecretaris – kunnen zeggen dat hierdoor de juridische elegantie van de wet wat verloren gaat. Ik neem aan dat de Staatssecretaris het met mij eens is, dat dit pas in laatste instantie een argument kan zijn en dat het er allereerst om gaat, in de wet te krijgen hetgeen men vindt dat erin behoort. Als dit allemaal gedaan is, probeert men pas de juridische elegantie te optimaliseren.

Een belangrijker argument vond ik dan ook, dat men geen lasten op de burgers moet leggen, als dit niet nodig is. De Staatssecretaris zei voorts, dat dit verfraging geeft, want men zal lang en zorgvuldig erover moeten nadenken, wie men dan volgens de algemene maatregel van bestuur zou moeten uitzonderen. Ik begrijp toch niet helemaal zijn grote zorg op dit gebied. De Staatssecretaris deinst er immers niet voor terug om, als deze wet niet goed werkt, wellicht over te gaan tot een geheel verbod van colportage. Als dit een overweging is, die door een grote groep in de Kamer wordt aangehangen en door een andere groep in de toekomst voor mogelijk wordt gehouden, vraag ik mij af, of men hieraan zo zwaar moet tillen, dat men een aantal colporteurs verplichtingen oplegt, die volgens mij niet zwaar wegen. Het amendement verplicht niet tot registratie van de contantcolporteurs; deze last wordt hun niet opgelegd. Het amendement verplicht wel tot het geven van een kwitantie, waar een aantal zaken op staan, zoals de prijs, het adres van de verkoper en misschien de aard van het artikel. Ik vind eerlijk gezegd, dat dit in het economisch verkeer voor bedragen boven f 50 volstrekt normaal is. Dit moet helemaal niet worden gezien als een speciale last voor een contantcolporteur.

Als het amendement wordt aanvaard, is het voor de contantcolporteurs inderdaad een klein nadeel, dat zij onder de zogenoemde acht-dagen-regeling, de afkoelingsperiode, vallen. Ik geef toe, mijnheer de Voorzitter, dat dit nadelig voor hen kan zijn. Het zal inderdaad wel een enkele keer voorkomen, dat kopers tijdens deze afkoelingsperiode de koop terugdraaien. Dit is mijns inziens een consequentie van het feit, dat men gaat colporteren. Men moet een klein offer brengen voor het feit, dat men aan een overrompelingstechniek meedoet. Daarvoor moet men dit kleine offer – een afkoelingsperiode van acht dagen – brengen. Dit is mijns inziens het enige offer. Ik kan er dan ook niet zo zwaar aan tillen. Ten einde de wet meer gewicht te geven en de garantie te vergroten, dat op grond van de wet zal worden gedaan datgene, wat wij willen, pleit ik voor aanvaarding van het amendement. Ik meen, dat het daarbij om verreweg het belangrijkste amendement gaat.

Van mindere zwaarte is in mijn ogen het amendement, dat voorkomt op stuk nr. 12. De bedoeling van dit amendement is vooral, de wet zo volledig mogelijk te maken. In dit amendement zijn twee zaken geregeld. Het gaat er in de eerste plaats om, dat ook verkoop op tentoonstellingen, beurzen en dergelijke, waarbij niet is aangekondigd dat er ook wordt verkocht, onder de Colportagewet valt.

De heer Krosse heeft mij zowel in eerste, als in tweede termijn gevraagd, voorbeelden te noemen. Ik begrijp niet helemaal, wat de heer Krosse wil. Nu kan ik wel zeggen, dat mevrouw J. de S. te Zoetermeer dit of dat heeft meegemaakt. Het is evenwel bekend, dat zeer regelmatig mensen naar beurzen, tentoonstellingen en dergelijke gaan en dat zij daar iets kopen.

In een percentage van de gevallen hebben zij daar spijt van.

De heer Krosse (K.V.P.): Zij gaan doelbewust naar tentoonstellingen en dergelijke.

De heer Terlouw (D'66): Inderdaad, mijnheer de Voorzitter, ze gaan er doelbewust heen, om iets te zien, maar niet om er iets te kopen.

De heer Krosse (K.V.P.): Ze gaan er ook heen om iets te kopen.

Terlouw e. a.

De heer Terlouw (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Als het tentoonstellingen of beurzen betreft, waarbij duidelijk blijkt, dat men er ook heen gaat om er iets te kopen, zal het in de eerste plaats vaak ook zijn aangekondigd en bestaat er ook geen bezwaar tegen, het aan te kondigen. In de tweede plaats gaat het erom, dat het dan in de algemene maatregel van bestuur om de aard van tentoonstellingen en beurzen aan te wijzen niet zal voorkomen. Het gaat mij er met het amendement alleen om, om te zeggen: Bij de tentoonstellingen en beurzen, waarvan niet duidelijk is, dat men er iets wil verkopen, moet men dit aankondigen of men moet ermee genoegen nemen, dat men onder de Colportagewet valt. Ik vind dit op zichzelf zeer redelijk, mijnheer de Voorzitter. Zeker wanneer de colportage aan huis wordt bemoeilijkt, zal men zijn toevlucht wellicht meer nemen tot dit soort van manifestaties. Daarom zal ik het op prijs stellen, mijnheer de Voorzitter, wanneer het volledigheidshalve in de wet wordt opgenomen.

In het amendement staat voorts, dat verkoop aan huis aan een particulier, maar ook aan iemand, die een groep particulieren vertegenwoordigt, onder de Colportagewet moet vallen en als colportage moet worden beschouwd.

De Staatssecretaris wees erop, dat het daarbij ging om de sfeer van de handelsvertegenwoordiging en dat het begrip als zodanig daardoor te zeer werd uitgebreid. Ik begrijp deze opmerking niet, mijnheer de Voorzitter.

Iemand, die een groep particulieren vertegenwoordigt, is niet de directeur van een bedrijf, of een werknemer daarvan. Hij is niet iemand, die een stichting of een n.v. vertegenwoordigt. Neen, mijnheer de Voorzitter, het gaat om iemand, die een groep particulieren vertegenwoordigt. Hierbij denk ik bij voorbeeld aan degene, die een aantal supporters van een voetbalvereniging vertegenwoordigt en die voor hen inkoop. In dezen denk ik aan bij voorbeeld een busreis om een uitwedstrijd te kunnen bezoeken. Ik geloof niet, dat men dit in de sfeer van de handelsvertegenwoordiging moet zien. Het gaat namelijk helemaal niet om bedrijven, stichtingen e.d., maar ten hoogste om verenigingen of groepen particulieren. Men kan mij tegenwerpen, dat colportage in deze vorm niet vaak zal voorkomen en dat zo'n vertegenwoordiger meer op zijn hoede zal zijn – omdat hij een groep vertegenwoordigt – dan wanneer hij als particulier opereert. Ik ben het met deze tegenwerping eens, mijnheer de Voorzitter. Ik beschouw het dan ook alleen als een aanvulling, ten einde de wet zo volledig mogelijk te maken. Met het oog daarop meen ik, dat het als zodanig weinig kwaad kan en dat het in ieder geval volledigheid brengt. Wij zijn er toch voor, mijnheer de Voorzitter, deze volledigheid zo goed mogelijk te bewerkstelligen.

De heer Verbrugh (G.P.V.): Mijnheer de Voorzitter! In grote lijnen kan ik mij vinden in de benadering van de Staatssecretaris. Ik dank hem voor de duidelijke beantwoording van een aantal vragen, waaronder ook mijn vragen. Ik wil niet ingaan op de details.

Ook het antwoord van de Staatssecretaris naar aanleiding van de opmerkingen over het amendement van de heer Terlouw op stuk nr. 14 was duidelijk. Het deed mij genoegen dat de bewindsman uitdrukkelijk verklaarde dat de algemene maatregel van bestuur over de contantcolportage gelijk met de wet in werking zal treden. Ik behoud echter een lichte voorkeur voor het amendement, dat mijns inziens meer zekerheid geeft.

Ik wil wat meer aandacht besteden aan de kwestie van het verspreidingsverbod van drukwerk. Het gaat hierbij om een principiële kwestie. Op dit punt is het antwoord van de Staatssecretaris het minst bevredigend geweest voor mij. In eerste termijn heb ik betwijfeld of artikel 7 van de Grondwet de registratieplicht van colporteurs van boeken en platen wel zou kunnen belemmeren en of het wel waar zou zijn dat na gebleken onbehoorlijk gedrag de procedure van artikel 12, lid 2 en eventueel van artikel 11 en artikel 12, lid 1b op de colpor-

Verbrugh

teur van bij voorbeeld encyclopedieën niet in werking kan worden gesteld.

Ik meen dat hierbij toch wel zeer vergaande consequenties uit artikel 7 van de Grondwet worden getrokken. Wij moeten de vrijheid om gevoelens en gedachten te openbaren als een groot goed vasthouden. Wij moeten de grenzen daarbij zo ruim mogelijk trekken, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet. De Staatssecretaris heeft echter gezegd dat de Grondwet ook beperkingen op het gebied van de reclame onmogelijk maakt.

Op bladzijde 455 van de achtste druk van Van der Pot en Donner staat daarentegen uitdrukkelijk dat de oudere jurisprudentie van de Hoge Raad verschil maakt tussen pure aankondigingen en reclame enerzijds en gedachtenopenbaring anderzijds. Soms zijn er overgangen waarbij het verschil niet duidelijk is. In de 7e druk van Van der Pot, blz. 486, staat een ondubbelzinnig voorbeeld: een aankondiging van een verkoping acht de Hoge Raad te liggen buiten het terrein van artikel 7 van de Grondwet.

De bewindsman heeft ook gesproken over artikel 10 van het Verdrag inzake de rechten van de mens. Maar dit artikel 10 is minder straf geformuleerd dan ons grondwetsartikel, zodat ik meen, dat het grondwetsartikel voor dit soort kwesties altijd meer heeft te vertellen dan het eerder genoemde verdrag.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Ik meen, mijnheer de Voorzitter, dat artikel 7 van de Grondwet handelt over de drukpersvrijheid. De Hoge Raad heeft daarop een sequeel gegeven, namelijk de vrijheid van het verspreiden. Artikel 10 evenwel gaat over de vrijheid van meningsuiting. Dat ligt toch wel even anders, vooral als de heer Verbrugh er de jurisprudentie van de Hoge Raad bij haalt. Dat heeft hij gedaan.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Artikel 10 handelt inderdaad over de vrijheid van meningsuiting en daarbij komt dus ook radio, t.v., film enz. Wij praten nu echter alleen over de drukperskant van deze zaak en over het verspreiden van plaatwerk enz.

Mijnheer de Voorzitter! De vrijheid van verspreiding van drukwerk mag toch niet worden gebruikt als dekmantel om zich onbehoorlijk te gedragen. De wetgever mag wel degelijk proberen te verhinderen, dat strafbare feiten of overtredingen worden gepleegd, ook als de overtredingen zijn verbonden met het verspreiden van drukwerk.

Ik wil ter verduidelijking een extreem voorbeeld noemen. Ik denk aan het beroemde boek van de voormalige hoogleraar Thomas Leary over de religieuze aspecten van het gebruik van LSD. Dit boek laat zich op het ogenblik misschien niet meer verkopen, maar het is volkomen vrij om dit boek te verkopen; daarover bestaat geen twijfel. Stel nu: de colporteur van dit boek, die een fikse prijs rekent, biedt de klant b.v., samen met het boek, een paar milligram LSD aan om de reisbeschrijvingen naar het LSD-walhalla zo mogelijk persoonlijk te kunnen controleren. Zijn omzet neemt zeer bevredigend toe. Die colporteur behoort de kast in te gaan en hij kan zich niet verschuilen achter het feit, dat hij door zijn methode de verspreiding van drukwerk bevordert.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Ik denk dat deze colporteur niet valt onder artikel 7, maar onder de Opiumwet, en dan gaat hij inderdaad de kast in. Dat heeft niets met colportage van drukwerk op zich zelf te maken.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Daarin ben ik het volkomen met u eens. De wetgever kan redenen hebben om onbehoorlijk gedrag van een drukwerkverspreider tegen te gaan. Dat moet dan in de formele wet geregeld worden. Daar is geen bezwaar tegen. Daarom heb ik professor Oud maar meegenomen, die toch een autoriteit op dit gebied is. Hij schrijft in het Constitutionele recht van het Koninkrijk der Nederlanden, deel II, op blz. 727:

Verbrugh e. a.

„Gesteld eens dat de Rijkswetgever het om redenen, aan de veiligheid van het verkeer ontleend, nodig zou achten voor het gehele Rijk het op de openbare straat of de openbare weg verspreiden van drukwerk te verbieden, dan zou hij die verspreiding wel beperkt hebben, doch niemand zou dan toch mogen zeggen, dat hij de vrijheid van drukpers heeft opgeheven. Voor de Rijkswetgever staat deze bevoegdheid vast,”

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik bemerk dat de geachte afgevaardigde zeer goed thuis is in „Oud” en „Pot”. Hij zal dan toch ook wel uit de oudere jurisprudentie, die ook in „Pot” staat vermeld, niet op blz. 455, maar blz. 456 naar ik meen, hebben bemerkt, dat artikel 7 van de Grondwet inderdaad van kracht is, maar ook, dat herhaaldelijk politieverordeningen zijn gemaakt om de zaak te verbieden. De geachte afgevaardigde weet dat de politieverordeningen onverbindend zijn verklaard, behalve wanneer het ging om openbare orde. Voor die situatie is zeer nadrukkelijk een uitzondering gemaakt. Als de geachte afgevaardigde dit zegt, is dit zeer goed mogelijk op grond van de openbare orde, maar dit geldt alleen voor een bepaald gebied, een bepaalde straat in een gemeente, maar nooit voor de gehele gemeente, voor de gehele dag in zijn algemeenheid. De geachte afgevaardigde kan het nalezen in „Pot”.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Ik ken ook het hieraan verbonden bezwaar, te vinden in „Oud”, namelijk dat de rijkswetgever dat moet doen en niet een lagere overheid. Er zijn inderdaad gemeentelijke verordeningen gemaakt om lectuurverspreiders op een bepaalde wijze tegen te gaan ter wille van de veiligheid. Wel, in ons geval gaat het ook om een punt van openbare veiligheid. Het gaat mij erom, dat de Staatssecretaris te ver gaat als hij de werking van artikel 7 van de Grondwet praktisch onbegrensd maakt. Graag verneem ik, om het even te concretiseren, van de bewindsman of hij het niet mogelijk acht artikel 6, eerste lid, van het wetsontwerp te vervangen door een artikel dat zegt, dat de beperkende bepalingen voor inschrijving, vermeld in de artikelen 8 en 9 – het is een heel lichte beperking, maar ik wil het nog „beperking” noemen – niet gelden en wel zo, dat de inschrijving voor colportage van drukwerk op verzoek automatisch plaatsvindt, tenzij artikel 12, lid 1b of 2, van toepassing is. Er zouden dan geen voorwaarden aan de inschrijving zijn verbonden, maar de verkoop bij onbehoorlijk gedrag zou door de wet worden tegengegaan. Ik kan mij wel voorstellen dat de bewindsman nu zegt: Had daar dan maar eerder een amendement over ingediend, dan hadden wij er beter over kunnen praten. Hij heeft dan gelijk, want als het om zo'n principiële zaak gaat, geloof ik zelfs dat hier ook de Minister van Binnenlandse Zaken bij moest zijn. Als de Staatssecretaris echter alleen maar glashard zegt: Neen, dit is de consequentie van artikel 7, dan zou ik het niet met hem eens zijn.

De heer **Waltmans** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met genoegen naar de Staatssecretaris geluisterd, zowel naar de inhoud als naar de toonzetting. Dat neemt niet weg dat ik enkele vragen heb.

Heb ik het goed begrepen, dat na twee jaar niet alleen een jaarlijks verslag komt, het tweede dan, maar bovendien een evaluatie, waarin met name het misbruik ten opzichte van en van gehandicapten in het onderzoek, het verslag en de conclusies wordt getrokken?

Heb ik het goed begrepen, dat de Staatssecretaris bereid is bij bepaalde vormen van contantcolportage en sentimentsverkoop ook lager te gaan dan f 25? Wanneer de Staatssecretaris nu zou kunnen zeggen, dat hij bereid is bij sentimentsverkoop te overwegen het bedrag op de f 25-grens te zetten, dan is dat in mijn ogen een redelijk alternatief voor de bedoelingen van het amendement. Hierop kom ik nog terug.

Waltmans e. a.

Ik ben ook van mening, dat beurs en tentoonstelling wel eens een geliefde escape zouden kunnen worden voor mala fide colporteurs, de goeden niet te na gesproken. Daarom voel ik toch wel voor het amendement van de heer Terlouw.

In het algemeen wil ik het antwoord van de Staatssecretaris afwachten voordat ik, namens mijn fractie, een conclusie geef over de beide amendementen.

Ik heb vanmiddag begrepen, mijnheer de Voorzitter, dat een amendement juridisch slecht kan zijn om toch door de meerderheid van de Kamer te worden aanvaard. Ik wil mij echter op die weg niet begeven. Het lijkt mij verstandiger de bezwaren te erkennen, die liggen in de formulering die ik in mijn amendement heb aangebracht. Gezien de toezeggingen en de verbeteringen wil ik daarom van de gelegenheid gebruik maken het amendement in te trekken.

Ik blijf erbij, dat het gebruik maken van de uitdrukking „vervaardigd door gehandicapten” en natuurlijk ook „ten behoeve van gehandicapten” een laakbare praktijk is die op andere wijze dient te worden aangepakt. Het zijn natuurlijk niet altijd praktijken die vallen onder het Wetboek van Strafrecht. Terecht heeft de Staatssecretaris opgemerkt, dat wanneer iemand de waarheid vertelt, namelijk dat het door gehandicapten vervaardigd is, ook al zegt hij dat met de bedoeling misbruik te maken van de financiële positie van een ander, dit moeilijk valt te verbieden. Toch had ik nog wel graag een bevredigender antwoord op mijn vraag hoe die mala fide praktijken, die niet onder het Wetboek van Strafrecht vallen, maar die toch mala fide zijn, dan kunnen worden bestreden.

Dit wetsontwerp is een verbetering. Daarom kan ik met genoegen vaststellen, dat de fractie van de P.P.R. ermee kan instemmen, ook al behouden wij onze voorkeur voor een algemeen verbod. Over twee jaar zal de gehele Kamer daarop echter terugkomen.

Staatssecretaris **Hazekamp**: Mijnheer de Voorzitter! Hoewel de sprekers kort gesproken hebben, zijn er toch nogal wat vragen over de tafel gekomen.

Ik ben wel erkentelijk voor de dank die iedereen heeft uitgesproken. Wat dat betreft ben ik even menselijk als de mensen waarover wij op dit moment praten en derhalve zwak.

Mevrouw Haas en verschillende anderen hebben gevraagd in hoeverre een verbod met ontheffingen niet veel beter zou zijn geweest. Natuurlijk zou ik mijn oorspronkelijke redenering over het principiële verschil in benadering tussen misbruik- en verbodstelsel kunnen herhalen. Alle sprekers en spreeksters hebben echter uiteindelijk gezegd, dat gedurende een periode van twee jaar moet worden gezien, wat met dit stelsel kan worden bereikt. Ik wil graag toezeggen aan degenen die dat hebben gevraagd, dat na die twee jaar geen verslag komt, dat eigenlijk alleen maar een statistisch overzicht is van wat er is gebeurd, maar dat het echt een verslag zal zijn van bevindingen en het effect van het in werking zijn van deze wet. Daarbij zal ook betrokken worden al wat in die twee jaar is ervaren zowel bij de kamer van koophandel als bij de commissie van advies inzake de klachtenbehandeling en in het overleg met de betrokken organisaties van gehandicapten. Alle ervaringen enz., kortom alles wat ik heb toegezegd, zal na die twee jaar in een verslag aan de Kamer worden voorgelegd, zodanig dat op dat moment een totaaloverzicht wordt gegeven en met kennis van zaken kan worden gezegd, of wij hebben bereikt, wat wij willen bereiken, namelijk dat misbruiken verdwijnen en de bona fide bedrijven door kunnen gaan, dan wel dat wij helaas moeten constateren, dat onze wetgevende arbeid niet toereikend is geweest. In die laatste situatie moet ik uiteraard het hoofd buigen en over mijn principiële benadering van misbruik heenstappen en het verbod hanteren.

Mevrouw Haas heeft gevraagd, of bij die gegevens ook zullen zitten de samenvattingen van de lijsten van gesloten overeenkomsten, naar ik aanneem cijfermatig en ook qua artikel eventueel. Technisch is het mogelijk. Hoeveel werkzaamheden het voor de kamer van koophandel zal meebrengen kan

Staatssecretaris **Hazekamp**

ik op dit moment niet overzien, maar ik wil in het gesprek, dat wij met de kamer van koophandel uiteraard moeten hebben over de uitvoering van dit systeem, deze suggestie van mevrouw Haas zeker in discussie brengen en bekijken, of, daar toch de overeenkomsten worden aangeboden voor het dateren, niet tegelijkertijd volgens een simpel systeem die overeenkomsten kunnen worden geregistreerd.

Voor het registreren van de overeenkomsten die ontbonden zijn zie ik geen mogelijkheid. Mevrouw Haas stelde voor de colporteurs te verplichten de annuleringen die zij binnenkrijgen aan de kamer van koophandel door te geven. Zij zette er zelf al een vraagteken bij. Ik zie er in de praktijk niets van terecht komen. Zelfs al zou het verplicht zijn, dan is het in feite oncontroleerbaar, tenzij er weer een soort boekencontrole bij de bedrijven bij komt. Dat systeem lijkt mij binnen dit geheel niet uitvoerbaar.

De heer **Verbrugh** (G.P.V.): Mijnheer de Voorzitter! Als het formuliertje naar de kamer van koophandel moet worden gestuurd, kan deze het doorsturen naar de colporteur en een fotocopietje in het archief houden.

Staatssecretaris **Hazekamp**: Daarop ben ik in eerste instantie al ingegaan. Dan krijgt men verschillende adressen, waar men het naar toe kan sturen. Naar welk adres men het ook stuurt, het juridisch effect moet hetzelfde blijven. Als men aan de kamer van koophandel een aangetekende brief verzendt, moeten we de rechtsvermoedens hebben, dat het een brief is, waarin een annulering zit; het lijkt mij al heel moeilijk dat rechtsvermoeden te handhaven, als die brief niet naar de colporteur of het bedrijf, maar naar een ander wordt gestuurd. Als de consument die keuze heeft, moet ook nog, ongeacht waar de brief terecht komt, de hele wettelijke procedure werken. Ik maak mij sterk, dat met name de handhaving van de rechtsvermoedens, die wij juist ingevoegd hebben, in het simpele toesturen van een aangetekende brief naar een vast adres – dat natuurlijk van de betrokkene moet zijn – niet mogelijk is.

Het amendement van de heer Terlouw op stuk nr. 13 is ingetrokken; daarop behoeft ik dus niet meer in te gaan.

Ik kom dan aan het amendement inzake de beurzen. Ik neem als volgorde van de vragen die, welke mevrouw Haas-Berger heeft gehanteerd. Door verschillende leden is gesteld, dat men niet moet zeggen, dat men alleen maar kijkt en proeft, maar dat men ook kan vermoeden dat van verkoop sprake zal zijn. Men heeft er zelfs bij gezegd: Het zou wel een agressieve verkoop kunnen zijn. De heer Waltmans gaat zelfs zover, dat hij het als vluchtmogelijkheid voor mala fide colporteurs ziet. Ik moet zeggen, dat beurzen en tentoonstellingen onderworpen zijn aan vergunningen van het gemeentebestuur. Als het zo is, dat op beurzen en tentoonstellingen mala fide praktijken normaal zouden zijn, behoeft de betrokken organisator van de beurs of tentoonstelling niet meer bij die gemeenten terug te komen. Men kan zeggen, dat er zo'n 800 gemeenten in Nederland zijn, zodat betrokkene een hele tijd kan doorgaan. Ik merk op, dat het een heel simpele zaak is om via de Vereniging van Nederlandse Gemeenten dit soort gegevens uit te wisselen. Er zijn communicatiekanalen tussen de gemeenten. Ik wil dit zeker opnemen in het gesprek met de VNG.

De heer **Waltmans** (P.P.R.): Daarmee heb ik nu net moeilijkheden. Gemeentebesturen vragen, voordat zij een vergunning afgeven, nogal eens inlichtingen bij een centraal inlichtingensysteem. Van die zijde komen ook positieve inlichtingen over zaken, die eigenlijk helemaal niet kunnen, met name inzake colportage ten behoeve van gehandicapten. Ik heb in eerste instantie al gezegd: Een organisatie van blinden, die bona fide is, verkoopt niet aan de deur. Niettemin lopen een heleboel lieden met vergunning van het gemeentebestuur langs onze deuren om die goederen te verkopen. Er klopt dus iets niet.

Staatssecretaris Hazekamp

Staatssecretaris Hazekamp: Mijnheer de Voorzitter! Daarop heb ik al geantwoord, dat ik deze zaak zal opnemen met Binnenlandse Zaken om te bezien of wij daaraan iets kunnen doen.

Met betrekking tot vergunningen voor beurzen en tentoonstellingen zou ik niet weten waar een gemeentebestuur informatie moet inwinnen over het al of niet bona fide zijn van de betrokken beurs of tentoonstelling, anders dan via ervaringen, die men heeft opgedaan in de eigen gemeente en via de ervaringen, die elders zijn opgedaan en waar men achter komt via de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

De heer Terlouw (D'66): Het gaat niet alleen om mala fide colportage. Ik neem aan, dat de Staatssecretaris al die groepen en soorten van contantcolporteurs, van wie hij heeft gezegd: die ga ik onder de algemene maatregel van bestuur brengen, niet als mala fide colporteurs beschouwt. Het betreft colporteurs ten opzichte van wie men de consument een compensatie voor de overrompeling wil geven. Daarmee worden zij niet mala fide. Daarmee brengen wij iets in het economische verkeer in. Dat wil ik alleen ten aanzien van de beurzen en tentoonstellingen erin brengen.

Staatssecretaris Hazekamp: Ik ben het met de geachte afgevaardigde eens, mijnheer de Voorzitter. Ik ging in op de extreme benadering van de heer Waltmans. Ik geef toe, dat de heer Terlouw stelt: Indien ten aanzien van een beurs of een tentoonstelling niet verteld wordt dat er verkocht wordt, bekijk dan nog eens wat voor soort beurs of tentoonstelling het betreft. Als men zegt: Het zou kunnen gaan om een beurs of een tentoonstelling waarop wordt verkocht zonder dat men het vertelt, plaats ik deze in een algemene maatregel van bestuur en kondig ik af, dat deze onder de Colportagewet valt. Dan kom ik terug op mijn redenering, gevolgd in eerste termijn, en zeg ik: Dit moet wel vrij verwarrend werken voor de consument zelf, die niet weet of hij kan kijken naar de aankondigingen van verkoop of niet, die niet weet of hij moet kijken naar een algemene maatregel van bestuur of niet en die alleen maar, als hij ter plaatse is, kan zien aan de overeenkomst, die voorgelegd wordt, of hij te maken heeft met iemand die zich houdt aan de Colportagewet. De consument kan dan niet controleren of dat terecht of ten onrechte geschiedt. Dat moet de gemeente controleren; die doet dat echter al, omdat zij een vergunning geeft. Daarom heb ik in eerste instantie gezegd dat er veel meer werd gepraat over het vergunningenbeleid van gemeenten en over de voorlichtende aspecten dan over de colportage en de bescherming van de consument.

De heer Waltmans (P.P.R.): De Staatssecretaris zal toch wel hebben begrepen dat mijn benadering niet extreem was, maar dat het een benadering was van extreme gevallen?

Staatssecretaris Hazekamp: Ja, akkoord.

De heer Van Rossum (S.G.P.): De vorige staatssecretaris heeft nogal wat vergunningen tot het houden van tentoonstellingen onverbindend verklaard, waarvoor vergunningen door colleges van burgemeesters en wethouders waren gegeven, omdat zij zich niet hielden aan de Winkelsluitingswet. In deze gevallen was bekend dat niet werd verkocht en dat het alleen tentoonstellingen waren, maar achteraf bleek heel duidelijk dat het de bedoeling was ook na de winkelsluitingsuren te verkopen. De vorige staatssecretaris heeft daar bij vele gemeenten een stokje voor gestoken, omdat er ten onrechte een vergunning was verleend.

Staatssecretaris Hazekamp: Waarom was die vergunning gegeven?

De heer Van Rossum (S.G.P.): Niet om te verkopen.

Staatssecretaris Hazekamp: Deze vergunning was gegeven omdat er, met de mede-wetenschap bij de betrokken gemeenten, zou worden verkocht. Mijn ambtsvoorganger heeft hiervoor een stokje gestoken, omdat hij vond dat de gemeenten buiten hun boekje gingen.

De heer Van Rossum (S.G.P.): Terecht.

Staatssecretaris Hazekamp: Terecht heeft hij er een stokje voor gestoken. Als het fout gaat, dan zal er een stokje voor gestoken worden. Daarvoor hebben wij deze wet helemaal niet nodig.

In verband met de voorlichting heeft mevrouw Haas gesteld dat daarbij ook de inertia selling moet worden betrokken en dat in ieder geval duidelijk moet worden gemaakt dat bij parties, filmbijeenkomsten en dergelijke activiteiten huisvrouwen die als vrijwillige medewerkers optreden in juridische zin colportrice worden, ook al zijn zij in de nevendienstensfeer slechts een hulpje in het geheel. Zij zijn in die gevallen geen vrijwillige medewerkers meer, maar zij beschouwen zich zelf wel als vrijwillige medewerkers. In de nevenverdienstensfeer doen zij dat in het kader van beroep of bedrijf, zodat zij dan als colportrice een vergunning moeten hebben. Dit zal ongetwijfeld mede in de voorlichting worden betrokken.

De heer Verbrugh is nogal diep ingegaan op de drukpersvrijheid en de vrijheid van verspreiding van drukwerk. Hij stelde daarbij dat de argumenten die ik heb gebruikt nogal zwak waren. Hij interpreteert eenvoudig artikel 7 van de Grondwet anders, evenals eventueel de uitspraken van de Hoge Raad.

Ik ga in mijn interpretatie uit van datgene wat door de Hoge Raad is gesteld en van hetgeen van de zijde van het Ministerie van Justitie en van de kant van mijn ambtgenoot van Justitie als juist wordt ervaren. Ik vind dat de Minister van Justitie als tweede ondertekenaar juist voor dit soort zaken de primaire verantwoordelijkheid heeft. Als na de afweging van de situatie wordt gezegd: Na de uitspraken van de Hoge Raad mogen wij artikel 7 van de Grondwet niet meer anders interpreteren dan zoals de Hoge Raad heeft gedaan en als de Kamer daartegen nu bezwaar zou hebben - ik kan mij voorstellen dat men zich in bepaalde situaties afvraagt, of men het zo streng moet interpreteren - dan zit er niets anders op dan de Grondwet te wijzigen. Als de Hoge Raad eenmaal de uitspraak heeft gedaan dat men de Grondwet in die zin moet zien en interpreteren, dan is het naar ik geloof niet bij een normale wet mogelijk te zeggen: Wij hebben een andere interpretatie en wij zullen het toch maar doorzetten.

Het zal wel bekend zijn hoe het gegaan is met uitspraken van de Hoge Raad, waardoor het handelen van de Regering op een bepaald moment juridisch en daarna met een schadeclaim als het ware teniet is gedaan. Ik zou niet gaarne willen dat wij met dit wetsontwerp als wij hetzelfde gaan doen het risico lopen, dat er een uitspraak van de Hoge Raad komt dat er strijd is met artikel 7 van de Grondwet. Met name - dit was het slot van het betoog van de heer Verbrugh - is natuurlijk een oplossing te vinden in de registratie. Men kan 't zo regelen, dat er geen enkele eis is en iedereen wordt geregistreerd. Binnen het systeem wordt echter de vergunning van iemand die zich aan onbehoorlijk gedrag schuldig maakt ingetrokken. Zijn registratie wordt dan ongedaan gemaakt. Vanaf dat moment is het hem verboden, niet als straf voor iets wat hij heeft gedaan, maar preventief, zodat hij niet nog eens eenzelfde fout zal begaan, mee te werken aan deze methode van het verspreiden van drukwerk.

De heer Verbrugh (G.P.V.): Waarbij alle andere methoden hem volkomen vrij blijven!

Staatssecretaris Hazekamp: Die blijven hem wel vrij, maar het gaat in dit geval niet om die andere methoden. Het gaat om het vooraf vaststellen, dat iemand zich met deze methode

Staatssecretaris Hazekamp

niet mag bezighouden. Hetgeen ten aanzien van de vrijheid van drukpers altijd is gesteld, is dat het optreden achteraf plaatsvindt. Ik meen dat dit het criterium is.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Men kan een proefproces uitlokken!

Staatssecretaris Hazekamp: Dat is natuurlijk mogelijk.

Mevrouw Haas heeft gevraagd, de sentimentsverkoop bij de voorlichting te betrekken. Dat zal ik ongetwijfeld doen. Voorts heeft zij gevraagd, contact op te nemen met mijn ambtgenoot van Justitie om te vragen of het openbaar ministerie meer alert kan zijn op dit soort zaken. Ik zal dat contact leggen en bezien of op die wijze misschien iets kan worden gedaan.

Zowel de heer Terlouw als mevrouw Haas hebben zich afgevraagd waarom het vragen van een hoge prijs niet kan worden aangemerkt als onbehoorlijk gedrag. Zij moeten mijn opmerking in eerste instantie niet uitleggen alsof ik het vragen van een te hoge prijs een behoorlijk gedrag zou vinden. In het kader van dit wetsontwerp is het echter geen onbehoorlijk gedrag in de sfeer van het colporteren en het agressief verkopen. Het vragen van te hoge prijzen is in het algemeen in het economisch verkeer nu niet direct een behoorlijk gedrag. Daarvoor is er op een gegeven moment het ingrijpen via de Prijzenwet, de prijscontroledienst en dergelijke. Ik meen dat men in het kader van dit wetsontwerp het vragen van een te hoge prijs niet een onbehoorlijk gedrag kan noemen. Het blijft natuurlijk niet behoorlijk.

De vraag of klachten kunnen worden ingediend door de sociale dienst kan ik zonder meer bevestigend beantwoorden. Iedereen kan klachten indienen. Bij het onderzoek van klachten komen wij natuurlijk via degene die de klacht heeft ingediend bij de betrokken consument. Uiteindelijk moeten wij dus toch praten met degene tegenover wie het feit zich heeft voorgedaan.

Mevrouw Haas heeft gevraagd, of de totale som van het bedrag van f 50 zal gelden ten aanzien van bij voorbeeld die artikelen die kunnen worden gesplitst en waarvan men kan zeggen dat zij een geheel vormen, zoals een pannenset. Ik heb in eerste instantie gezegd, dat de verplichting die men aangaat bepalend is voor het bedrag. Als men één pan koopt zonder de verplichting de andere pannen te kopen en men blijft onder de f 50, is het totaalbedrag kleiner dan f 50. Als eraan vastzit de verplichting, ander pannen te kopen, komt men aan een totaalbedrag van meer dan f 50.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Stel dat zich het volgende geval voordoet. Er wordt één pan verkocht in januari en er wordt helemaal niets bij gezegd. In januari van het jaar daarop komt men weer aan de deur. Geldt dit dan toch als een vervolg op het verkopen van de hele set of wordt dit beschouwd als een deelovereenkomst?

Staatssecretaris Hazekamp: Dat is natuurlijk een deelverkoop. Als u deze maand een pan koopt zonder de verplichting om de volgende keer ja te zeggen, dan kan de volgende keer weer gewoon een pan worden gekocht en dan mag u nee zeggen. Dat zijn los van elkaar staande zaken.

De heer **Terlouw** (D'66): Dan heb je een afkoelingsperiode van één jaar.

Staatssecretaris Hazekamp: Dan heb je inderdaad kunnen nadenken en weet je ondertussen wel hoe die pan werkt.

Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de vraag over het retentierecht moet ik zeggen, dat de verkoper op een bepaald moment het goed kan terugvorderen. De koper kan dan, als hij betaald heeft, tegelijkertijd het geld terugvragen. De rechter kan bij invordering van de koper tegelijkertijd rekening houden met de dan bestaande situatie tussen verkoper en koper. In die zin kan men dus spreken van een soort verrekening, van een

soort „gelijk oversteken”. Daarmee zal de rechter ongetwijfeld rekening houden en in deze zin is het materieel wel retentierecht, hoewel het formeel niet het geval is.

Mijnheer de Voorzitter! De afkoelingsperiode heeft de aandacht gehad met name wat betreft de dagtekening van de contracten. Mevrouw Haas vroeg in hoeverre het juist is dat, als men van een niet geregistreerde colporteur koopt, er geen sprake is van een overeenkomst. In eerste instantie heb ik in dit verband gezegd, dat de overeenkomst nietig is; dit is uiteraard onjuist, omdat er geen overeenkomst is. Zodra de schriftelijke overeenkomst niet gedagtekend is, is er geen sprake van een overeenkomst. Natuurlijk kan een niet-geregistreerde colporteur zijn overeenkomsten indienen bij de Kamer van Koophandel met het verzoek om ze te laten registreren, maar dat zal hij in de praktijk niet doen want als hij het doet, is het meteen bekend dat hij een niet geregistreerde colporteur is en dan wordt hij meteen aangepakt.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Maar hoe weet de koper nu, dat er geen overeenkomst bestaat?

Staatssecretaris Hazekamp: U moet zich verplaatsen in de situatie van de koper. De koper heeft op een bepaald moment de behoefte om van zijn reeds gedane koop af te komen. Van de kant van de koper moet het worden bezien vanuit de sfeer van de afkoelingsperiode. De koper moet dus weten dat hij binnen 8 dagen iets moet doen. De koper mag niet in het onzekere worden gelaten of hij misschien met een langere periode rekening moet houden. Ook in de voorlichting moet naar mijn mening naar voren komen, dat men 8 dagen de tijd heeft. Men mag niet speculeren op de mogelijkheid dat de overeenkomst misschien niet gedagtekend is. De zeer slimme koper – maar daarvoor is deze wet eigenlijk niet bedoeld – kan op de zevende of achtste dag gaan informeren bij de Kamer van Koophandel – want hij heeft het adres van de colporteur – of er inderdaad een dagtekening gemaakt is. Als dit niet het geval is, dan weet hij dat er geen sprake is van een overeenkomst. Een koper doet dit echter niet. Een koper wil alleen maar de zekerheid dat hij 8 dagen de tijd heeft om na te denken en eventueel het aangeboden goed te weigeren. Ik meen dus, dat mevrouw Haas-Berger een moeilijkheid zoekt bij de koper, die er in de praktijk niet is. Op het moment dat het artikel, dat de koper heeft gekocht, niet zou bevallen, zou hij natuurlijk alsnog een keer kunnen nagaan of de overeenkomst gedagtekend is en of hij het artikel niet zonder meer kan terugsturen. Ik meen echter dat men in die situatie de koper niet helpt door in de voorlichting deze mogelijkheid naar voren te brengen.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wilde dit ook niet in de voorlichting laten opnemen. Ik wil alleen even weten, hoe dit nu precies zit, gezien de uitlatingen van de Staatssecretaris in zijn eerste termijn. Ik begrijp het nog niet helemaal. De Staatssecretaris zegt ook nu weer, dat er geen overeenkomst is zolang er niet gedagtekend is. Dit betekent inderdaad dat de overeenkomst niet tot stand komt door middel van het contract. De overeenkomst komt niet tot stand door wilsovereenstemming, maar door de dagtekening. De overeenkomst kan dan weer ontbonden worden. Ik vind dit een rare zaak. Ik had begrepen dat de overeenkomst tot stand was gekomen bij het sluiten van de overeenkomst en dat men deze daarna kan ontbinden.

Staatssecretaris Hazekamp: Juist de gehele situatie rond de nietigheid en het invoeren van de rechtsvermoedens, waarmee de geachte afgevaardigde zo gelukkig is, hebben als uitgangspunt, dat er zonder de dagtekening geen overeenkomst is, met name omdat men een bepaalde ingangsdatum voor de acht dagen moet hebben. Dit punt moet vastliggen.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Dit punt ligt vast voor de afkoeling en niet voor het begin van de overeenkomst.

Staatssecretaris **Hazekamp**

Staatssecretaris Hazekamp: Dit zit natuurlijk aan elkaar vast. Men kan niet zeggen: Wij hebben een overeenkomst, deze laten wij dagtekenen, dus de overeenkomst loopt gewoon door, maar de koper kan op een bepaald moment annuleren. Binnen welke termijn moet dit dan gebeuren? Vanaf de dagtekening of vanaf het moment, dat de overeenkomst schriftelijk is bevestigd door het overhandigen van het papier? Nog erger: Als de colporteur niet dagtekent, wil dit zeggen dat de overeenkomst er wel is. Dan is er echter geen dagtekening en gaat de termijn van acht dagen niet eens in. De overeenkomst bestaat dan echter wel. Men moet dus beginnen met de situatie, waarin er nog geen overeenkomst is.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Ja, maar u stelt zojuist dat de koper een briefje binnen acht dagen kan sturen.

Ik begrijp nog iets niet. Misschien kan de Staatssecretaris mij dit duidelijk maken. Laat ik de volgende situatie schetsen. Er is geen overeenkomst. De koper weet dit niet en heeft hier ook niets meer van gehoord. Hij wil op een goed moment, dat hij zijn spullen binnenkrijgt. Als de koper na verloop van tijd bemerkt dat er niets gebeurt en als hij dan gaat dagtekenen, geldt de overeenkomst dus wel. Hij wil graag dat de overeenkomst wordt nagekomen. Dan ontstaat er voor de verkoper een vervelende situatie, want hij kan bij voorbeeld na een half jaar worden overvallen met een overeenkomst.

Staatssecretaris Hazekamp: Dat kan, maar daar kan de verkoper alles aan doen door de overeenkomst wel te dagtekenen. Als hij zich houdt aan de regel, heeft hij dit risico niet. Dit risico haalt hij dus zelf op zijn dak.

De heer **Krosse** (K.V.P.): Het is natuurlijk duidelijk, dat de gehele zaak valt en staat met de voorlichting, zeker ten aanzien van de kopers.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Dat heb ik ook uitdrukkelijk betoogd.

Staatssecretaris Hazekamp: Met name ten aanzien van de koper moet in de voorlichting niet de nadruk worden gelegd op alle bijzondere situaties. De voorlichting moet gericht zijn op de termijn van 8 dagen.

Mijnheer de Voorzitter! De contantcolportage is feitelijk de essentie van de twee amendementen, die zijn ingediend. Ten aanzien hiervan is de vraag gesteld, waarom dit verdragend zou kunnen werken. De heer Terlouw heeft gezegd, dat, als men de zaak nu principieel bekijkt en op dit moment reeds denkt aan de mogelijkheid van een verbod in de toekomst, men deze zaak op dit moment reeds wat soepeler moet regelen.

Ik denk feitelijk niet aan de invoering van een verbod, want ik hoop, mijnheer de Voorzitter, dat deze wet zal slagen. Op dit moment zal ik dus ook niet afstand doen van het principiële uitgangspunt, het misbruikstelsel te hanteren, en ook niet wat betreft de algemene maatregel van bestuur ten aanzien van de contantcolportage. Dit is het principiële uitgangspunt, dat voor mij ook het zwaarst weegt.

Het verdragende effect is alleen een praktisch gevolg van deze principiële benadering. In eerste termijn heb ik geprobeerd, het uit te leggen aan de hand van de a- tot en met z-methode. Toch geloof ik, dat ik moet volhouden, dat een overheid, die op dit moment moet bezien, wat zij onder een algemene maatregel van bestuur brengt en waarbij zij lasten op de burgers legt niet ten aanzien van de registratie - deze valt er buiten -, maar op het gebied van het dagtekenen van overeenkomsten - de vormvoorschriften doen ook mij niet veel, maar ik denk met name aan het dagtekenen van overeenkomsten en aan de onzekerheid, die in het geheel speelt - voorzichtig dient te zijn.

Ik meen, dat aangezien wij dicht bij elkaar staan wat de lijst betreft, die wij onder de werking van de wet willen

brengen, er geen reden voor is, op dit moment het principiële uitgangspunt te verlaten.

Ik moet in dit geval helaas volharden, mijnheer de Voorzitter, en de Kamer aanvaarding van het amendement ont-raden.

Vervolgens kom ik op het amendement van de heer Terlouw, voorkomende op stuk nr. 12. Het eerste deel ervan, dat betreft beurzen en tentoonstellingen, heb ik reeds behandeld.

Omtrent het tweede deel ervan - daarbij gaat het om verkoop aan particulieren - uitte ik reeds de vrees, dat men zich zou begeven op het gebied van de handelsvertegenwoordiging. Er is sprake van een verschil in benadering van de vraag, wat onder deze groep kan vallen. Ik heb in dit verband reeds genoemd buurthuizen, scholen en uiteraard allerlei soorten verenigingen. Ik meen, dat de bestuursleden van deze soort instellingen niet behoren tot de groep zwakke consumenten, die wij willen beschermen.

De heer Terlouw heeft reeds zelf toegegeven, dat dit het geval was. Hij merkte echter op, dat hij de regeling wilde afronden en dat hij een bepaalde groep, waarvoor hij toch nog wel moeilijkheden voorzag, in het geheel wilde betrekken. Het is een kwestie van wegen, mijnheer de Voorzitter.

De heer **Terlouw** (D'66): Ik vraag de Staatssecretaris, of het hem niet aanspreekt.

Staatssecretaris Hazekamp: Het spreekt mij niet aan, mijnheer de Voorzitter, omdat ik de grens bij het beschermen van de zwakken misschien enigszins terughoudend leg op het moment, waarop ik dit soort vrij ingrijpende regelingen opleg. Ik neem dit standpunt met name in, omdat ik met het hanteren van een dergelijke formulering mijns inziens het grote risico loop, dat ik er de bezoeken van handelsvertegenwoordigers aan scholen, buurthuizen, voetbalverenigingen en dergelijke door belemmer. Het gaat mijns inziens om een normale activiteit en het is nu juist een groep, die ik helemaal niet wil belemmeren, omdat daarin het misbruik niet moet worden gezocht. Het is namelijk een groep, die in de handel een normale functie vervult en over het algemeen op een goede manier. Ik heb er gewoon moeite mee, te zeggen: Laat ik het maar wat afronden en laat ik maar wat gemakkelijker zijn. Ik wil de Kamer ontraden, in te grijpen in de normale handelskanalen.

De heer **Terlouw** (D'66): U bent het toch wel met mij eens, dat de diepte van de ingreep niet zo groot is?

Staatssecretaris Hazekamp: Mijnheer de Voorzitter! Er is mijns inziens sprake van een zeer diep ingrijpende handeling, wanneer men van een handelsvertegenwoordiger een colporteur maakt.

De heer **Terlouw** (D'66): Inderdaad, mijnheer de Voorzitter, maar ik ben het niet eens met de stelling, dat men in de sector van de handelsvertegenwoordiging ingrijpt. Hierbij denk ik aan alle bedrijven, stichtingen enz., die er niet bij horen.

Staatssecretaris Hazekamp: Onder de omschrijving vallen echter wel . . .

De heer **Terlouw** (D'66): Een bezoek aan een school is niet een bezoek aan huis. Dat valt er niet onder.

Staatssecretaris Hazekamp: Mijnheer de Voorzitter! Neen, het gaat om een bezoek aan een mijnheer, die lid van het bestuur van een school is. Het is altijd een bezoek aan een mijnheer of een mevrouw.

De heer **Terlouw** (D'66): Ja, maar hij of zij moet wel thuis zijn.

Staatssecretaris Hazekamp e. a.

Staatssecretaris Hazekamp: Mijnheer de Voorzitter! Een bestuurslid van een vereniging kan thuis rustig iemand ontvangen. Met name de bestuursleden van de verenigingen, waaraan de geachte afgevaardigde denkt, zitten thuis. Zij hebben geen kantoor, maar zij worden wel bezocht. De secretarissen van deze verenigingen zijn bekend en de handelsvertegenwoordiging heeft de lijsten van adressen van deze secretarissen en gaat daar langs.

Mevrouw **Haas-Berger** (P.v.d.A.): Dat is het hem natuurlijk juist. Zij worden thuis bezocht.

De Voorzitter: Ik verzoek de leden, de Staatssecretaris in zijn streven om kort te zijn niet te zeer te belemmeren.

Staatssecretaris Hazekamp: Het is uiterst moeilijk, in deze situatie kort te zijn. Ik moet toch antwoord geven op de vele gestelde vragen. De heer Waltmans legt mij nu zelfs al een briefje voor, waarin staat dat hij helaas weg moet, omdat hij de trein moet halen. Daar is niets aan te doen.

De heer Waltmans heeft zijn beide amendementen ingetrokken, waardoor deze geen onderwerp van beraadslaging meer uitmaken. Hij heeft gevraagd of wij bij de sentimentsverkoop werkelijk de grens van f 50 naar f 25 kunnen verlagen. In eerste instantie heb ik dit bevestigend beantwoord en ik doe dit ook nu.

Ik wil nog zeggen dat in de nota van wijzigingen een aantal wijzigingen is aangebracht in de teksten, maar dat de oorspronkelijke nummering is gehandhaafd. Ik verzoek de Voorzitter ervoor te doen zorgen dat deze nummering wordt aangepast.

De Voorzitter: Het behoort tot de bevoegdheid van de Voorzitter, de nummering aan te passen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Naar mij blijkt, worden alle op het wetsontwerp ingediende amendementen, voor zover ze niet voldoende zijn ondertekend, voldoende ondersteund.

Ik stel voor, alle in verband met de behandeling van dit wetsontwerp noodzakelijke stemmingen te doen houden maandag a.s., bij de aanvang van de vergadering.

Daartoe wordt besloten.

Over artikel 1, waarop door het lid Terlouw c.s. is voorgesteld een amendement (stuk nr. 12), wordt geen beraadslaging gevoerd.

De verdere behandeling van het artikel wordt verdaagd.

De artikelen 2 t/m 5, 5a, 6 t/m 10, 10a, 11 t/m 20 en 21a worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Over artikel 22, waarop door het lid Terlouw c.s. is voorgesteld een amendement (stuk nr. 14, I), wordt geen beraadslaging gevoerd.

De verdere behandeling van het artikel wordt verdaagd.

Artikel 23 wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Over artikel 24, waarop door het lid Terlouw c.s. zijn voorgesteld drie amendementen (stukken nrs. 14, II, 14, III en 14, IV), wordt geen beraadslaging gevoerd.

De verdere beraadslaging van het artikel wordt verdaagd.

De artikelen 25 t/m 28, 28a en 29 t/m 32 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De verdere behandeling van het wetsontwerp wordt verdaagd.

De Voorzitter: Ik stel aan de Kamer voor, het voor de leden ter inzage gelegde gedeelte van het officiële verslag der *Handelingen* van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt te 20.42 uur gesloten.

LIJST VAN INGEKOMEN STUKKEN

met de door

de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. vier Koninklijke Boodschappen ten geleide van de volgende wetsontwerpen:

Naturalisatie van Max Jacob Joosten en 30 anderen (12 425);

Naturalisatie van Leonardo Altieri en 28 anderen (12 427);

Uitvoering van artikel 86a van de Comptabiliteitswet (*Stb.* 1927, 259) over het tijdvak 1959/1968 (12 432);

Wijziging van hoofdstuk XII (Departement van Verkeer en Waterstaat) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 (12 433).

Deze Koninklijke Boodschappen zijn met de erbij behorende stukken al gedrukt en rondgedeeld;

2°. van de actiegroep „Nederland-Vredesland” 200 handtekeningen bij een actie tegen de vervanging van de Honest John-raket door de Amerikaanse Lance-atoomraket.

Deze stukken liggen op de griffie ter inzage van de leden;

3°. een groot aantal brieven en telegrammen in verband met de behandeling van de wetsontwerpen over de omroepzendingen buiten nationaal gebied;

4°. een brief van H. J. Römer te Amsterdam over de huurharmonisatie.

Deze brieven en telegrammen liggen op de griffie ter inzage van de leden; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.